

Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld

De Staatssecretaris van Economische Zaken

Gelet op artikel 3, eerste lid, en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206);

Gelet op het Uitvoeringsbesluit van de Commissie 2013/26/EU van 16 november 2012 op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, tot vaststelling van een zesde bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEU 2013, L 24/379);

Gelet op artikel 10a van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

- Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Bergvennen & Brecklenkampse Veld**.
- De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H2310 Psammofiele heide met *Calluna* en *Genista*
 - H2320 Psammofiele heide met *Calluna* en *Empetrum nigrum*
 - H3110 Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten (*Littorelletalia uniflorae*)
 - H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
 - H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
 - H4030 Droge Europese heide
 - H5130 *Juniperus communis*-formaties in heide of kalkgrasland
 - H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
 - H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
 - H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
 - H7230 Alkalisch laagveen

Artikel 2

- Dit besluit gaat vergezeld van een Nota van toelichting inclusief bijlagen en een kaart die integraal deel uitmaken van dit besluit.
- De in artikel 1 genoemde speciale beschermingszone vormt het Natura 2000-gebied **Bergvennen & Brecklenkampse Veld**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 is opgenomen in de Nota van toelichting.

Artikel 3

- De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
- Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
w.g. Sharon A.M. Dijkema
d.d. 23 mei 2013

Dit aanwijzingsbesluit en de daarbij behorende Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd. De exacte periode en locatie worden vermeld in de bekendmaking die wordt gepubliceerd in de Staatscourant en in de advertentie die wordt gepubliceerd in gedrukte media en op internet.

Het aanwijzingsbesluit kan digitaal worden ingezien via de website www.rijksoverheid.nl/natura2000.

Belanghebbenden die hun zienswijze als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht naar voren hebben gebracht of die het redelijkerwijs niet verweten kan worden geen zienswijze naar voren te hebben gebracht, kunnen gedurende zes weken ná de bekendmaking beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA te Den Haag.

Nota van toelichting van het Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld inhoudende de aanwijzing als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrichtlijn

1 INLEIDING

Met dit besluit wordt het gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn. Het gebied wordt ook aangewezen als het Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld, waarbij instandhoudingsdoelstellingen worden toegevoegd.

In artikel 1 van het besluit staat de naam van het gebied en worden de habitattypen opgesomd, waarvoor het gebied is aangewezen.

In artikel 2 van het besluit wordt de term Natura 2000-gebied geïntroduceerd en wordt bepaald dat er voor het gebied een instandhoudingsdoelstelling verwezenlijkt dient te worden. Deze doelstelling heeft betrekking op de in artikel 1 opgesomde habitattypen en habitatsoorten. In dit deel van het besluit is het Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld gevormd uit het Habitatrichtlijngebied, waarbij instandhoudingsdoelstellingen zijn toegevoegd. De instandhoudingsdoelstellingen staan in de Nota van toelichting.

Artikel 3 regelt de bekendmaking en de inwerkingtreding van dit besluit.

In hoofdstuk 2 van deze Nota van toelichting wordt de aanwijzing op grond van de Habitatrichtlijn kort toegelicht. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een gebiedsbeschrijving gegeven en wordt ingegaan op eventuele grenswijzigingen die zijn doorgevoerd nadat het gebied bij de Europese Commissie is aangemeld. Tevens wordt in hoofdstuk 3 de bij dit besluit behorende kaart toegelicht.

In hoofdstuk 4 wordt een opsomming gegeven van habitattypen en soorten waaraan het gebied zijn betekenis ontleent. Eventueel doorgevoerde wijzigingen worden in bijlage B van een toelichting voorzien.

Een belangrijk onderdeel van de Nota van toelichting is de opsomming van de instandhoudingsdoelstellingen in hoofdstuk 5. Allereerst worden de algemene doelstellingen geformuleerd en vervolgens staan de instandhoudingsdoelstellingen van de in het gebied aanwezige habitattypen vermeld. Er wordt aangegeven in welke richting de instandhoudingsdoelstelling zich zal moeten ontwikkelen. Daarvoor worden de termen "behoud", "uitbreiding" en "verbetering" gebruikt. Voor een habitatype wordt de verdeling gemaakt in oppervlakte en kwaliteit, zodat de aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een habitatype altijd in de vorm van "behoud" of "uitbreiding" van de oppervlakte en van "behoud" of "verbetering" van de kwaliteit wordt gegeven.

Daarnaast zijn aan de Nota van toelichting drie bijlagen toegevoegd. Ook de bijlagen maken integraal onderdeel uit van het besluit. Bijlage A (voor zover van toepassing) laat zien welke terreindelen zijn vervallen of zijn toegevoegd als onderdeel van de speciale beschermingszone in de zin van de Vogelrichtlijn. Bijlage B is toegevoegd naar aanleiding van zienswijzen en omvat een nadere onderbouwing van de wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de selectie als Habitatrichtlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen. In bijlage C wordt naar aanleiding van de ontvangen zienswijzen een nadere onderbouwing van het besluit gegeven. De gebiedsspecifieke behandeling van zienswijzen in deze bijlage beperkt zich tot de punten die direct van invloed zijn op dit aanwijzingsbesluit.

2 AANWIJZING HABITATRICHTLIJN

Door middel van dit besluit wordt het gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn (verder aangeduid als "Habitatrichtlijngebied"). Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van deze Richtlijn, waarna het gebied in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam "Bergvennen en Brecklenkampse Veld" en onder nummer NL2003007 is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio¹. Het gebied is onder meer aangewezen voor één prioritair habitattypen in de zin van artikel 1 van de Habitatrichtlijn.

Dit Habitatrichtlijngebied wordt voortaan aangeduid als Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld (landelijk gebiedsnummer 46).

Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrichtlijn en onder de Vogelrichtlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitattypen, habitats van soorten en de leefgebieden van vogels in een gunstige staat van instandhouding behouden of, in voorkomend geval, herstellen. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 doelendocument (2006)². Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen van habitattypen en (vogel)soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 profielendocument (2008)³.

Het Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld ligt in de provincie Overijssel en behoort tot het grondgebied van de gemeente Dinkelland.

¹ Beschikking van de Commissie van de Europese Gemeenschappen van 7 december 2004 tot vaststelling, op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (2004/813/EG). PB EU 2004, L 387/1. Laatstelijk vervangen door Uitvoeringsbesluit van de Commissie 2013/26/EU van 16 november 2012 tot vaststelling van een zesde bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEU 2013, L 24/ 379).

² Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

³ Ministerie van LNV (2008): Natura 2000 profielendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

3 GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

Het gebied bestaat uit drie delen en omvat vennen, vochtige heiden en heischrale graslanden met jeneverbesstruwelen.

De Bergvennen is een heidegebied op dekzandruggen met daarin een aantal grote zeer zwakgebufferde vennen met waterlobelia. De waterkwaliteit van deze vennen wordt op kunstmatige wijze op orde gehouden: in de winter wordt grondwater opgepompt om de benodigde buffering te kunnen leveren. Langs de vennen liggen smalle gordels met overgangen van natte naar droge heide. Langs één van de vennen groeit gagelstruweel.

Het Brecklenkampse Veld ligt direct ten noorden van de Bergvennen en betreft een geaccidenteerd landschap met dekzandruggen waarin rijke gradiënten van heide naar schraallanden en laagten met oeverkruidbegroeiingen optreden. Ook komen hier vochtige eiken-berkenbossen voor. Hier zijn recentelijk succesvolle herstelmaatregelen uitgevoerd. Op de flanken van de ruggen ligt heischraalgrasland en blauwgrasland. Deze zone wordt gevoed door basenrijke kwel en wordt niet of kortstondig geïnundeerd.

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing

Bergvennen & Brecklenkampse Veld behoort tot het Natura 2000-landschap "Hogere zandgronden".

De ligging van de habitattypen en van de leefgebieden van de soorten (paragraaf 4.4) waarvoor het gebied is aangewezen, vormt het uitgangspunt voor de begrenzing van de Habitatrictlijngebieden. Dit is inclusief terreindelen die van mindere kwaliteit zijn. Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren, alsmede terreindelen die noodzakelijk worden geacht om de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten in stand te houden en te herstellen⁴.

Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna⁵.

3.3 Begrenzing en oppervlakte

De begrenzing van het Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart (datum kaartproductie: 04-04-2013). Het gebied omvat de deelgebieden Brecklenkampse Veld en Bergvennen met inbegrip van de tussenliggende cultuurgronden, dat gelegen is ten oosten van de Kommiezendijk en ten westen van de grens met Duitsland.

Het Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld beslaat een oppervlakte van ongeveer 130 ha. Voor de exacte oppervlakte wordt verwezen naar de legenda van de bij dit besluit behorende kaart. Dit cijfer betreft de bruto-oppervlakte omdat bij de berekening geen rekening is gehouden met niet op de kaart, tekstueel uitgesloten delen (zie paragraaf 3.4).

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied (zoals aangemeld) is op de kaart op enkele technische punten verbeterd⁶:

- Bestaande bebouwing (inclusief erven en tuinen; reeds tekstueel geëxclaveerd) waar geen Natura 2000-waarden voorkomen, is waar mogelijk op grond van kadastrale of topografische lijnen ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht. (0)
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, perceelscheidingen en bosranden.

⁴ De begrenzungsmethodiek is verder uitgewerkt in het Gebiedendocument (2004).

⁵ Hof van Justitie EG, 7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 16 en 25.

⁶ Wijzigingen aangeduid met (0) betreffen aanpassingen ten opzichte van het ontwerpbesluit

- Overlap van 5 meter of minder met kadastrale percelen die grotendeels buiten het gebied zijn gelegen, is, gelet op de kadastrale inschrijving⁷, waar mogelijk beperkt. Dit betekent dat aldaar de kadastrale lijn is aangehouden. Deze werkwijze is alleen gevolgd op plekken waar geen Natura 2000-waarden aanwezig zijn. (°)

Overige wijzigingen van meer dan 1 ha worden in de volgende alinea's toegelicht.

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) is uitgebreid met:

- Een perceel bestaande natuur aan de zuidwestkant van het Brecklenkamse veld dat integraal onderdeel van het gebied uit maakt.
- Een blok nieuwe natuur van 30 ha dat ingeklemd ligt tussen het Brecklenkampse Veld en de Bergvennen (tot aan de Kommezendijk) waarmee de samenhang van het gebied wordt verbeterd. Ten eerste kan hier het uitbreidingsdoel voor vochtige heiden (H4010A) worden gerealiseerd. Ten tweede zijn deze gronden essentieel om de hydrologische situatie ten behoeve van natte habitattypen te kunnen herstellen. Het betreft de habitattypen zwak gebufferde vennen (H3130), vochtige heiden, heischrale graslanden (*H6230) en blauwgraslanden (H6410).
- Aan de westkant is het deelgebied Vetpot verwijderd (-12 ha). De instandhoudingsdoelstelling (met name voor vochtige heiden (H4010A) kan beter (en met minder externe werking) gerealiseerd worden in de agrarische enclave die gelegen is tussen het Brecklenkampse Veld en de Bergvennen. (°)

3.4 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Voor zover van toepassing is daarbij onderscheid gemaakt tussen de begrenzingen van Habitatrichtlijngebied, Vogelrichtlijngebied en (voormalige) natuurmonumenten. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura 2000-gebieden aangegeven. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden ontleend (voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden).

Voor de begrenzing van Natura 2000-gebieden geldt de volgende algemene exclaveringsformule: Bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 wordt afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- Bebouwing betreft één of meer gebouwen of bouwwerken geen gebouwen zijnde. Gebouw: elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke, overdekte, geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. Bouwwerk: elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is, of hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- Erven zijn de onmiddellijk aan een woning of ander gebouw gelegen, daarbij behorende en daarmee in gebruik zijnde terreinen.
- Tuinen zijn in de onmiddellijke nabijheid van een woning of ander gebouw gelegen intensief onderhouden terreinen, beplant met siergewassen en gazons of in gebruik als moestuin, die zich duidelijk onderscheiden van de omgeving. Tuinen zijn meestal besloten en omheind middels een afrastering, schutting, muur of haag, of (deels) omgeven door een sloot.
- Verhardingen kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen, erfverhardingen en steenglooiingen. Wegen betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermten of zijkanten.
- Hoofdspoorwegen betreffen spoorlijnen die zijn opgenomen in het Besluit aanwijzing hoofdspoorwegen (Stb. 2004, nr. 722). Langs hoofdspoorwegen geldt artikel 20 van de Spoorwegwet.

⁷ Conform artikel 15 van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Stb. 2004, 31) is dit besluit, wat betreft de kadastrale percelen die geheel of gedeeltelijk binnen het aangewezen gebied zijn gelegen, in de kadastrale registratie als beperking ingeschreven.

4 NATURA 2000-WAARDEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst een opsomming gegeven van de waarden waaraan het gebied zijn betekenis ontleent als Habitatrictlijngebied. Wat betreft de aanwijzing als Habitatrictlijngebied wordt in paragraaf 4.2.1 een lijst gegeven van de habitattypen (met vermelding van de aanwezige subtypen) waarvoor het gebied is aangewezen⁸. Op alle vermelde Natura 2000-waarden is een instandhoudingsdoelstelling van toepassing (zie hoofdstuk 5).

Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 vermeld welke selectiecriteria op het Habitatrictlijngebied van toepassing zijn en wordt onderbouwd waarom het gebied als Habitatrictlijngebied is geselecteerd. Van elke Natura 2000-waarde waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet, wordt in bijlage B.2 in tekst en/of tabelvorm de betekenis (relatieve bijdrage) van het gebied afgezet tegen de betekenis van de andere Habitatrictlijngebieden die aan de selectiecriteria voldoen. Ten slotte beschrijft paragraaf 4.4 de verspreiding van habitattypen binnen het gebied, ter onderbouwing van de gevolgde gebiedsbegrenzing van het Habitatrictlijngebied.

4.2 Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen

4.2.1 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I⁹)

Het gebied is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitats opgenomen in bijlage I van de Habitatrictlijn, waarvoor het gebied een bijdrage levert aan de instandhouding op landelijk niveau. Ten behoeve van de nationale uitwerking van de Habitatrictlijn is een deel van de habitattypen verdeeld in subtypen, vanwege de zeer ruime variatie in fysieke omstandigheden en soortensamenstelling. De namen van de habitattypen en daarvan afgeleide subtypen zullen verder met hun verkorte namen worden aangeduid. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting.

- H2310** Psammofiele heide met *Calluna* en *Genista*
Verkorte naam Stuifzandheiden met struikhei
- H2320** Psammofiele heide met *Calluna* en *Empetrum nigrum* (°)
Verkorte naam Binnenlandse kraaiheibegroeiingen
- H3110** Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten (*Littorelletalia uniflorae*)
Verkorte naam Zeer zwakgebufferde vennen
- H3130** Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
Verkorte naam Zwakgebufferde vennen
- H4010** Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
Verkorte naam Vochtige heiden
 betreft het subtype:
H4010A Vochtige heiden (*hogere zandgronden*)
- H4030** Droge Europese heide
Verkorte naam Droge heiden
- H5130** *Juniperus communis*-formaties in heide of kalkgrasland
Verkorte naam Jeneverbesstruwelen

⁸ Prioritaire habitattypen zijn in bijlage I van de Habitatrictlijn en in dit besluit aangeduid met een sterretje *.

⁹ Bijlagen I en II laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, PbEG L 363, 20.12.2006, p. 368-405 (zie ook rectificatie PbEG L 80, 21.3.2007, p. 15).

- H6230** *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
Verkorte naam Heischrale graslanden
- H6410** Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
Verkorte naam Blauwgraslanden
- H7150** Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion* (°)
Verkorte naam Pioniervegetaties met snavelbiezen
- H7230** Alkalisch laagveen (°)
Verkorte naam Kalkmoerassen

4.3 Habitatrictlijn: waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet

4.3.1 Habitattypen (bijlage I)

Voor niet-prioritaire habitattypen opgenomen in bijlage I van de Habitatrictlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de "vijf belangrijkste gebieden" geselecteerd. Voor habitattypen welke verdeeld zijn in subtypen, geldt een aantal van "drie belangrijkste gebieden" per subtype. Voor prioritaire habitattypen⁸ geldt een aantal van "tien belangrijkste gebieden" en voor subtypen van prioritaire habitattypen een aantal van "vijf belangrijkste gebieden" per subtype. Verdeling in subtypen ten behoeve van de selectie is alleen toegepast indien de subtypen een verschillende verspreiding hebben en de beschikbare gegevens verdeling in subtypen toelaten. Voor één habitatype, dat in voldoende mate in gebieden is vertegenwoordigd die voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd (slijkgrasvelden (H1320)). De betekenis van het gebied is afgemeten aan de aanwezige oppervlakte en zo nodig ook de representativiteit van het habitatype. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding¹⁰. In de onderstaande tabel zijn de habitattypen vermeld die bij de aanmelding hebben geleid tot selectie van het gebied en/of de habitattypen waarvoor het gebied op grond van de huidige gegevens en omstandigheden aan de selectiecriteria zou voldoen (zie ook bijlage B.2).

Habitatype	X ^a	Y ^b	Landelijke oppervlakte ^c	Oppervlakte in Bergvennen & Brecklenkampse Veld ^d	Oppervlakte in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
H3110	5	4	ca. 35	A2 (30-50%)	B2 (6-15%)	ja
*H6230	10	10	zie bijlage B.3			nee

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor dit habitatype kan worden geselecteerd volgens het criterium: "behorend tot de X belangrijkste gebieden" voor het betreffende habitatype.
- (b) Aantal gebieden dat op grond van de huidige gegevens en omstandigheden zou voldoen aan het onder (a) genoemde selectiecriteria (Y < X indien er minder dan X gebieden zijn waarin het habitatype is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang)..
- (c) Geschatte landelijke oppervlakte van het (subtype van het) habitatype in hectaren.
- (d) Oppervlakte in het onderhavige gebied, uitgedrukt als percentage van de landelijke oppervlakte. (Niet ingevuld indien gebied niet één van de X belangrijkste gebieden is.)
- (e) Oppervlakte van het habitatype in het, in rangorde van aflopende betekenis, Yde belangrijkste gebied. (Niet ingevuld indien niet van belang voor de bepaling van de relatieve betekenis van het gebied, wanneer representativiteit in plaats van oppervlakte doorslaggevend was).

4.4 Verspreiding habitattypen in het Habitatrictlijngebied

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld is bepaald aan de hand van de ligging van habitattypen waarvoor het gebied is aangewezen (zie verder paragraaf 3.2). De verspreiding van de betreffende habitattypen binnen het gebied wordt in deze paragraaf globaal beschreven ter onderbouwing van de gevolgde begrenzing. Het is niet bedoeld als een uitputtende beschrijving.

¹⁰ De selectiecriteria zijn verder uitgewerkt in het Verantwoordingsdocument (2003).

Het habitatype vochtige heiden, hogere zandgronden (H4010A) is verspreid in het gebied aanwezig op het Brecklenkampse Veld, rond de Bergvennen en in de zuidelijke uitloper van het gebied. In laagten in de vochtige heiden in het deelgebied Bergvennen is lokaal ook het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150) aanwezig. Aan de noordrand van Bergvennen ligt midden in het Natura-2000 gebied een relatief klein areaal met binnenlandse kraaiheibegroeiingen (H2320). In de zuidoostelijke hoek van het Brecklenkampse Veld bevinden zich heischrale graslanden (H6230), die ook voorkomen aan de noordkant van de Bergvennen. Aan de oost en westzijde van Brecklenkampse Veld bevinden zich velden met stuifzandheiden met struikhei (H2310). Een groot deel van het areaal rond de Bergvennen bestaat uit droge heiden (H4030). Blauwgraslanden (H6410) komen met relatief grote oppervlakte voor op het Brecklenkampse Veld. Ook is er een kleine oppervlakte aanwezig op een perceel net ten noorden van de Bergvennen. In de noordwestelijke punt en in de zuidoostelijke hoek van Brecklenkampse Veld bevinden zich kalkmoerassen (H7230). Het habitatype zwakgebufferde vennen (H3130) is vooral aanwezig in het Brecklenkampse Veld. Zeer zwakgebufferde vennen (H3110) zijn beperkt tot de Bergvennen, waar het habitatype over een relatief grote oppervlakte voorkomt. Op een tweetal locaties in de zuidelijke uitloper van het Natura 2000-gebied komt het habitatype jeneverbesstruwelen (H5130) voor.

5 INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

5.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip "instandhouding" wordt een geheel aan maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied "tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...] of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging".

Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitatype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Voor zover van toepassing is daarbij aangegeven welke habitattypen en/of (vogel)soorten ten koste mogen gaan van andere habitattypen en (vogel)soorten. Bij broedvogelsoorten met een regionale doelstelling is in de toelichting aangegeven wat in een bepaalde periode de minimale en maximale bijdrage van het betreffende gebied aan het regionale doelniveau is geweest.

In bijlage B van deze Nota van toelichting is een overzicht opgenomen van alle gebiedsdoelstellingen per Natura 2000-waarde.

Voor de Natura 2000-gebieden zullen in beheerplannen instandhoudingsmaatregelen worden uitgewerkt die beantwoorden aan de gebiedsspecifieke ecologische vereisten van de betrokken natuurlijke habitats en (vogel)soorten.

Als verdere invulling van het stellen van prioriteiten zijn voor de acht onderscheiden Natura 2000-landschappen¹¹ kernopgaven geformuleerd op grond van de daar voorkomende habitattypen en soorten, de landelijke betekenis van deze waarden binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de beïnvloedingsmogelijkheden. Per landschap omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten ("richting geven") en geven overeenkomsten en verschillen tussen en binnen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitattypen en (vogel)soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven worden per Natura 2000-landschap behandeld en opgesomd in hoofdstuk 5 van het Natura 2000 doelendocument (2006).

5.2 Algemene doelen

Behoud en indien van toepassing herstel van:

1. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
2. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;

¹¹ Het Natura 2000-landschap van het gebied waarop dit besluit betrekking heeft staat vermeld in paragraaf 3.2 van deze Nota van toelichting.

4. de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

5.3 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I)

H2310 Stuifzandheiden met struikhei

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype stuifzandheiden met struikhei komt voor op stuifzandruggen in het gebied, in mozaïek met droge heiden (H4030). De kwaliteit is goed.

H2320 Binnenlandse kraaiheibegroeiingen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype binnenlandse kraaiheibegroeiingen verkeert landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding. Het type komt lokaal in het gebied voor over een relatief kleine oppervlakte.

H3110 Zeer zwakgebufferde vennen

Doel Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit.

Toelichting Het gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld levert in Oost-Nederland de grootste bijdrage voor het habitatype zeer zwakgebufferde vennen. In een deel van het gebied kan de oppervlakte van het habitatype uitgebreid worden door de waterhuishouding op orde te brengen. De vennen in het gebied herbergen een populatie van de zeer zeldzame waterlobelia die verreweg de grootste is van ons land.

H3130 Zwakgebufferde vennen

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype zwakgebufferde vennen komt voor op meerdere locaties in het gebied, vooral in het noordelijke deel. Door natuurontwikkeling en herstelbeheer vanaf de vroege jaren negentig is een forse uitbreiding en kwaliteitsverbetering van zwakgebufferde vennen gerealiseerd. Er zijn goede potenties voor verdere uitbreiding en kwaliteitsverbetering van het habitatype.

H4010 Vochtige heiden

Doel Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A).

Toelichting Het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A) komt in het deelgebied Brecklenkampse Veld voor in de gradiënt van de habitattypen droge heiden (H4030) naar heischrale graslanden (H6230) en zwakgebufferde vennen (H3130). In de Bergvennen gaat het om goed ontwikkelde zones op de rand van de vennen. Door natuurontwikkeling en herstelbeheer vanaf de vroege jaren negentig is een forse uitbreiding en kwaliteitsherstel gerealiseerd in beide deelgebieden. Er zijn goede potenties voor verdere uitbreiding van het habitatype.

H4030 Droge heiden

Doel Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit.

Toelichting Het habitatype droge heiden komt voor op de hogere zandruggen in het gebied. Het habitatype is in goed ontwikkelde vorm aanwezig. Het oppervlak kan worden vergroot door de omvorming van bos naar heide. Dit zal ook gunstig zijn voor de habitattypen zeer zwakgebufferde vennen (H3110) en zwakgebufferde vennen (H3130).

H5130 Jeneverbesstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype jeneverbesstruwelen komt voor in de vorm van kleine groepjes van struiken. Vanwege de kleine oppervlakte is de ambitie laag gehouden door het stellen van een behoudopgave.

H6230 *Heischrale graslanden

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype heischrale graslanden komt in het gebied voor als goed ontwikkelde gordels in de gradiënt van vochtige heiden (H4010) en droge heiden (H4030) naar zwakgebufferde vennen (H3130). Uitbreiding van de oppervlakte en kwaliteitsverbetering zijn mogelijk bij het verder herstel van de lage begroeiingen in de gradiënten van hoog naar laag.

H6410 Blauwgraslanden

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype blauwgraslanden is in het gebied aanwezig in de gradiënt van droge heiden (H4030) naar heischrale graslanden (H6230). Uitbreiding van de oppervlakte is mogelijk bij verder herstel van de lage begroeiingen in de gradiënten van hoog naar laag. Ook is er potentie voor verdere kwaliteitsverbetering.

H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen komt in dit gebied voor op het zand in laagten in vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A). Door stagnant water in deze laagten wordt het habitatype op natuurlijke wijze in stand gehouden.

H7230 Kalkmoerassen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het landelijk sterk onder druk staande habitatype kalkmoerassen komt in dit gebied met een beperkte oppervlakte voor in de gradiënt van vennen naar heide. De vegetatie wordt gerekend tot de associatie van vetblad en vlozegge (*Campylio-Caricetum dioicae*).

Bijlage A is niet van toepassing op dit besluit.

Nadere onderbouwing van wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de selectie als Habitatrictlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen

- B.1 Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrictlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1)
- B.2 Toepassing selectiecriteria Habitatrictlijngebieden (paragraaf 4.3)
- B.3 Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

B.1 Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrictlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype binnenlandse kraaiheibegroeiingen (H2320). Het habitatype komt voor tussen de twee vennen direct ten zuiden van de Breckelerveldweg.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied ook aangewezen voor het habitatype blauwgraslanden (H6410). In het gebied komen blauwgraslanden voor in het Brecklenkampse Veld.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150). Het habitatype is onder meer aanwezig in de laagten in vochtige heiden (H4010) in het deelgebied Bergvennen.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype kalkmoerassen (H7230). Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte voor in het Brecklenkampse Veld.
- In afwijking van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied niet aangewezen voor de habitatsoort kamsalamander (H1166). Er blijken geen gedocumenteerde waarnemingen van deze soort uit het gebied bekend te zijn.

B.2 Toepassing selectiecriteria Habitatrictlijngebieden (paragraaf 4.3)

In dit onderdeel wordt voor elke Natura 2000-waarde waarvoor het onderhavige gebied aan de selectiecriteria voldoet (zie paragraaf 4.3), een overzicht gegeven van alle daarvoor kwalificerende gebieden. Dit gebeurt zoveel mogelijk in de vorm van een tabel met de gebieden die aan de selectiecriteria voldoen, onder vermelding van de relatieve bijdrage. In het geval van habitattypen betreft dit het actuele aandeel van de landelijke oppervlakte dat in het gebied aanwezig is. Indien kwaliteit een rol heeft gespeeld in de bepaling van de gebiedenselectie voor habitattypen is dit tekstueel toegelicht.

Er is gebruik gemaakt van de volgende klasse-indeling:

A1 = 15-30%, A2 = 30-50%, A3 = 50-75% en A4 = >75%

B1 = 2-6% en B2 = 6-15%

C = <2%

In de kolom "Bronvermelding" zijn de terreinbeherende organisaties en andere instanties en bronnen vermeld, waaraan de oppervlaktecijfers en aantallen zijn ontleend, met vermelding van de jaren waarin deze zijn verzameld of gepubliceerd.

- Het gebied is één van de belangrijkste gebieden voor de volgende habitattypen:

H3110 – Zeer zwakgebufferde vennen			
Landelijke oppervlakte ca. 35 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	A2 (30-50%)	Provincie Overijssel 2009
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	A1 (15-30%)	Provincie Noord-Brabant 2009
137	Strabrechtse Heide & Beuven	A1 (15-30%)	Staatsbosbeheer 2010
146	Sarsven en De Banen	B2 (6-15%)	Provincie Limburg 2009

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor het habitatype zeer zwak gebufferde vennen (H3110) de volgende vier gebieden geselecteerd: Strabrechtse Heide & Beuven (137), Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027), Kampina & Oisterwijkse Vennen (133)¹² en Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046). De selectie is destijds beperkt tot vier gebieden omdat deze ruim 60% van de landelijke oppervlakte omvatten en het type niet in andere gebieden in kwalitatief goede staat voorkwam. Op grond van de huidige kennis zijn de in de tabel genoemde gebieden de vier belangrijkste. Hiervan heeft Bergvennen & Brecklenkampse Veld dankzij herstelwerkzaamheden het grootste aandeel in de landelijke oppervlakte. In Sarsven en De Banen (146) is de kwaliteit van het ven in De Banen na opschoning aanzienlijk verbeterd. In het Drents-Friese Wold is het habitatype slechts fragmentair aanwezig. Het gebied kan daardoor niet meer tot één van de vier (of vijf) belangrijkste gebieden gerekend worden.

H6230 – *Heischrale graslanden

Ten tijde van de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor het prioritaire habitatype heischrale graslanden (H6230), dat sterk verspreid over de verschillende Natura 2000-landschappen voorkomt, de volgende tien gebieden geselecteerd: Wijnjeterper Schar en Terwispeler Grootschar (015-016)¹³, Drentsche Aa-gebied (025)¹⁴, Havelte-Oost (029), Borkeld (044), Veluwe (057), Willinks Weust (062), Zwanenwater & Petteerderduinen (085)¹⁵, Bemelerberg & Schiepersberg (156), Geuldal (157) en Sint Pietersberg & Jekerdal (159).

Met de huidige kennis zijn de grootste oppervlakten met goede kwaliteit (minstens 2 ha) gelegen in Drentsche Aa-gebied, Havelte-Oost, Dwingelderveld (030), Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046), Borkeld, Aamsveen (055), Veluwe, Bemelerberg & Schiepersberg en Sint Pietersberg & Jekerdal. Ook enkele andere gebieden bevatten aanzienlijke oppervlakten, maar hier betreft het geheel of grotendeels matige kwaliteit (rompgemeenschappen), waardoor deze gebieden wat betreft dit habitatype niet tot de tien belangrijkste gebieden worden gerekend. Het volgende gebied (inmiddels in twee gebieden gesplitst) wordt ook tot de tien belangrijkste gebieden gerekend vanwege de goede kwaliteit: Wijnjeterper Schar (016) en Terwispeler Grootschar (laatstgenoemde thans deelgebied van Van Oordt's Mersken (015)), met complete gradiënten van vochtige heiden (H4010), heischrale graslanden naar blauwgraslanden (H6410) en bijzondere soorten als valkruid en welriekende nachtorchis. Uit oogpunt van voldoende geografische spreiding kunnen hieraan nog twee gebieden worden toegevoegd: Duinen Terschelling (004) en Zwanenwater & Petteerderduinen.

B.3 Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

Voor zover de hier vermelde gebiedsdoelen en relatieve bijdragen betrekking hebben op de Natura 2000-gebieden die buiten dit aanwijzingsbesluit vallen en waarvan de definitieve besluiten op het moment van

¹² Destijds bekend als Kampina en Oisterwijkse Bossen en Vennen.

¹³ Dit gebied is bij de samenvoeging van Habitat- en Vogelrichtlijngebieden tot Natura 2000-gebieden in twee delen gesplitst: Wijnjeterper Schar (016) en Terwispeler Grootschar dat gelegen is binnen het Vogelrichtlijngebied Van Oordt's Mersken (015). Bij de onderbouwing van de selectie worden beide gebieden nog als één Habitatrictlijngebied beschouwd.

¹⁴ Destijds bekend als Drentsche Aa.

¹⁵ Destijds bekend als Duinen Zwanenwater en Petteerderduinen.

vaststelling van het onderhavige besluit nog niet zijn vastgesteld, moeten deze worden beschouwd als "indicatieve" opgaven en kunnen ze nog aan verandering onderhevig zijn.

In dit onderdeel wordt voor iedere Natura 2000-waarde waarvoor het onderhavige gebied is aangewezen, inzichtelijk gemaakt hoe de landelijke doelstelling¹⁶ is uitgewerkt in de Natura 2000-gebieden. De landelijke doelstellingen vormen een kader voor de formulering van instandhoudingsdoelstellingen op gebiedsniveau. De gebiedsdoelen bij elkaar "opgeteld", eventueel tezamen met een opgave buiten het Natura 2000-netwerk, hebben als som het landelijke doel. Onder iedere tabel wordt de landelijke staat van instandhouding van de betreffende Natura 2000-waarde vermeld. Indien de landelijke doelstelling van de betreffende waarde afwijkt van wat kan worden verwacht uit de landelijke staat van instandhouding, is dit hier gemotiveerd. Gebiedsdoelstellingen die afwijken van de landelijke doelstelling, worden ook zoveel mogelijk gemotiveerd. In gevallen waarin motivering ontbreekt, is aanpassing nog in overweging (met name naar aanleiding van zienswijzen) in het kader van het besluit voor het betreffende gebied. Doelstellingen die volgens de tabellen zijn aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit (zie kolom "Besluit") staan eveneens onder de betreffende tabellen gemotiveerd. De instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-waarden die zijn toegevoegd ten opzichte van het ontwerpbesluit, zijn in principe op behoud gesteld, omdat de landelijke doelstelling al haalbaar werd geacht zonder deze toevoegingen. De instandhoudingsdoelstellingen die om deze reden op behoud zijn gesteld en daarmee afwijken van de landelijke doelstelling voor de betreffende Natura 2000-waarde, zijn in de tabellen gemarkeerd met een x. Regels in cursief betreffen complementaire doelen. Deze zijn in de tabellen opgenomen omdat ze nog in de vigerende besluiten staan vermeld. Deze doelen zullen niet langer in aanwijzingsbesluiten worden opgenomen (zie bijlage C, paragraaf 4.1). In een aparte kolom is van elk gebied de relatieve bijdrage vermeld. Voor een nadere toelichting en de klasse-indeling wordt verwezen naar de inleiding van onderdeel 2 van deze bijlage.

B.3.1 Habitatrictlijn: habitattypen

H2310 – Stuifzandheiden met struikhei					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
026	Drouwenerzand	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
032	Mantingerzand	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
044	Borkeld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	conform ontwerp
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	ontwerpbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	behoud	verbetering	B2	ontwerpbesluit

¹⁶ De landelijke doelomschrijving in deze paragraaf beperkt zich in principe tot behoud/uitbreiding oppervlakte (of omvang leefgebied) en behoud/verbetering kwaliteit (leefgebied), in geval van soorten en vogels aangevuld met het doel voor behoud/uitbreiding populatie. Voor de volledige formulering van de landelijke doelen inclusief toelichting wordt verwezen naar het Natura 2000 doelendocument (2006).

137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
144	Boschhuizerbergen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit

Het habitatype stuifzandheiden met struikhei is beperkt tot laag gelegen land. Meer dan twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁷. Mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte liggen onder meer in de gebieden Drentsche Aa-gebied (025), Veluwe (057), Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131) en Maasduinen (145). Verder is de uitbreidingsopgave neergelegd in de gebieden waar de beste potenties zijn: waar voldoende ruimte en mogelijkheden zijn voor uitbreiding van dit aan vaaggronden gebonden habitatype. De landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt in het grootste deel van de gebieden nagestreefd. In de meeste gebieden waar behoud van de kwaliteit als doel wordt gesteld, is het habitatype reeds in voldoende kwaliteit aanwezig (bijvoorbeeld in Strabrechtse Heide & Beuven (137)).

H2320 – Binnenlandse kraaiheibegroeiingen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
026	Drouwenerzand	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	A2	ontwerpbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	doel toegevoegd ^x
057	Veluwe	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit

Ruim 50% van het habitatype binnenlandse kraaiheibegroeiingen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten op het aspect oppervlakte aan op de landelijke doelstelling. Verbetering van de kwaliteit is lokaal van belang voor herstel van populaties van onder andere levermossen en wolfsklauwen die nationaal bedreigd zijn. Deze doelstelling is neergelegd in de gebieden waar de beste mogelijkheden hiervoor liggen.

H3110 – Zeer zwakgebufferde vennen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	behoud	A2	conform ontwerp
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	B2	ontwerpbesluit

¹⁷ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Het habitatype zeer zwakgebufferde vennen bevindt zich in Nederland aan de oostrand van het verspreidingsgebied. Hoewel het habitatype slechts over kleine oppervlakte voorkomt, is het van zeer groot belang door de bijzondere soortensamenstelling. Het overgrote deel van dit habitatype bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De meeste gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. Instandhouding van goede voorbeelden (Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046), Strabrechtse Heide & Beuven (137) en Sarsven en De Banen (146)) staat voorop. In de meeste gebieden is zelfs potentie om uit te breiden. In het Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027) wijkt de doelstelling af van de landelijke doelstelling, omdat uitbreiding van de oppervlakte niet realistisch wordt geacht, het habitatype is hier beperkt tot één poel. De vennen in de gebieden Bergvennen & Brecklenkampse Veld en Sarsven en De Banen zijn door grote herstelwerkzaamheden inmiddels van goede kwaliteit, behoud van de kwaliteit is derhalve voldoende.

H3130 – Zwakgebufferde vennen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud ^a	behoud	C	ontwerpbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	C	doel aangepast ^b
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype zure vennen (H3160) is toegestaan¹⁸.
- (b) De doelstelling voor Bergvennen & Brecklenkampse Veld is aangepast van "behoud oppervlakte en kwaliteit" naar "uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit". Er zijn in zowel het deelgebied Bergvennen als deelgebied Brecklenkampse Veld goede mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte en kwaliteitsverbetering van dit habitatype.

¹⁸ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Het habitatype zwakgebufferde vennen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Ongeveer een derde van dit habitatype is opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁷. De uitbreidingsopgave is neergelegd in de gebieden waar de beste mogelijkheden zijn en/of die in de toekomst een grote bijdrage kunnen leveren aan het landelijk doel (bijvoorbeeld Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux (136)). In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld voor de oppervlakte wordt uitbreiding nagenoeg niet mogelijk geacht omdat het habitatype bijvoorbeeld voorkomt in geïsoleerde poelen en er van nature geen nieuwe vennen bij zullen komen (Dwingelderveld (030), Boetelerveld (041), Dinkelland (049), Veluwe (057), Landgoederen Brummen (058), Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131), Boschhuizerbergen (144)), of omdat het habitatype al over een grote oppervlakte voorkomt (Kempenland-West (135)). Ook de landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd in de gebieden waar de potentie het hoogst is. In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld komt het habitatype mogelijk al in voldoende kwaliteit voor (Veluwe (057)) in een aantal gevallen door recentelijke herstelwerkzaamheden (Regte Heide & Riels Laag (134), Boschhuizerbergen, Sarsven en De Banen (146)). In de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen zijn de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering nog onzeker. In vennen waar de habitatypes zeer zwakgebufferde vennen (H3110) en zwakgebufferde vennen (H3130) samen voorkomen, dient het beheer vooral gericht te zijn op het meer zeldzame en meer bedreigde habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110).

H4010A – Vochtige heiden, hogere zandgronden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
023	Fochteloërveen	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
026	Drouwenerzand	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
044	Borkeld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	behoud	C	doel aangepast ^a
048	Lemselermaten	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B2	ontwerpbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) De doelstelling voor Bergvennen & Brecklenkampse Veld is aangepast van behoud naar uitbreiding oppervlakte. Er zijn in dit gebied goede potenties voor uitbreiding van de oppervlakte van het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A).

Het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A) komt wijdverspreid voor in Nederland. Meer dan twee derde van de landelijke oppervlakte van dit subtype is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁹. Mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte liggen onder andere op de Veluwe (057) en in de gebieden op het Drents plateau, waar dit subtype over grote oppervlakten voorkomt. Verder is de uitbreidingsopgave neergelegd in de gebieden waar de beste potenties zijn: waar voldoende ruimte en mogelijkheden zijn voor uitbreiding. Ook de landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd in de gebieden waar de potentie het hoogst is: bijvoorbeeld waar herstel van sterk vergraste vormen van dit subtype mogelijk is. Een speciale herstelopgave voor de kwaliteit van dit subtype ligt in de beekdalen waar het habitatype onderdeel uitmaakt van de gradiënt van hogere zandgronden naar de beek (bijvoorbeeld Wijnjeterper Schar (016), Stelkampsveld (060) en Meinweg (149)). In de meeste gebieden waar, in tegenstelling tot deze landelijke doelstelling, behoud van de kwaliteit wordt nagestreefd komt het subtype slechts in beperkte mate voor. De potenties ter verbetering van de kwaliteit zijn in deze gebieden veelal gering. In Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046) en Buurserzand & Haaksbergerveen (053) is de kwaliteit verbeterd als gevolg van genomen herstelmaatregelen.

H4030 – Droge heiden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
040	Engbertsdijkvenen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
042	Sallandse Heuvelrug	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

¹⁹ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluiten Natura 2000-gebieden Wijnjeterper Schar en Elperstroomgebied (Strct. 2010, 2212).

045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	behoud	C	conform ontwerp
048	Lemselermaten	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit
051	Lonnekermeer	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	ontwerpbesluit
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
140	Groote Peel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit

Ruim twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype droge heiden is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. In een aantal gebieden wijkt de doelstelling voor het aspect oppervlakte af van de landelijke doelstelling omdat bijvoorbeeld de oppervlakten waar het habitatype droge heiden voor kan komen al volledig benut zijn (Havelte-Oost (029), Wierdense Veld (043) en Borkeld (044)). De doelstelling voor het aspect kwaliteit wijkt af van de landelijke doelstelling in de gebieden Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046) en Dinkelland (049), omdat het habitatype in deze gebieden reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is. In diverse gebieden wordt zowel behoud van de oppervlakte als behoud van de kwaliteit beoogd. In het gebied Stelkampsveld (060) ligt de focus op andere habitatypen en komen droge heiden slechts over kleine oppervlakten voor. De gebieden Fochteloërveen (023), Witterveld (024), Witte Veen (054) en Aamsveen (055) zijn hoogveenengebieden. In deze gebieden wijken de doelstellingen af van de landelijke doelstelling omdat het habitatype droge heiden voorkomt op de zandruggen van de gebieden en hierdoor de mogelijkheden in het hoogveenlandschap volledig zijn benut. Ook in het, overwegend natte, Drentsche Aa-gebied (025) zijn de mogelijkheden voor droge heiden volledig benut. De doelstellingen voor het gebied Wijnjeterper Schar (016) wijken af van de landelijke doelstelling omdat het gebied reeds een goed voorbeeld is betreffende dit habitatype en behoud van de kwaliteit en oppervlakte derhalve voldoende is.

H5130 – Jeneverbesstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
026	Drouwenerzand	behoud	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	B	ontwerpbesluit
032	Mantingerzand	behoud	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	B	ontwerpbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

044	Borkeld	uitbreiding	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	conform ontwerp
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B	ontwerpbesluit
062	Willinks Weust	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit

(a) Klassen zijn slechts globaal geduid (B = 2-15%, C < 2%), omdat de gebieden onderling niet goed kunnen worden vergeleken, aangezien de oppervlakten op verschillende wijzen zijn berekend (al dan niet inclusief open delen). De aard van de vegetaties verschilt sterk van gebied tot gebied: van verspreide bomen tot dichte struwelen.

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte jeneverbesstruwelen is gelegen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Hoewel de oppervlakte van jeneverbesstruwelen sinds 1950 stabiel is gebleven, is de kwaliteit afgenomen. Door successie en vergrassing is de soortensamenstelling verarmd. Het merendeel van de jeneverbessen staat in oudere struwelen met een vrij eentonige soortensamenstelling. Natuurlijke verjonging vindt zelden plaats, waardoor een scheve leeftijdsopbouw is ontstaan. De landelijke doelstelling is dan ook gericht op behoud van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit. Het merendeel van de gebiedsdoelstellingen sluit hierop aan. In Borkeld (044) en Springendal & Dal van Mosbeek (045) zijn goede kansen voor uitbreiding van het habitatype. Dit zijn de enige twee gebieden in Nederland waar potentie is voor het kiemen van jeneverbessen op de lemige bodems. De uitbreidingsopgave in deze gebieden is nodig om de te verwachten landelijke areaalverliezen op te vangen. In enkele gebieden geldt een behoudopgave op het aspect kwaliteit. In Boetelerveld (041), Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046) en Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux (136) komen slechts zeer kleine oppervlakten van het habitatype voor, waardoor kwaliteitsverbetering niet mogelijk wordt geacht.

H6230 – *Heischrale graslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
016	Wijnjeterper Schar	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
026	Drouwenezand	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	behoud	B2	ontwerpbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
033	Bargerveen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	ontwerpbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
156	Bemelerberg & Schiepersberg	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit

Het habitatype heischrale graslanden heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Van de circa 100 ha heischrale graslanden in Nederland is ongeveer de helft opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In enkele gebieden wijkt de doelstelling betreffende de oppervlakte af van het landelijk doel en wordt behoud nagestreefd. De belangrijkste reden hiervoor is dat er buiten het huidig voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn, onder andere in Dinkelland (049). Het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype. In enkele andere gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel. Mogelijke redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van reeds goede kwaliteit (Bargerveen (033)) en geringe mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering (Dinkelland).

H6410 – Blauwgraslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
021	Lieftingsbroek	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
037	Olde Maten & Veerslootlanden	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit

065	Binnenveld	uitbreiding	behoud	B1	ontwerpbesluit
069	De Bruuk	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
085	Zwanewater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
105	Zouweboezem	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempeland-West	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x

Het habitatype blauwgraslanden komt in verspreid liggende gebieden in kleine oppervlakten voor. Van de circa 180 ha blauwgrasland in Nederland is ongeveer twee derde opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype blauwgraslanden is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig"²⁰. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor het merendeel van de gebieden geldt dat de doelen aansluiten bij de landelijke doelstelling van uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van het habitatype. In een aantal gevallen is hiervan afgeweken en is er gekozen voor een behoudsdoelstelling voor de oppervlakte of de kwaliteit. De belangrijkste reden met betrekking tot de oppervlakte is dat er buiten het huidige voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn. De landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. In het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) bijvoorbeeld wordt gezien de geïsoleerde ligging van het gebied geen potentieel herstel van de kwaliteit verwacht. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype.

H7150 – Pioniervegetaties met snavelbiezen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	doel toegevoegd ^x
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A1	ontwerpbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

²⁰ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". Landelijk wordt zowel uitbreiding van de oppervlakte als verbetering van de kwaliteit nagestreefd. Uitbreiding van de oppervlakte is als landelijk doel gesteld omdat de gunstige staat van instandhouding slechts een tijdelijke situatie betreft²¹. Deze situatie is te danken aan recent op vele plekken uitgevoerde plagwerkzaamheden ten behoeve van herstel van het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A) waarvoor Nederland een grote verantwoordelijkheid heeft. De oppervlakte van pioniervegetaties met snavelbiezen heeft zich plaatselijk kunnen uitbreiden door plagwerkzaamheden. Dit heeft de achteruitgang op de plaatsen waar het habitatype van nature voorkomt gemaskeerd. Uitbreiding van de oppervlakte is gericht op herstel van natuurlijke pioniervegetaties met snavelbiezen als duurzaam onderdeel van het (natte) heidelandschap. Deze herstelopgave geldt alleen voor gebieden waar het type van nature aanwezig is en waar goede mogelijkheden voor herstel aanwezig zijn, onder andere de gebieden Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027) en Dwingelderveld (030). In de overige gebieden, waar het habitatype voorkomt op plagplekken in vochtige heiden (H4010), wordt volstaan met behoud.

H7230 – Kalkmoerassen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	doel toegevoegd ^x
048	Lemselermaten	uitbreiding	behoud	B1	ontwerpbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
065	<i>Binnenveld</i>	<i>ontwikkeling</i>			<i>ontwerpbesluit</i>
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
154	Geleenbeekdal	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype kalkmoerassen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Het habitatype is in de loop van de 20^e eeuw sterk achteruit gegaan. Vrijwel alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling om dit sterk onder druk staande habitatype te herstellen.

²¹ Dit is voor dit habitatype ook de reden dat de staat van instandhouding wat betreft het aspect toekomstperspectief als "matig ongunstig" is beoordeeld (zie ook Natura 2000 profielendocument (2008)).

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

1 INLEIDING

Op 27 november 2006 zijn 111 ontwerp-aanwijzingsbesluiten gepubliceerd voor de eerste tranche Natura 2000-gebieden.

Deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten hebben in de periode van 9 januari 2007 tot en met 19 februari 2007 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat er door bijna 7.800 personen of organisaties een zienswijze is ingediend over één of meer gebieden. Een belangrijk deel van de argumentatie in deze zienswijzen heeft betrekking op de gebruikte criteria, de voorgestelde begrenzing van de gebieden en de mogelijke gevolgen van Natura 2000 voor burgers en het bedrijfsleven. In veel zienswijzen werd dezelfde argumentatie gebruikt en werden gelijklopende zorgen geuit.

Er is destijds besloten om in één nota tot een algemene beantwoording van deze breed geuite kritiekpunten over te gaan. In deze Nota van Antwoord²² is op hoofdlijnen het gevoerde beleid uiteengezet. De Nota van Antwoord is op 21 november 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden en op 13 februari en 6 maart 2008 heeft de Tweede Kamer de nota besproken.

Iedereen die een zienswijze heeft ingediend, heeft in een persoonlijke brief een antwoord ontvangen, waarin op de algemene opmerkingen uit de zienswijze is ingegaan.

Gelet op het grote aantal zienswijzen dat voor elk gebied is ingediend en het grote aantal onderwerpen dat daarbij aan de orde is gekomen, is besloten om bij elk besluit de individuele zienswijzen per thema te behandelen. Dit gebeurt in deze bijlage C. Verder wordt in deze bijlage C vermeld welke specifiek op het aanwijzingsbesluit van dit gebied betrekking hebbende inspraakreacties zijn binnengekomen en hoe hiermee is omgegaan bij het opstellen van het aanwijzingsbesluit.

Bij de beantwoording van de zienswijzen zijn ook de provinciale beschouwingen op de zienswijzen betrokken.

Voor het gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld zijn 48 zienswijzen ingediend. De reacties worden hieronder thematisch besproken.

²² Ministerie van LNV (2007): Nota van Antwoord. Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

2 REACTIES OVER DE PROCEDURE

In een aantal zienswijzen zijn vragen gesteld en opmerkingen gemaakt over de gebruikte aanmeldingsgegevens en de onderbouwing van de vermelde gegevens in het standaardgegevensformulier, waaronder "beschermingsstatus". Verder wordt opgemerkt dat er voor de soorten en habitattypen met de kwalificatie "aanwezig maar verwaarloosbaar" geen instandhoudingsdoelstellingen in de besluiten hoeven te worden opgenomen. Daarnaast wordt opgemerkt dat op het standaardgegevensformulier de bedrijfsactiviteiten, die in en om het gebied plaatsvinden, niet zijn vermeld. Men vraagt zich af of de Europese Commissie bij de beoordeling van de selectie van de gebieden daarmee rekening heeft kunnen houden.

Men vraagt zich ook af of de aanmeldingsprocedure wel zorgvuldig genoeg is doorlopen en wijst in dit kader mede op de verschillen tussen de huidige besluiten en de eerdere concepten die eind 2005 zijn opgesteld. Zo wordt er gesteld dat de vertaling van de aanmeldingsgegevens naar de doelstellingen disproportioneel is. Daarnaast zijn de doelstellingen volgens deze insprekers uitgebreider dan de Richtlijn voorschrijft voorschrijven. Door doelstellingen op te nemen in het ontwerp-aanwijzingsbesluit voor alle soorten en habitattypen en dus ook voor die habitattypen waarvoor het gebied niet is geselecteerd, wordt er naar de mening van een aantal insprekers ten onrechte de suggestie gewekt dat de maatregelen die hieruit voortvloeien het gevolg zijn van de verplichtingen van de Habitatrichtlijn. In een aantal zienswijzen wordt erop aangedrongen om in een gebied alleen die habitattypen te beschermen, waarvoor het gebied tot de categorie van belangrijkste gebieden behoort.

Insprekers wijzen verder op documenten die in een eerdere fase van het proces ter beoordeling zijn aangeboden, waarop men wijzigingen heeft voorgesteld en ten aanzien waarvan wijzigingen zijn doorgevoerd in de ontwerpbesluiten. Het betreft onder andere de profielendocumenten 2006²³ en gebiedendocumenten uit 2005. Verder wordt er door diverse insprekers op gewezen dat de aanwijzing van een Natura 2000-gebied een nieuwe wettelijke status tot gevolg heeft. Dat zou moeten betekenen dat in de besluitvorming de belangen van alle betrokkenen zorgvuldig dienen te worden meegewogen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde reacties worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Stappen in het selectieproces van Habitatrichtlijngebieden

Zoals in het Verantwoordingsdocument (2003)²⁴ beschreven staat, heeft de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden in twee stappen plaatsgevonden:

Eerste stap van de selectie:

Bij de eerste stap zijn voor elk prioritair habitatype en voor elke prioritaire soort in principe de tien belangrijkste gebieden geselecteerd. Dit zijn de gebieden waar het type of de soort het best ontwikkeld is en met de grootste oppervlakte of populatie aanwezig is. Indien bij een bepaald prioritair habitatype de variatie in soortensamenstelling zodanig groot is dat er meerdere subtypen (plantensociologische eenheden op verbondsniveau) zijn te onderscheiden, zijn per subtype de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Een onderverdeling in subtypen is niet toegepast indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Voor elk niet-prioritair habitatype of elke niet-prioritaire soort is in principe dezelfde methodiek toegepast, met dien verstande dat voor die typen of soorten de vijf belangrijkste gebieden zijn geselecteerd. Ook hier geldt dat alleen die gebieden zijn geselecteerd waar het habitatype of de soort het best ontwikkeld is en waar de grootste oppervlakte of populatie aanwezig is. Indien de variatie in soortensamenstelling van een niet-prioritair habitatype zodanig groot is dat het type meerdere subtypen omvat, zijn per subtype de drie

²³ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 profielendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

²⁴ Ministerie van LNV (2003): "Verantwoordingsdocument". Selectiemethodiek voor aangemelde Habitatrichtlijngebieden. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag.

belangrijkste gebieden geselecteerd. Ook hier is deze onderverdeling in subtypen niet gemaakt indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Tweede stap van de selectie:

Bij de tweede stap van het selectieproces is onderzocht in hoeverre de landelijke dekking en de geografische spreiding van de gebieden als voldoende kunnen worden aangemerkt.

De landelijke dekking van habitattypen of soorten betreft de totale oppervlakte van een habitatype of de totale populatie van een soort binnen de aangemelde gebieden als percentage van de landelijke oppervlakte van dat habitatype of als percentage van de landelijke populatie van de soort. Als op basis van de selectie in de eerste stap het aantal geselecteerde "belangrijkste" gebieden onvoldoende dekking oplevert, moet onderzocht worden welke gebieden aanvullend geselecteerd dan wel aangemeld moeten worden om voldoende landelijke dekking te halen. Daarnaast is bekeken of gebieden die één ecologische eenheid vormen met gebieden in België of Duitsland aan de lijst van aangemelde gebieden toegevoegd moeten worden. Voor ieder niet-prioritair habitatype en iedere niet-prioritaire soort wordt voldoende landelijke dekking nagestreefd. De indicaties van het European Topic Centre (ETC) en de conclusies van de biogeografische seminars zijn hiervoor als leidraad gebruikt:

- < 20% wordt in de meeste gevallen als onvoldoende dekkingsgraad beschouwd;
- 20-60% is een bespreekbaar dekkingspercentage;
- > 60% is over het algemeen voldoende dekking.

Hierbij is uitdrukkelijk rekening gehouden met de specifieke kenmerken en eisen die de afzonderlijke habitattypen en soorten stellen. Een relatief laag dekkingspercentage is aanvaardbaar als er sprake is van weinig bedreigde habitattypen of soorten en deze verspreid voorkomen. Hier geldt het proportionaliteitsbeginsel: voor habitattypen en soorten die sterker onder druk staan, wordt relatief meer bijgedragen binnen het Natura 2000-netwerk dan voor meer algemeen voorkomende habitattypen en soorten. Voor prioritaire habitattypen en prioritaire soorten hebben de lidstaten een bijzondere verantwoordelijkheid en verwacht de Europese Commissie dat een hoger dekkingspercentage wordt bereikt.

Beoordeling aanmeldingen door de Europese Commissie

In 2003 is de Nederlandse bijdrage aan de communautaire lijst van Habitatrictlijngebieden door de Europese Commissie goedgekeurd (zie hoofdstuk 2). Daaraan voorafgaand zijn in respectievelijk 1996 en 1998 voorlopige aanmeldingen bij de Europese Commissie ingediend. In het Lijstdocument (2004)²⁵ is het Nederlandse deel van de communautaire lijst voor de Atlantische biogeografische regio opgenomen. Hoofdstuk 3 van het Lijstdocument geeft per habitatype en per soort een toelichting op de selectie van gebieden. Hierbij staat steeds expliciet aangegeven hoe de Europese Commissie de aanmelding van 1998 heeft beoordeeld. Daaruit blijkt dat de Europese Commissie voor diverse habitattypen en soorten in 2002 heeft gemeld dat er een onvoldoende dekking was. Om die reden is de aanmelding van 2003 nog met een aantal gebieden uitgebreid. Het Reactiedocument (2004)²⁶ bevat een Nota van Antwoord met betrekking tot de openbare voorbereidingsprocedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden, die begin 2003 heeft plaatsgevonden.

Misverstanden over de aanmelding

Een veel gehoord argument is dat de bedrijfsactiviteiten die in en om het gebied plaatsvinden bij de aanmelding gemeld hadden moeten worden, zodat de Europese Commissie rekening had kunnen houden met bestaand gebruik. Dit berust op een misverstand. Zoals in paragraaf 2.1.1 van de Nota van Antwoord uitvoerig uiteen is gezet, is het standaardgegevensformulier bedoeld om de potentiële Habitatrictlijngebieden met de natuurwaarden bij de Europese Commissie aan te melden. Op het formulier staat per rubriek nauwkeurig aangegeven welke gegevens vóór de aanmelding verstrekt dienen te worden en

²⁵ Ministerie van LNV (2004): "Lijstdocument". Overzicht van gebiedsselectie voor de Habitatrictlijn. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

²⁶ Ministerie van LNV (2004): Reactiedocument aanmelding Habitatrictlijngebieden. Resultaten van de ontvangen reacties bij de openbare procedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden in het kader van Natura 2000. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

welke gegevens in een later stadium verstrekt kunnen worden. Eén van de rubrieken die pas ingevuld hoeft te worden nadat het gebied deel uitmaakt van het Natura 2000-netwerk is de rubriek "Activiteiten en invloeden in en buiten het betrokken gebied". Die gegevens dienen vooral als basisinformatie voor de Europese Commissie om de uitvoering van de Richtlijn te kunnen volgen en haar rol als toezichthouder te kunnen vervullen. De aanmelding vindt uitsluitend op ecologische gronden plaats. Het is dan ook een misvatting te veronderstellen dat de Europese Commissie bij de besluitvorming van onjuiste of onvolledige gegevens zou zijn uitgegaan.

Zoals in paragraaf 3.3 van de Nota van Antwoord staat beschreven, dienen ook voor de soorten en habitattypen die niet direct tot de selectie van dat betreffende Habitatrichtlijngebied hebben geleid, maar die wel in dat gebied voorkomen, instandhoudingsdoelstellingen te worden opgesteld. Dat zijn namelijk ook soorten en habitattypen waarvoor het gebied is aangemeld. Het berust op een misverstand te veronderstellen dat uit de Richtlijn uitsluitend een verplichting zou voortvloeien met betrekking tot habitattypen en soorten waarvoor het gebied is geselecteerd en dat er met betrekking tot de overige habitattypen en soorten van bijlage II geen verplichtingen zouden bestaan. Er worden daarom niet alleen instandhoudingsdoelstellingen voor de habitattypen of de soorten waarvoor het gebied is geselecteerd geformuleerd, maar voor alle habitattypen of soorten, waarvoor een gebied is aangemeld. Op het standaardgegevensformulier dat naar de Europese Commissie gaat moeten alle relevante Natura 2000-waarden worden vermeld en de daarop verstrekte gegevens moeten geregeld worden geactualiseerd. Voor één bepaalde categorie kan het formuleren van instandhoudingsdoelstellingen echter achterwege blijven. Het betreft de categorie "aanwezig maar verwaarloosbaar". Een habitatype of soort kan in een bepaald gebied in zodanige minieme oppervlakte of slechts incidenteel aanwezig zijn, dat mag worden aangenomen dat het habitatype of de soort zich in dit gebied niet blijvend kan handhaven. Het ontstaan van deze categorie (aanwezig maar verwaarloosbaar) is het gevolg van de voorgeschreven aanmeldingssystematiek, waarbij de lidstaat voor elk gebied alle aanwezige habitattypen en soorten – ongeachte de mate waarin ze voorkomen – dient te melden. Voor deze categorie zijn dan ook geen instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd.

Motivering

Naar aanleiding van de ingediende zienswijzen is de selectie van de gebieden inzichtelijker gemaakt. Er is per gebied uiteengezet waarom het gebied is aangemeld en op grond van welke criteria dit is gebeurd. Naast de reeds uitgebreide toelichting in de Nota van Antwoord is in de Nota van toelichting van dit besluit op een overzichtelijke wijze aangegeven voor welke soorten en habitattypen het gebied is aangemeld.

Betrokkenheid bij de voorbereiding van de aanwijzing

Voor de nationale procedure voor de aanwijzing van Natura 2000-gebieden wordt verwezen naar de paragrafen 1.1.4 en 1.3.5 van de Nota van Antwoord. In deze paragrafen wordt uitvoerig ingegaan op de gevolgde procedure, die uiteindelijk tot de terinzagelegging van het ontwerp-aanwijzingsbesluit van dit gebied heeft geleid. Daaruit blijkt dat dit deel van de procedure meerdere jaren in beslag heeft genomen. Zo hebben de betrokken ministeries, provincies, kamers van koophandel, (regionale) land- en tuinbouworganisaties, gemeenten, waterschappen, drinkwaterwinners, visserijorganisaties, recreatieorganisaties, natuurbeschermingsorganisaties en gegevensbeheerders eind 2005 het concept Natura 2000 doelendocument (2005) en de concept Natura 2000-gebiedendocumenten (2005) voor de 162 gebieden ontvangen, met het verzoek om commentaar te geven. Naar aanleiding van de reacties zijn waar nodig nog aanvullende gesprekken gevoerd. Deze consultatie maakte deel uit van de voorbereiding van de besluitvorming en heeft nog tot wijzigingen geleid. Het resultaat van deze voorbereiding heeft ter inzage gelegen en ten aanzien van deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten heeft een ieder een zienswijze kunnen indienen.

Zorgvuldigheid van de procedure en afweging van belangen

In de paragrafen 2.1.1 en 1.1.8 van de Nota van Antwoord is de selectieprocedure uitvoerig beschreven en is uiteengezet hoe de verschillende belangen tegen elkaar zijn afgewogen. De keuze van een Natura 2000-gebied heeft uitsluitend plaatsgevonden op basis van de aanwezigheid van de in bijlage I en II van de Habitatrichtlijn genoemde habitattypen en soorten. Deze werkwijze vloeit voort uit de in de Habitatrichtlijn genoemde criteria en de hierop gebaseerde Europese jurisprudentie. Het is niet mogelijk om hiervan af te

wijken. Pas in een later stadium – bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen en bij het vaststellen van het beheerplan – kunnen naast de ecologische belangen ook andere belangen aan de orde komen. Dit is in de paragrafen 3.4 en 3.5 van de Nota van Antwoord verder uiteengezet. Gesteld mag worden dat de procedure die bij de aanwijzing van de gebieden is gevolgd zorgvuldig is geweest en geheel overeenkomstig de wet- en regelgeving heeft plaatsgevonden.

3 REACTIES OVER DE BEGRENZING

3.1 ALGEMEEN

Bij de begrenzing van het gebied heeft een aantal insprekers aangegeven dat geen rekening wordt gehouden met andere dan ecologische eisen. Insprekers hebben aangegeven dat ze bezwaar hebben tegen de opname van nieuwe natuur: delen van de Ecologische Hoofdstructuur die een natuurfunctie krijgen en die in landbouwkundig gebruik zijn of waren. Insprekers wijzen op de gedane toezeggingen in het kader van nieuwe natuur en de Ecologische Hoofdstructuur. Tevens wordt in zienswijzen gemeld dat bepaalde habitattypen en soorten niet of in beperkte mate aanwezig zijn in delen van het gebied. Insprekers verwachten dat in ieder geval die gronden waar deze waarden niet aanwezig zijn buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied worden gelaten.

Er wordt voor gepleit om de Natura 2000-gebieden op eenduidige wijze ook in het verticale vlak te begrenzen op 500 voet, zijnde de bestaande minimumvlieghoogte. Verder wordt aangegeven dat bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden destijds voor een bufferzone van 100 meter rond jachthavens gekozen is. In die geest wordt er bepleit om een bufferzone van 300 tot 500 meter rond agrarische- en recreatiebedrijven in te stellen. Tevens wordt er aangegeven dat de aanmelding onvoldoende wetenschappelijk onderbouwd is, zodat de onderzoeksplicht bij de belanghebbende wordt gelegd wanneer deze de begrenzing gewijzigd wil zien.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Uitgangspunten begrenzing Habitatrichtlijngebieden

Zoals in paragraaf 2.2 van de Nota van Antwoord en in bijlage 9.1 van het Natura 2000 doelendocument (2006)²⁷ uitvoerig uiteen is gezet, is ook bij het begrenzen van een gebied geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de aanwezigheid en de instandhouding van de natuurlijke habitats en soorten. Daarbij zijn de volgende algemene uitgangspunten gebruikt:

- Habitattypen en soorten van de bijlagen: de habitattypen van bijlage I en de leefgebieden van de soorten van bijlage II van de Habitatrichtlijn (en dus niet de soorten van bijlage IV) vormen het uitgangspunt voor de begrenzing. Dit is inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen, indien herstel haalbaar is en voor zover nodig voor de instandhouding van de aanwezige habitattypen en/of soorten.
- Herkenbare eenheden en identiteit: er is gestreefd naar de begrenzing van herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden (bijvoorbeeld op basis van vegetatiestructuur, hydrologie of geomorfologie) of beheereenheden. Door eenheden op deze manier te begrenzen krijgt het gebied een duidelijke identiteit.
- “Cement tussen de bakstenen”: de begrenzing van ecologische eenheden impliceert dat het Habitatrichtlijngebied bestaat uit de habitattypen van bijlage I en het leefgebied van de soorten van bijlage II én een stelsel van natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld. Die natuurwaarden, gekenmerkt als het “cement tussen de bakstenen”, maken integraal onderdeel uit van de ecosystemen en zijn nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende in de Richtlijn opgenomen habitattypen en/of soorten.
- Deelgebieden: bij zeer sterke versnippering in meerdere deelgebieden worden alleen deze deelgebieden begrensd. De verschillende deelgebieden bevatten dan elk afzonderlijk de habitattypen en/of soorten waarvoor het gebied geselecteerd is.
- Enclaves: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten.
- Aansluiting bij administratieve grenzen: er is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen (bijvoorbeeld begrenzing van onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebieden, Nationale Parken, Vogelrichtlijngebieden en/of eigendoms grenzen).

²⁷ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

- Herkenbare topografische lijnen: de gebiedsgrenzen vallen bij voorkeur samen met duidelijk in het landschap herkenbare topografische lijnen, zoals wegen, sloten, heggen, oevers, bosranden en markante verschillen in landgebruik.

Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Natura 2000-gebieden

De herbegrenzing is doorgevoerd op basis van technische en/of inhoudelijke argumenten.

Technische aanpassingen:

Dit zijn vaak minieme kaarttechnische verbeteringen teneinde de grenzen af te stemmen en gelijk te trekken. Het zijn ook pragmatische aanpassingen. Hierdoor blijven het beheer en de bescherming hanteerbaar en wordt de burger een zo duidelijk en eenvoudig mogelijke begrenzing geboden. Dit kan betekenen dat Vogel- en Habitatrichtlijngebieden die voor een belangrijk deel overlap vertonen met (voormalige) beschermd en staatsnatuurmonumenten op deze begrenzing afgestemd worden. Hierdoor worden onlogische verschillen vermeden.

Verder betreft dit ook het zoveel mogelijk op kaart uitzonderen van bestaande bebouwing, tuinen en erven die alleen tekstueel waren geëxclaveerd. Tot deze categorie behoren ook aanpassingen aan de hand van kadastrale perceelsgrenzen in verband met de kadastrale registratie van bij de aanwijzing "betrokken" percelen (zie Nota van toelichting, paragraaf 3.3). Hiermee wordt voorkomen dat kadastrale percelen die slechts voor een onbetekenend deel met het gebied overlappen, kadastraal worden ingeschreven als deel uitmakend van het gebied.

Inhoudelijke aanpassingen:

Gebleden is dat in een beperkt aantal gevallen bij de begrenzing van Habitatrichtlijngebieden onvoldoende rekening is gehouden met de verspreiding van relevante habitattypen of leefgebieden van soorten, waardoor aanpassingen (zowel uitbreiding als verkleining) noodzakelijk waren. Dit is meestal het gevolg van verbeterde en toegenomen kennis. Ook uitbreidingen die noodzakelijk zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied, vallen in deze categorie van inhoudelijke aanpassingen.

Meebegrenzen van nieuwe natuur

Met nieuwe natuur worden delen van de Ecologische Hoofdstructuur bedoeld die een natuurfunctie krijgen en die in landbouwkundig gebruik zijn of waren. Een groot deel van deze nieuwe natuur is inmiddels al verworven en als natuurgebied ingericht. Nieuwe natuur is meebegrensd indien (in geval van een Habitatrichtlijngebied) één van de volgende situaties van toepassing is:

1. wanneer het natuurdoel van de nieuwe natuur overeenkomt met dat van het aangrenzende aangemelde Natura 2000-gebied (de natuurwaarden zijn al aanwezig of zullen conform vastgestelde plannen worden ontwikkeld). Het betreffende natuurdoel dient uiteraard invulling te geven aan de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied.
2. wanneer de nieuwe natuur aantoonbaar noodzakelijk is om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren.

Voor nieuwe natuur die nodig is voor de realisatie van Natura 2000 blijft het principe van vrijwilligheid gelden bij verwerving van de gronden en bij omzetting van cultuurgrond naar natuur (zie verder paragraaf 2.2.2 van de Nota van Antwoord). De nieuwe natuur die is toegevoegd na de aanmelding in 2003 is naar aanleiding van ingediende zienswijzen op de ontwerp-aanwijzingsbesluiten nogmaals kritisch getoetst aan de hiervoor genoemde criteria. Het resultaat staat beschreven in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting.

Het beleid om nieuwe natuur van ná 1 mei 1988 niet als verzuringsgevoelig aan te merken, is nooit van toepassing geweest op de oude Natuurbeschermingswet. Ook voor de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998 was het voor de beoordeling alleen van belang of een bepaalde activiteit schade aan een aangewezen beschermd natuurmonument toebracht. De vraag of een deel van een bepaald beschermd natuurmonument als zogenoemde nieuwe natuur moest worden aangemerkt, heeft in deze besluitvorming geen rol gespeeld. Als een bepaald gebied als beschermd natuurmonument was aangewezen, genoot zo'n natuurmonument de volledige bescherming van de Natuurbeschermingswet.

Bufferzones en exclavering van recreatieondernemingen en agrarische bedrijven

Een bufferzone van 300 tot 500 meter rond recreatieondernemingen en agrarische bedrijven, waar door vele ondernemers om is verzocht, behoort niet tot de mogelijkheden. De reden hiervoor is dat menselijk gebruik

of de door de mens toegekende bestemming niet bepalend is voor de vraag of een gebied of terrein als Natura 2000-gebied aangewezen dient te worden. Ecologische redenen zijn daarbij bepalend. Een Natura 2000-gebied is in zijn geheel van belang.

Ook in de uitspraak van de Raad van State over de aanwijzing van één van de eerste Natura 2000-gebieden is de vraag over een bufferzone aan de orde gekomen. De Raad van State was toen van oordeel dat "het aanhouden van een minimale afstand tot bedrijfsbebouwing niet mogelijk is, omdat niet in algemene zin ten behoeve van de in het gebied gelegen agrarische bedrijfsbebouwing kan worden vastgesteld in hoeverre de binnen die afstand gelegen gronden naar ecologische maatstaven al dan niet tot het aan te wijzen gebied moeten worden gerekend"²⁸.

Bij Vogelrichtlijngebieden wordt het hele gebied door de vogels gebruikt voor broeden, foerageren en/of rusten, hoewel niet elk deel even intensief wordt benut. Voor Habitatrichtlijngebieden geldt een vergelijkbare aanpak hoewel habitattypen meestal geen grote, aaneengesloten oppervlakten beslaan. Daar staat tegenover dat de instandhouding van habitattypen meestal een ruimere begrenzing vereist omdat ook rekening moet worden gehouden met een mogelijke verschuiving van de habitatwaarden door het gebied (successie). Daarentegen maken bestaande bebouwing, erven, tuinen, steigers, verhardingen en hoofdspoorwegen geen deel uit van een Natura 2000-gebied. Zij zijn door hun fysieke aard meestal ongeschikt. Eventuele uitzonderingen op deze algemene regel zijn opgenomen in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting van het besluit. Ook mijnbouwinstallaties en -installaties vallen onder de definitie van een bouwwerk en daarmee onder de exclaveringsformule (zie paragraaf 3.4 van de Nota van toelichting). Dat geldt niet voor ondergronds of onderwater voorkomende structuren zoals gas- en waterleidingen. De aanwezigheid hiervan betekent niet per definitie dat deze gebieden ongeschikt zijn voor planten of dieren en ze zijn daarom niet geëxclaveerd.

Zie ook paragraaf 2.2.6 van de Nota van Antwoord.

Verticale begrenzing

In paragraaf 2.2.9 van de Nota van Antwoord wordt vermeld dat er geen verticale grens in de Natura 2000-gebieden is opgenomen. Wel moet gewaarborgd zijn dat vliegbewegingen in de omgeving van Natura 2000-gebieden niet tot aantasting van natuurlijke kenmerken leiden. Dat geldt voor de gehele burgerluchtvaart (inclusief parasailen, parachutespringen en luchtballonvaren), het militaire luchtverkeer en alle andere activiteiten die in samenhang met deze vliegbewegingen in het luchtruim of op de grond plaatsvinden, zoals schietoefeningen en parachutespringen. De effectbeoordeling van dit soort activiteiten kan daarom het best per gebied plaatsvinden, toegesneden op de omstandigheden ter plekke. Het is dus niet zinvol om hiervoor generieke normen in de besluiten op te nemen. Indien aan de orde, wordt het bestaand gebruik door luchtverkeer beoordeeld bij het opstellen van het beheerplan. Voorwaarde blijft ook hier dat het bestaande gebruik de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mag brengen.

3.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE BEGRENZING

Een inspreker verzoekt om de naam van het Natura 2000-gebied zowel in het ontwerp-aanwijzingsbesluit als in de Nota van toelichting correct te vermelden. Volgens de inspreker is de schrijfwijze "Bergvennen en Brecklenkampse Veld".

De zienswijze heeft geleid tot aanpassing van het besluit. De naam van het Natura 2000-gebied wordt in het gehele aanwijzingsbesluit geschreven als "Bergvennen & Brecklenkampse Veld", conform de schrijfwijze van Brecklenkampse Veld op de topografische kaart die als uitgangspunt voor de schrijfwijze wordt gehanteerd.

²⁸ Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, 5 november 2008, nr. 200802546/1.

Een inspreker verzoekt de aanwijzing van het Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld in te trekken. De inspreker merkt hierbij op dat de Europese Commissie in 2002 met betrekking tot het habitattype zeer zwakgebufferde vennen (H3110) oordeelde, dat er voor dit habitattype voldoende gebieden zijn aangemeld. Het huidige Natura 2000-gebied is indertijd niet aangemeld. De inspreker vraagt waarom Bergvennen & Brecklenkampse Veld toch is toegevoegd. Bovendien komen volgens de inspreker de habitattypen die in het ontwerp-aanwijzingsbesluit zijn opgenomen niet voor en zijn deze ook niet realiseerbaar gezien het huidige gebruik en de vegetatieve en hydrologische situatie.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Intrekking van een als Habitatrictlijngebied aangemeld gebied is niet mogelijk indien habitatwaarden er in belangrijke mate aanwezig zijn. Dat is hier ongetwijfeld het geval: zo behoort het gebied voor het habitattype zeer zwakgebufferde vennen (H3110) tot één van de vijf belangrijkste gebieden van Nederland. Alle habitattypen die in het ontwerp zijn opgenomen, zijn blijkens de kartering van habitattypen in het gebied ook aanwezig.

Een inspreker wijst erop dat het Natura 2000-gebied wordt aangewezen vanwege de aanwezigheid in dit gebied van het habitattype zeer zwakgebufferde vennen (H3110) terwijl in 2002 de Europese Commissie oordeelde dat er voldoende gebieden met dit habitattype zijn aangemeld. Voor de inspreker is niet duidelijk waarom het gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld nu opeens wel is aangewezen. De inspreker maakt uit het ontwerp-aanwijzingsbesluit op dat de reden voor de aanwijzing ligt bij het herstel in het gebied van het habitattype zeer zwakgebufferde vennen. De inspreker betwijfelt of dit habitattype realiseerbaar is.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Deze opmerking is in het Reactiedocument (2004), dat is uitgebracht naar aanleiding van de inspraakronde van begin 2003, reeds uitvoerig behandeld: "Het gebied is geselecteerd voor het habitattype 3110 (...). Het klopt dat het aantal van zes oorspronkelijk voor dit habitattype aangemelde gebieden door de Europese Commissie indertijd als "voldoende" is aangemerkt. Tijdens de herziening van de Nederlandse lijst is op grond van nieuwe gegevens en inzichten vastgesteld dat het habitattype in vier van deze zes gebieden niet of onvoldoende representatief aanwezig is (...). Eén van deze vier gebieden is daarom zelfs van de lijst van Habitatrictlijngebieden afgevoerd (...) en in de andere drie bleek het te gaan om het habitattype 3130 (...), dat nauw verwant is aan habitattype 3110 (...). Van de oorspronkelijke aanmelding resteren dus nog twee gebieden waar het habitattype 3110 in voldoende representatieve vorm aanwezig is (Strabrechtse Heide en Beuven; Drents-Friese Wold en Leggelderveld). Het onderhavige gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld is niet alleen aan de lijst toegevoegd om de selectie voor dit habitattype te completeren, maar ook omdat het sinds de grondige schoonmaak en herstel van de Bergvennen eind jaren negentig het best ontwikkelde voorbeeld van dit habitattype in Nederland is (het gebied is ook de belangrijkste groeiplaats van de waterlobelia, één van de kenmerkende soort van dit habitattype)."

Meerdere insprekers verzoeken in het Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld het deelgebied Vetpot, en met name de cultuurgronden, niet binnen de begrenzing op te nemen. Volgens de insprekers is er voor deze uitbreiding geen juiste onderbouwing. De insprekers zijn van mening dat een recent, gedetailleerde ecologische onderbouwing ontbreekt. De insprekers merken op dat de gronden niet gelegen zijn binnen de Habitatrictlijn en dat het gebied doorsneden wordt door wegen en sloten. Ook zien de insprekers de hydrologische noodzaak van deze begrenzing niet voor instandhoudingsdoelstellingen buiten het deelgebied.

De zienswijzen hebben geleid tot aanpassing van het besluit. Het gedeelte van het gebied ten westen van de Kommezendijk (Vetpot-Oost en omgeving) is uit de begrenzing verwijderd. De oorspronkelijke reden voor toevoeging was de aanwezigheid van blauwgraslanden (H6410) maar dit blijkt niet aanwezig. Er is nog wel een kleine oppervlakte vochtige heiden (H4010A) aanwezig maar dat is op enige afstand van het hoofdgebied (ruim 200 meter). Bovendien zal dit habitattype ook in samenhang met vennen en droge heide gerealiseerd kunnen worden in de agrarische enclave tussen de Bergvennen en het Brecklenkampse Veld. Hierdoor ontstaat ook een betere samenhang tussen deze beide deelgebieden.

Enkele insprekers verzoeken om in het Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld het gebied Vetpot-West mee te begrenzen. Dit is volgens de insprekers van belang voor de instandhouding van de habitattypen zeer zwakgebufferde vennen (H3110) en blauwgraslanden (H6410). Ook is dit deel ondersteunend voor de kwaliteit van de habitattypen zeer zwakgebufferde vennen (H3110), zwakgebufferde vennen (H3130) en vochtige heiden, hogere zandgronden (H4010A) in het deelgebied de Bergvennen. De insprekers wijzen erop dat dit voorstel aansluit bij het streven om de begrenzing samen te laten vallen met herkenbare, beheerbare eenheden, de eigendomsgrenzen en herkenbare topografische lijnen.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Allereerst wordt verwezen naar de reactie in de vorige alinea. Er is niet gekozen voor de gevraagde (verdere) uitbreiding in westelijke richting (Vetpot-West) omdat waarden hier nog niet of nauwelijks aanwezig zijn en ontwikkeling van waarden relatief moeilijk is (aan drie zijden omgeven door agrarisch gebied) en daarmee nauwelijks een bijdrage zal kunnen leveren aan het ecologisch herstel van het hoofdgebied (Bergvennen en Brecklenkampse Veld). De agrarische enclave aan de oostzijde van de Kommiezendijk wordt daarvoor veel kansrijker geacht.

Meerdere insprekers merken op dat in het Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld de begrenzing van het Habitatrichtlijngebied is uitgebreid met een groot percentage nieuwe natuur, gelegen op gronden die volgens de insprekers momenteel nog als cultuurgronden in gebruik zijn. De insprekers vragen wat de ecologische basis voor deze uitbreiding is en verzoeken deze cultuurgronden buiten de begrenzing te brengen. Hierbij verwijzen de insprekers naar het bestaand gebruik van de gronden maar ook naar ontwikkelingen op agrarisch en recreatief terrein in de onmiddellijke omgeving, alsmede de nabije ligging van de Duitse grens en de Duitse stad Nordhorn. Eén inspreker wijst erop dat diverse malen door zowel het ministerie als politici is aangegeven dat aanwijzing van het Natura 2000-gebied geen agrarische gronden kan bevatten. Omdat volgens de inspreker het belangrijkste habitatype de vennen zijn, stelt de inspreker voor om het gebied te beperken tot bestaande natuur en alleen behoud van oppervlakte en kwaliteit van zeer zwakgebufferde vennen (H3110) op te nemen en de begrenzing hierop aan te passen.

Enkele insprekers verzoeken om spoedige duidelijkheid over de cultuurgronden die in de nieuwe begrenzing van het Natura 2000-gebied omgevormd worden naar nieuwe natuur. De huidige onduidelijkheid hierover verontrust de insprekers. De insprekers vragen de verschillende overheden hun beleid zodanig op elkaar af te stemmen dat er sprake is van een integrale, realistische benadering van de toekomstige landbouw- en natuurontwikkeling.

Een inspreker vraagt om de begrenzing van het Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld te heroverwegen en daarbij rekening te houden met de ligging van het gebied aan de grens met Duitsland, de doorsnijding van wegen, de ligging van landbouwgronden tussen de begrensde gebieden en de verschillende eigenaren. Bovendien wijst de inspreker op de tegenstellingen in het beheer van de waterhuishouding vanwege andere doelstellingen, aan de Duitse en Nederlandse kant van de grens. Ook is volgens de inspreker niet aangetoond dat nieuwe natuur nodig is en is het niet duidelijk waarom landbouwgrond is begrensd.

De zienswijze heeft geleid tot aanpassing van het besluit. De nieuwe natuur ten zuiden van de Vetpot is verwijderd (zie boven). De nieuwe natuur ten oosten van de Kommiezendijk is gehandhaafd om de uitbreidingsdoelstellingen voor de habitattypen zeer zwakgebufferde vennen (H3130), vochtige heiden (H4010) en droge heiden (H4030) te kunnen realiseren. Bovendien zijn met name de agrarische gronden tussen Bergvennen en Brecklenkampse Veld van groot belang om het herstel en de uitbreiding van habitattypen in deze deelgebieden mogelijk te maken (deze gronden hebben een sterk drainerende werking op de aangrenzende gebieden).

Een inspreker geeft aan dat bij de reconstructie diens eigendom en de omgeving is bestempeld als verwevingsgebied. Dit betekent dat er mogelijkheden zijn voor natuur, recreatie en landbouw. De inspreker begrijpt dat de drie kilometer zone beperkingen opwerpt voor de landbouw, wat dus tegen de reconstructiedoeleinden indruist. De inspreker is van mening dat binnen drie kilometer rondom een landbouwontwikkelingsgebied geen Natura 2000 mag worden ingekleurd (net zoals er binnen de stankcirkel van een boerderij geen stadsuitbreiding mag plaatsvinden).

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. De aanwijzing en de begrenzing van Natura 2000-gebieden gebeurt uitsluitend op ecologische gronden. Het is dus niet mogelijk bepaalde gebieden uit te sluiten van aanwijzing wegens de aanwezigheid van landbouwontwikkelingsgebieden of andere gebiedscategorieën. Dat binnen een zone van 3 km rond Natura 2000-gebieden automatisch beperkingen zouden gelden is overigens een onjuiste veronderstelling. Zie ook verder op in deze toelichting bij 5. Relatie met stikstof.

4 REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

4.1 ALGEMEEN

In de zienswijzen zijn veel opmerkingen gemaakt over de instandhoudingsdoelstellingen en over de realisatie hiervan.

Er is voorgesteld om de tekst van de algemene instandhoudingsdoelstelling "behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitattypen en soorten binnen de Europese Unie" te vervangen door de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn: "behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het instandhouden van habitattypen en soorten binnen de Europese Unie".

Verder is voorgesteld om de tekst van de algemene instandhoudingsdoelstelling "behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functie van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd" te schrappen omdat met de formulering in het ontwerpbesluit onvoldoende rekening is gehouden met de wijze waarop in jurisprudentie rekening is gehouden met de termen "natuurlijke kenmerken" en "instandhoudingsdoelstellingen".

Er zijn vragen gesteld over de gestelde nationale doelen, de monitoring in Natura 2000-gebieden, de afstemming en de verantwoordelijkheden. In een aantal zienswijzen wordt de vraag gesteld of de besluiten in samenhang met elkaar en met de gebieden daarbuiten wel een voldoende bijdrage leveren om de soorten en habitattypen in een landelijk gunstige staat van instandhouding te brengen of te houden. De vrees wordt uitgesproken dat dit niet het geval is. Daarnaast wordt er verzocht om voor die soorten en habitattypen, waarvoor sprake is van een ongunstige staat van instandhouding, zowel landelijk als op gebiedsniveau een herstelopgave te formuleren tenzij er ecologische redenen zijn om hiervan af te zien. Het achterwege laten van adequate herstelopgaven wordt door insprekers als onacceptabel gezien en in strijd met de wettelijke verplichtingen.

In een zienswijze is gevraagd om alsnog, voor de soorten en habitattypen die zich in een zeer ongunstige staat van instandhouding bevinden, minimaal complementaire doelen op te nemen in de gebieden waar herstel mogelijkheden zijn of migratie kan plaatsvinden.

Het besluit zou moeten aangeven wat de gevolgen zijn wanneer een soort uit een gebied dreigt te verdwijnen. Daarnaast zou er een gegronde reden aanwezig moeten zijn wanneer er niet gestreefd wordt naar een gunstige staat van instandhouding.

Anderzijds wordt in zienswijzen aangeduid dat veel doelen te hoog gegrepen zijn en dat deze alleen met grote (financiële) inspanningen bereikt kunnen worden. Er wordt over de instandhoudingsdoelstellingen opgemerkt dat ze de status zouden moeten krijgen van een inspanningsverplichting en niet van een resultaatsverplichting. Enkele insprekers menen dat bij het vaststellen van de doelstellingen veel geleund wordt op informatie over het voorkomen van flora en fauna in vroegere jaren, die niet gebaseerd is op voldoende wetenschappelijke gegevens. Het is onduidelijk of deze waarden daadwerkelijk aanwezig zijn. Om die reden zouden de aanwezige habitattypen op een kaart aangeduid moeten worden. Weer anderen menen dat de uitgangssituatie helder moet worden omschreven in het aanwijzingsbesluit. Tegelijkertijd zal er een termijn gegeven moeten worden waarbinnen de doelstellingen gerealiseerd moeten worden.

In de besluiten wordt er volgens insprekers niet ingegaan op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering, terwijl deze veranderingen bepalend kunnen zijn voor de haalbaarheid van de natuurdoelen. Er wordt bovendien gevraagd om de kernopgaven in de aanwijzingen op te nemen, dan wel het Natura 2000 doelendocument (2006) deel uit te laten maken van de aanwijzingsbesluiten. Uit het besluit zou duidelijk moeten blijken voor welke functie(s) en voor welke soort(en) het gebied wordt aangewezen, zodat duidelijk is of de soorten in al hun levensbehoeften worden beschermd. Daar waar niet alle levensbehoeften in een Natura 2000-gebied zijn beschermd dient te worden aangegeven waar de ontbrekende functies zijn gelegen en wat de beschermingsstatus is.

Er wordt gevraagd om rekening te houden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden. In dat verband wordt dan ook met nadruk gewezen op het belang van het gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld voor de recreatie.

Dat het concretiseren van maatregelen wordt doorgeschoven naar het beheerplan geeft voor veel insprekers onduidelijkheid; hierdoor kan het overleg over het beheerplan onder grote spanning komen te staan. Zij bepleiten duidelijke kaders voor het beheerplan, zodat er constructief aan de uitwerking kan worden gewerkt. Daarnaast wordt opgemerkt dat bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen alleen wordt uitgegaan van bestaande budgetten. Welke consequenties de instandhoudingsdoelstellingen hebben in financiële zin wordt pas duidelijk bij het tot stand komen van de beheerplannen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde zienswijzen worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Algemene instandhoudingsdoelstellingen

De algemene instandhoudingsdoelstellingen beogen de algemene hoofddoelstelling van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de individuele aanwijzingsbesluiten te verankeren. Daarmee wordt de bijdrage van de Nederlandse Natura 2000-gebieden aan het behoud van de biodiversiteit in Europa vastgelegd. Per gebied zijn de specifieke doelstellingen voor de relevante habitattypen en soorten nader omschreven. Op basis van deze instandhoudingsdoelstellingen en de algemene doelstellingen wordt naar een landelijk gunstige staat van instandhouding van de voor Nederland relevante habitattypen en soorten gestreefd. Dit houdt in dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat of van de soort stabiel moet zijn of moet toenemen; dit moet in de toekomst ook zo blijven. Een duurzaam behoud van een habitatype kan alleen maar gerealiseerd worden wanneer de planten- en diersoorten die typisch zijn voor de habitat behouden kunnen worden. Dit geldt ook voor de bescherming van een bepaalde plantensoort of diersoort. De betreffende soort kan alleen effectief beschermd worden wanneer de beschermingsmaatregelen zich, naast op de soort zelf, ook richten op het leefgebied van de soort. Zodoende strekt in een Natura 2000-gebied de instandhoudingsdoelstelling van een soort zich mede uit tot het leefgebied van de betreffende soort.

De formulering van de algemene instandhoudingsdoelstellingen is aangepast in hoofdstuk 5 van de Nota van toelichting van dit besluit. In de aangepaste formulering van het tweede algemene doel is niet de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn (artikel 2) gevolgd, omdat het in de Richtlijn een algemene doelstelling van de Richtlijn betreft en in dit geval om de gebiedsspecifieke invulling daarvan gaat. Meer in het bijzonder: een Europese Richtlijn kan een bijdrage leveren aan het waarborgen van de biologische diversiteit, maar een gebied kan alleen bijdragen aan het behoud van de biologische diversiteit. Verder is de term "natuurlijke kenmerken" in de algemene doelen gehandhaafd, omdat dit een begrip is dat in de Richtlijn ook gebruikt wordt in verband met de bescherming van de gebieden (artikel 6).

Verder geldt ook dat invloeden van buitenaf op het Natura 2000-gebied van grote invloed kunnen zijn op de staat van instandhouding van een habitatype of soort: de externe werking. De instandhoudingsdoelstelling richt zich op het gehele biotische en abiotische complex van factoren, die het habitatype of de soort haar specifieke aanzien geven en die noodzakelijk zijn voor het behoud van de biologische diversiteit van het gebied.

Contour "haalbaar en betaalbaar"

In de paragrafen 3.4 en 4.1.7 van de Nota van Antwoord staat aangegeven dat zowel de selectie als de begrenzing uitsluitend gebaseerd is op ecologische criteria. Dit betekent echter niet dat andere dan ecologische belangen geen rol hebben gespeeld bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen. Hierbij heeft het uitgangspunt "haalbaar en betaalbaar", zowel landelijk als per gebied, nadrukkelijk een rol gespeeld. Er is daarbij rekening gehouden met de economische en sociale belangen van de directe omgeving. Dit betekent in de praktijk dat voor een bepaald habitatype of soort de relatief grootste ecologische bijdrage komt van het gebied waar de ecologische vereisten reeds op orde zijn of waar ze op relatief eenvoudige wijze op orde te brengen zijn, om zodoende bij het opstellen van beheerplannen een evenwichtige balans tussen economie en ecologie na te kunnen streven.

In paragraaf 3.4 van de Nota van Antwoord staat dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Er kan echter geen onevenredige financiële inspanning verwacht worden om alle habitattypen en soorten te herstellen. Met oog

hierop is voor een aantal soorten en habitattypen in het Natura 2000 doelendocument (2006, hoofdstuk 6) gekozen voor een lager niveau dan gunstige staat van instandhouding. In die gevallen wordt verbetering van de ecologische vereisten voorlopig niet realistisch geacht of staat de inspanning in geen verhouding tot de extra bijdrage die een gebied kan leveren aan de realisering van de Natura 2000-doelen op landelijk niveau. Anderzijds is het logisch dat een hogere inzet wordt nagestreefd voor habitattypen en soorten waar Nederland relatief belangrijk voor is en/of voor habitattypen en soorten die sterk onder druk staan. Dit geldt bijvoorbeeld voor de habitattypen zeer zwakgebufferde vennen (H3110) en heischrale graslanden (H6230). Voor deze habitattypen zijn de ecologische omstandigheden nog niet op orde.

Contour "strategisch lokaliseren"

Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen is ook geanticipeerd op bestaande plannen en projecten ter realisering van de Ecologische Hoofdstructuur en bestaand beleid met betrekking tot bijvoorbeeld mest en waterhuishouding. Dit is het gehanteerde principe van "strategisch lokaliseren": behoud of herstel nastreven daar waar de grootste potentie ligt en waar dit gemakkelijk kan zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de ecologische uitgangspunten en ambities. Om daaraan invulling te geven zijn diverse consultatierondes met deskundigen en terreinbeheerders gehouden en zijn analyses uitgevoerd, waaronder de knelpunten- en kansanalyse van KIWA Water Research/EGG-consult²⁹. In de toekomst zullen inspanningen voor het waterbeheer meer gericht moeten worden op het natuurbelang. Waar nodig is de begrenzing van gebieden aangepast om een op termijn duurzame situatie te verkrijgen. Voor een aantal habitattypen en soorten zijn gezien de urgentie ten aanzien van één of meerdere kernopgaven ("sense of urgency")³⁰, op de korte én lange termijn, aanvullende water- of beheermaatregelen nodig.

Trends, dynamiek en autonome ontwikkelingen

In het aanwijzingsbesluit staat het resultaat van de bovenstaande contouren uitgewerkt in de vorm van de instandhoudingsdoelstellingen. Op grond daarvan worden in het beheerplan de benodigde maatregelen uitgewerkt om de genoemde habitattypen en soorten in de gewenste staat van instandhouding te brengen of te behouden, zodat het gebied voldoende bijdrage kan leveren aan het realiseren van de gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Eén van de uitgangspunten in de Natura 2000 contourennotitie (2005)³¹ is dat doelstellingen in de tijd robuust geformuleerd moeten worden. Dit is gedaan om zo te kunnen anticiperen op bijvoorbeeld de natuurlijke dynamiek of mogelijke klimaatveranderingen. Als de instandhoudingsdoelstellingen niet gehaald lijken te worden, bijvoorbeeld omdat een populatie vogels of een bepaald habitatype ondanks de bescherming toch kleiner wordt, moet Nederland maatregelen nemen om deze ontwikkeling te keren. Artikel 6, tweede lid, van de Habitatrichtlijn, verplicht de lidstaat namelijk om verslechtering van habitattypen en leefgebieden van (vogel)soorten te voorkomen. Soms zullen de genomen maatregelen niet werken, bijvoorbeeld bij klimaatverandering, een te grote externe beïnvloeding of als trekkende soorten in het buitenland negatief worden beïnvloed. Er zijn dan geen sancties. Gezien een aantal onzekerheden over te verwachten ontwikkelingen, die voortkomen uit natuurlijke dynamiek en klimaatveranderingen, is voor het jaar 2015 voorzien in een evaluatie van het Natura 2000 doelendocument (2006). Indien noodzakelijk worden dan ook de betreffende aanwijzingsbesluiten aangepast (zie Nota van Antwoord, paragraaf 3.19).

In bijlage B.3 van de Nota van toelichting van dit besluit wordt nader op de specifieke keuzes ingegaan.

Herijking instandhoudingsdoelstellingen

De lidstaten van de Europese Unie hebben de afspraak gemaakt om alle maatregelen te nemen die nodig zijn om een gunstige staat van instandhouding van de aangewezen soorten en habitattypen waarvoor gebieden zijn aangewezen te realiseren. Pas wanneer daadwerkelijk is gebleken dat de doelen om wat voor reden dan ook niet haalbaar zijn, bestaat er – zoals onder andere in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord staat

²⁹ KIWA & EGG (2007): Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000 gebieden. Versie 2007. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

³⁰ Een "sense of urgency" is toegekend aan een gebied als binnen tien jaar (na 2005) mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat. Zie verder bijlage 2 begrippen en definities uit de Nota van Antwoord (2007).

³¹ Ministerie van LNV (2005): Natura 2000 contourennotitie. Kaders voor Natura 2000-doelen, besluiten en beheersplannen. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

vermeld – een aantal momenten waarop de doelen bijgesteld kunnen worden. De drie momenten waarop de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden geëvalueerd en zo nodig kunnen worden bijgesteld (zie ook Nota van Antwoord, paragrafen 3.4 en 3.14):

- bij de definitieve aanwijzing;
- bij het opstellen van het beheerplan;
- bij de geplande evaluatie in 2015.

Ecologische samenhang en belangenafweging

De afweging tussen economie en ecologie moet zodanig plaatsvinden dat de gunstige staat van instandhouding van de habitattypen en soorten waar het gebied voor is aangewezen niet in gevaar komt. De situatie kan zich voordoen dat in een bepaald gebied een aantal habitattypen of soorten voorkomt, waarvoor geen instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld. Er is dan de inschatting gemaakt dat het betreffende habitatype of de betreffende soort weliswaar marginaal in het gebied aanwezig is, maar dat het gebied op termijn geen bijdrage kan leveren aan de instandhouding van het habitatype of de soort. Ook bij de formulering van een doel voor vogels is bepalend of het gebied een relevante bijdrage aan het realiseren van het landelijke doel levert of kan gaan leveren (zie ook paragraaf 3.11 van de Nota van Antwoord). Voor elk specifiek gebied komt het erop neer dat de instandhoudingsdoelstelling van een bepaald habitatype of bepaalde soort alleen in samenhang kan worden gezien met de instandhoudingsdoelstelling op landelijk niveau en in andere Natura 2000-gebieden. Dat betekent dat er weliswaar landelijk per soort of per habitatype naar een gunstige staat van instandhouding moet worden gestreefd, maar dat deze situatie niet in elk gebied afzonderlijk hoeft te worden nagestreefd. Binnen dit kader kan ook rekening worden gehouden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden.

Recreatie en toerisme

Beseft wordt dat Bergvennen & Brecklenkampse Veld een belangrijk onderdeel uitmaakt van het Overijsselse toeristische product. De heide en vennen zijn de belangrijkste trekpleisters voor toeristen. Het toeristische bedrijfsleven vindt dat de aard van het gebied zo moet blijven. In die zin is het belang van een adequaat natuurbeheer ook in het belang van een gezonde toeristische sector. In onder meer paragrafen 4.1.3 en 4.1.4 van de Nota van Antwoord is ingegaan op de ontwikkelingsmogelijkheden van bedrijven en de concurrentiepositie: afhankelijk van de bedrijfstak biedt de aanwezigheid van een Natura 2000-gebied dikwijls nieuwe mogelijkheden.

Dit specifieke gebied is een natuurgebied waar, ondanks de toeristische druk, natuurwaarden zich hebben kunnen handhaven of kunnen ontwikkelen. Niettemin is het door de ongunstige staat van instandhouding van habitattypen of soorten noodzakelijk om een herstelopgave te formuleren, zoals bijvoorbeeld geldt droge heiden (H4030) en blauwgraslanden (H6410) in dit betreffende gebied. Wanneer er een herstelverplichting is, dient bij de te nemen maatregelen rekening te worden gehouden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied. Bij het formuleren van de instandhoudingsdoelstellingen is dat gedaan. Het afwegen van ecologie en economie gebeurt ook in het stelsel van vergunningverlening. Zie verder paragraaf 3.5 van de Nota van Antwoord.

Complementaire doelen

De analyse van de implementatie van Natura 2000 in Nederland (Kamerstuk 32670 nr. 24) laat zien dat de bescherming van complementaire doelen onder het Natura 2000-regime niet expliciet door de Vogel- en Habitatrichtlijn wordt voorgeschreven. Daarom zullen deze doelen dan ook niet langer in de aanwijzingsbesluiten worden opgenomen.

Onderbouwing besluiten

In diverse ecologische rapporten³² en databanken zijn de natuurwaarden en vogelgegevens van Nederland beschreven. Het is voor de selectie of ecologische onderbouwing van een Natura 2000-gebied niet noodzakelijk dat de aanwezige natuurwaarden op kaart worden aangegeven. Wel wordt in paragraaf 4.4 van deze Nota van toelichting een globale, niet-uitputtende, omschrijving gegeven van de verspreiding van de

³² Zie voor een overzicht van de bronnen onder andere Ministerie van LNV (2007): Nota van Antwoord. Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden, bijlage 3. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

habitattypen en soorten in dit gebied. Het Natura 2000 doelendocument (2006) is één van de dragende beleidsdocumenten die aan de besluitvorming ten grondslag heeft gelegen. Het beleid zoals daar is uiteengezet, is bij de besluitvorming toegepast, maar het Natura 2000 doelendocument (2006) maakt géén onderdeel uit van het besluit.

Met betrekking tot de vraag op welke wijze de gunstige staat van instandhouding voor een bepaald habitatype of een bepaalde soort kan worden bereikt, is er in de Nota van toelichting een uitgebreid overzicht opgenomen waarin alle gebieden staan vermeld waaraan voor het betreffende habitatype of de betreffende soort een doel is toegekend. Op deze wijze is na te gaan hoe de landelijke opgave over het Natura 2000-netwerk is verdeeld. Het is echter een indicatieve vermelding, want het is niet de bedoeling in deze aanwijzing een besluit te nemen over de instandhoudingsdoelstellingen van andere gebieden.

Kernopgaven

In paragraaf 1.3.4 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat de kernopgaven een belangrijk hulpmiddel zijn bij de focus en eventuele prioritering binnen de Natura 2000-beheerplannen. Ze beschrijven de belangrijkste behoud- en herstelopgaven per Natura 2000-landschap en zijn in het Natura 2000 doelendocument (2006) toebedeeld aan gebieden. Het toevoegen van de kernopgaven aan de Nota's van toelichting bij de definitieve aanwijzingsbesluiten heeft geen meerwaarde, omdat die informatie is opgenomen in het Natura 2000 doelendocument (2006). De kernopgaven zijn in deze procedure dan ook niet aan inspraak onderhevig.

Ambitieniveau van de instandhoudingsdoelstellingen

Indien een soort of habitatype landelijk in een ongunstige staat van instandhouding verkeert, betekent dit niet automatisch dat in alle gebieden waar de betreffende waarde voorkomt hiervoor een hersteldoelstelling moet worden geformuleerd. In de Natura 2000 contourennotitie (2005) en het Natura 2000 doelendocument (2006) staan de hoofdlijnen voor het formuleren van de Natura 2000 doelen uitgewerkt. Daarmee is het Europese kader toegespitst op de Nederlandse situatie. Per gebied zijn er gebiedsdoelen opgesteld. Deze richten zich op de kwaliteit en oppervlakte van het habitatype of van het leefgebied van een soort. Voor soorten wordt daarnaast een doel gesteld voor de gewenste populatie. Voor sommige soorten en vrijwel alle vogels zijn hierbij richtinggevende aantallen genoemd. Deze dienen als (minimale) draagkracht voor het leefgebied binnen de begrenzing van het gebied. In het geval van herstel is de uitwerking van de landelijke doelen middels het principe van "strategisch lokaliseren" bepaald. Dat wil zeggen dat de herstelopgave is neergelegd in de gebieden waar de meeste potentie is om het habitatype of het leefgebied van de soort te verbeteren. Voor verspreid voorkomende habitattypen en soorten is het niet mogelijk om de landelijke doelstellingen alleen binnen het Natura 2000-netwerk te realiseren. Opgaven buiten het Natura 2000-netwerk worden via ander natuurbeleid gerealiseerd, zoals de Flora- en faunawet en de Ecologische Hoofdstructuur. Voor een aantal habitattypen is in het Natura 2000 doelendocument de expliciete keuze gemaakt om niet te streven naar een gunstige staat van instandhouding (Natura 2000 doelendocument (2006), pagina 138).

Bij de evaluatie in 2015 worden zowel de ambities van de gebiedsdoelen als de landelijke instandhoudingsdoelstellingen, tegen het licht gehouden en wordt bekeken of bijstelling nodig is.

Monitoring

Het ministerie van Economische Zaken (EZ) is verantwoordelijk voor de periodieke algemene rapportages aan de Europese Commissie en voor de monitoring van de staat van instandhouding van soorten en habitattypen op landelijk niveau. Het ministerie van EZ zorgt voor een landelijk monitoringssysteem. De gebiedsgerichte monitoring zal plaatsvinden op basis van de monitoringsparagraaf in de beheerplannen waarin ook rollen en verantwoordelijkheden zijn uitgewerkt. Voor zowel de landelijke als de gebiedsgerichte monitoring wordt momenteel - in samenhang - een programma van eisen ontwikkeld in overleg met het betrokken bevoegd gezag (ministerie van EZ, ministerie van Infrastructuur en Milieu, ministerie van Defensie en de provincies (Interprovinciaal Overleg)). Zie ook paragraaf 1.5.1 van de Nota van Antwoord.

Nulsituatie of uitgangspunt

In paragraaf 3.18 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat bij het vaststellen van de gebiedsdoelen niet is uitgegaan van een bepaald referentiejaar, zoals het moment van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied of aanmelding als Habitatrictlijngebied. Als uitgangspunt geldt echter wel dat er geen verslechtering mag

optreden ten opzichte van 2004, het moment waarop door Brussel de communautaire lijst met Habitatrictlijngebieden is vastgesteld. Bij het vaststellen van de doelen is gekeken naar de staat van instandhouding van de betreffende soort of het habitatype op landelijk niveau. Ook is gekeken naar de (minimaal) benodigde oppervlakte leefgebied en/of habitatype om een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau te realiseren.

Die (landelijke) staat van instandhouding vormde mede de basis voor vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en/of habitatypen per gebied. In de Nota's van toelichting bij de besluiten is aangegeven of voor een soort of habitatype in een concreet gebied een behoud- of herstelopgave geldt. Zo is bijvoorbeeld een behoudopgave geformuleerd als er onevenredige maatregelen nodig zouden zijn om het gebied een grotere bijdrage te laten leveren.

Realisatietermijnen

Zoals in paragraaf 3.16 van de Nota van Antwoord wordt gesteld, zijn termijnen onmisbaar om de realisatie van doelen te plannen. Deze plannen zijn grotendeels afhankelijk van regionale en zelfs lokale omstandigheden. Daardoor zijn de op te stellen beheerplannen de aangewezen plaats voor het bepalen van de realisatietermijnen. Om die reden is ervan afgezien realisatietermijnen in de aanwijzingsbesluiten op te nemen.

Flankerend beleid

In paragraaf 5.8 van de Nota van Antwoord staat als uitgangspunt geformuleerd dat de instandhoudingsdoelstellingen met behulp van bestaande budgetten worden gerealiseerd. De "bestaande budgetten" waaruit realisatie van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gefinancierd moet worden, zijn grotendeels opgenomen in het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) en de financiële middelen voor de bestrijding van verdroging in de zogenoemde TOP-lijst gebieden³³. Daarnaast is ook het bestaande beheerbudget voor Staatsbosbeheer een financieringsbron voor de instandhoudingsdoelstellingen. Waar de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gekoppeld zijn aan waterkwaliteit kunnen de additionele kosten worden gefinancierd via het spoor van de Kaderrichtlijn Water. Veel subsidiemogelijkheden voor inrichting en (agrarisch) natuurbeheer zijn met het ILG onder verantwoordelijkheid van de provincies gekomen. Daartoe behoren de maatregelen die vallen onder het Subsidiestelsel Natuur- & Landschapsbeheer (vanaf 2010) en de provinciale subsidieregelingen zoals de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL). Verder is er in het kader van het LIFE+-programma vanuit de Europese Commissie geld beschikbaar voor overheden en NGO's voor co-financiering van de ontwikkeling, implementatie, monitoring, evaluatie en communicatie van het Europees milieu- en natuurbeleid en van wetgeving op dit gebied, bijvoorbeeld voor projecten die gericht zijn op maatregelen voor behoud en herstel van Natura 2000-waarden.

4.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Een inspreker wijst erop dat in eerdere concepten van het ontwerp-aanwijzingsbesluit Bergvennen & Brecklenkampse Veld onder de gebiedsbeschrijving, de Bergvennen werden genoemd als de belangrijkste vennen in Nederland voor de waterlobelia. Volgens de inspreker was de aanwezigheid van de waterlobelia de voornaamste reden voor de aanwijzing van het Natura 2000-gebied. De inspreker verzoekt de waterlobelia alsnog te noemen omdat deze soort nog steeds aanwezig is in de Bergvennen.

De zienswijze is overgenomen. Het voorkomen van de waterlobelia in het gebied, met verreweg de grootste populatie van ons land, wordt nu expliciet vermeld in de toelichting van habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110).

³³ De door de provincies opgestelde lijsten met gebieden die in het kader van het verdrogingsbeleid met voorrang worden aangepakt.

Een inspreker verzoekt het ontwerp-aanwijzingsbesluit onder de gebiedsbeschrijving tekstueel aan te passen om zo een completer en juister beeld te beschrijven van de situatie in het deelgebied Bergvennen. Het verzoek betreft het noemen van het habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110) in plaats van "een aantal grote zwakgebufferde vennen" en de vervanging van het woord "hydrologie" door "waterkwaliteit" omdat het niet gaat om de waterkwantiteit, maar de kwaliteit.

De zienswijze is overgenomen en heeft geleid tot aanpassingen in de gebiedsbeschrijving.

Een inspreker verzoekt het habitatype stuifzandheiden met struikhei (H2310) te schrappen omdat volgens de inspreker het type slechts zeer beperkt voorkomt in het gebied. Ook draagt het habitatype minder dan 2% bij aan het landelijke doel. Bovendien ligt meer dan 70% van het landelijk areaal binnen Nature 2000-gebieden, terwijl 60% als ruim voldoende wordt beschouwd. Er zijn dan ook zestien gebieden die grotere oppervlaktes bezitten, aldus de inspreker.

De zienswijze is niet overgenomen. Nederland heeft de verplichting instandhoudingsdoelstellingen op te nemen voor alle in het gebied aanwezige habitatypes en habitatoorten, zie ook Nota van Antwoord paragraaf 3.3.

Een inspreker is van mening dat gezien de ligging van de vennen, uitbreiding van het habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110) niet mogelijk is. Het gaat veelal om agrarische gronden en het blijkt dan ook dat met name buiten het gebied maatregelen hiervoor getroffen moeten worden. Gezien de reeds aanzienlijke oppervlakte stelt de inspreker voor om de doelstelling te veranderen naar behoud oppervlakte en kwaliteit vergelijkbaar aan het doel van het habitatype zwakgebufferde vennen (H3130).

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. De potenties voor uitbreiding van het habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110), conform de landelijke doelstelling, zijn het grootst in dit gebied. .

Een inspreker merkt op dat in het ontwerp-aanwijzingsbesluit van het Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld, bij het habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110), het doel "uitbreiding oppervlakte" is opgenomen en dat in de toelichting staat "In een deel van het gebied kan de oppervlakte van het habitatype uitgebreid worden door de waterhuishouding op orde te brengen." Volgens de inspreker is uitbreiding alleen mogelijk als binnen en buiten de huidige begrenzing een herstel van de waterhuishouding in combinatie met grootschalige inrichtingsmaatregelen plaatsvindt. Eveneens is voor uitbreiding noodzakelijk dat er waterhuishoudkundige maatregelen worden genomen, er moet gebiedsgericht gewerkt worden en daarvoor is volgens de inspreker de uitbreiding van de begrenzing met Vetpot-West weer nodig. Op deze manier kan het verzuurde ven weer een zeer zwakgebufferd ven worden.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Het habitatype zeer zwakgebufferde vennen komt op uitgebreide schaal voor in het deelgebied Bergvennen. Er zijn hier potenties aanwezig om het habitatype verder uit te breiden. De wijze waarop de uitbreiding zal worden gerealiseerd vormt een onderdeel van het beheerplan.

Enkele insprekers wijzen erop dat uit het ontwerp-aanwijzingsbesluit blijkt dat de hydrologie voor het habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110) in het deelgebied Vetpot nog niet in orde is en dat er daarom kunstmatig wordt ingegrepen. Volgens de inspreker kan de instandhoudingsdoelstelling op de wijze zoals het besluit aangeeft niet behaald worden en kan alleen bereikt worden in samenwerking met de eigenaren van de direct omliggende gebieden. Bovendien zien de insprekers het gebied niet als waardevol natuurgebied voor het habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110) en vinden de insprekers het onduidelijk waarom dit Natura 2000-gebied voor dit habitatype is aangewezen.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Het deelgebied Vetpot is weliswaar uit de begrenzing verwijderd (zie eerdere zienswijze onder 3.2 Specifieke reacties over de begrenzing, waar dit nader wordt toegelicht), maar in het deelgebied Bergvennen komt het habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110) voor en zijn er potenties voor uitbreiding.

Een inspreker is van mening dat het habitatype zwakgebufferde vennen (H3130) een tegenspraak heeft tussen het geformuleerde doel en de toelichting. De inspreker is het eens met de toelichting en wenst dat het doel veranderd wordt in "verbetering kwaliteit". Dit is volgens de inspreker in de Vetpot-West mogelijk, maar ook in de Bergvennen en het Brecklenkampse Veld.

De zienswijze heeft geleid tot aanpassing van het besluit. De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype zwakgebufferde vennen (H3130) is aangepast van "behoud kwaliteit" naar "verbetering kwaliteit". In de deelgebieden Bergvennen en Brecklenkampse Veld zijn goede potenties voor kwaliteitsverbetering van de zwakgebufferde vennen.

Een inspreker is van mening dat voor het habitatype vochtige heiden, hogere zandgronden (H4010A) voldoende gebieden aangewezen zijn met meer dan 2% bijdrage. Toevoeging van het Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld is volgens de inspreker overbodig gezien het geringe voorkomen van het habitatype (aan de randen).

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Het habitatype vochtige heiden, hogere zandgronden (H4010A) komt in het gebied voor en dient volgens de Habitatrichtlijn te worden beschermd (zie Nota van Antwoord, paragraaf 3.3). Voor het gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld is dit het qua oppervlakte belangrijkste habitatype.

Een inspreker is van mening dat voor het habitatype jeneverbesstruwelen (H5130) het gebied geen potentiële en relatieve bijdrage levert. Ook is volgens de inspreker het type niet meegenomen in het knelpuntenonderzoek. Aangezien er voldoende andere gebieden in Overijssel zijn aangewezen vindt de inspreker dat het habitatype geschrapt moet worden.

De zienswijze heeft niet tot aanpassing van het besluit geleid. Hoewel de huidige oppervlakte jeneverbesstruwelen in het gebied beperkt is, is het habitatype wel in het gebied aanwezig en moet derhalve een instandhoudingsdoelstelling opgenomen worden (zie Nota van Antwoord, paragraaf 3.3). Aangezien de relatieve bijdrage beperkt is, is de ambitie voor de doelstelling laag gehouden en wordt er van de landelijke doelstelling afgeweken met een behoudopgave (zie bijlage B.3.1). Dit habitatype is niet onderzocht in de KIWA knelpunten- en kansanalyse, omdat deze analyse zich uitsluitend richt op "waterafhankelijke" habitattypen en jeneverbestruwelen is een "droog" habitatype.

Een inspreker is van mening dat Bergvennen & Brecklenkampse Veld niet hoort bij de tien belangrijkste gebieden voor het habitatype heischrale graslanden (H6230). Het type komt volgens de inspreker minder dan 2% voor en de kwaliteit wordt onzeker of onbekend ingeschat. Uitbreiding kan volgens de inspreker niet aan de orde zijn.

De zienswijze heeft niet geleid tot wijziging van het besluit. Hoewel Bergvennen & Brecklenkampse Veld niet tot de tien belangrijkste gebieden behoort, moet alsnog een instandhoudingsdoelstelling opgenomen worden, zie ook Nota van Antwoord, paragraaf 3.3. Het gebied levert een bijdrage aan de landelijke doelstelling. Zoals ook blijkt uit onder meer de knelpunten- en kansanalyse van KIWA, is in het gebied uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit goed mogelijk.

Aanwijzing voor het habitatype blauwgraslanden (H6410) is volgens een inspreker overbodig en aangezien er forse maatregelen buiten het gebied moeten worden genomen om het habitatype uit te breiden en bovendien zeer kwetsbaar is voor ammoniak stelt de inspreker dat de ligging nabij Nordhorn dit doel onmogelijk maakt. Schrappen van het gebied zal volgens de inspreker niet tot onvoldoende oppervlakte leiden. De inspreker verzoekt blauwgraslanden te schrappen.

De zienswijze is niet overgenomen. Op basis van de Habitatrichtlijn heeft Nederland de verplichting om een gebied voor alle aanwezige habitattypen aan te wijzen, zie ook Nota van Antwoord paragraaf 3.3. Het habitatype is aanwezig in het gebied, waardoor de doelstelling gehandhaafd zal blijven. Het gebied levert met 2-6% van de landelijke oppervlakte een belangrijke bijdrage aan de landelijke doelstelling en draagt bij aan het realiseren van een gunstige staat van instandhouding. Zoals ook blijkt uit onder meer de knelpunten-

en kansanalyse van KIWA, is in het gebied uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit goed mogelijk.

Het is voor een inspreker niet duidelijk wat met "het westelijk deel" wordt bedoeld in de toelichting van het habitatype blauwgraslanden (H6410). In het Brecklenkampse Veld komen volgens de inspreker met name in het oostelijke gedeelte blauwgraslanden voor en deze blijven zeker behouden. In het westelijke deel van het Brecklenkampse Veld zijn ze nog volop in ontwikkeling. In de nu nog niet begrensde Vetpot-West komen volgens de inspreker ook gedegenerende blauwgraslanden voor, maar ook deze moeten nog verder ontwikkeld worden.

De zienswijze heeft tot aanpassing van het besluit geleid. De toelichting op het doel in paragraaf 5.3 is aangepast, zodat er geen locaties in genoemd worden. Een globale beschrijving van het huidige voorkomen van blauwgraslanden is opgenomen in paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting. Tijdens het beheerplanproces zal bepaald worden op exact welke locatie en met welke maatregelen de doelstelling nagestreefd zal worden. Vetpot-West zal niet aan de begrenzing van het Natura 2000-gebied toegevoegd worden (zie paragraaf 3.2 van deze bijlage C voor een toelichting), maar binnen de huidige begrenzing is ook voldoende potentie voor de instandhoudingsdoelstelling van blauwgraslanden.

Een inspreker verzoekt pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150) op te nemen in de aanwijzing van het Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld met het doel "Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit" met de toelichting bijvoorbeeld "Het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen komt voor in laagtes in de vochtige heide, zowel in de Bergvennen als in de Vetpot. Uitbreiding en kwaliteitsverbetering is mogelijk door waterhuishoudkundige maatregelen".

De zienswijze is deels overgenomen. Er is een instandhoudingsdoelstelling opgenomen voor het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen, zie bijlage B.1 voor een nadere toelichting. De doelstelling luidt echter "behoud oppervlakte en kwaliteit". De instandhoudingsdoelstellingen die zijn toegevoegd ten opzichte van het ontwerpbesluit, zijn in principe op behoud gesteld, omdat de landelijke doelstelling al haalbaar werd geacht zonder deze toevoegingen.

5 REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

Er wordt door diverse insprekers gewezen op het feit dat de gevolgen van het huidig gevoerde natuurbeleid een onevenredige belasting vormen voor de agrarische ondernemers rondom het Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld. Men stelt dat het onmogelijk is om op basis van de stukken te bepalen wat de gevolgen van de aanwijzing zijn voor de individuele bedrijfsvoering. De scheiding in tijd tussen het aanwijzingsbesluit en het beheerplan wordt daarvoor verantwoordelijk gehouden. Daarnaast worden er veel opmerkingen gemaakt en vragen gesteld over de diverse facetten van bestaand gebruik, de externe werking, de relatie met het toetsingskader Ammoniak en Natura 2000, de relatie met de Kaderrichtlijn Water en de relatie met bestemmingsplannen en andere ruimtelijke plannen.

Enkele insprekers wijzen er op dat 1 oktober 2005 (de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998) niet als peildatum voor bestaand gebruik kan dienstdoen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Externe werking

Het is moeilijk aan te geven wat de precieze omvang van de externe werking van een bepaalde activiteit is. In paragraaf 4.3 van de Nota van Antwoord staat dat dit afhangt van de aard van de activiteit zelf, de intensiteit ervan en de gevoeligheid van de aanwezige habitattypen en soorten. Het valt op voorhand dus niet te zeggen of er beïnvloeding plaatsvindt. Dat betekent dat wanneer niet uitgesloten kan worden dat een Natura 2000-gebied door een bepaalde activiteit wordt beïnvloed, er bekeken moet worden of er op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 een vergunningplicht voor een bepaalde activiteit aan de orde is. Het is dus evenmin aan te geven waar de externe werking van een bepaalde activiteit eindigt.

In het beheerplan zal duidelijkheid gegeven worden voor welke activiteiten een vergunningplicht aan de orde kan zijn. De afstand tussen de locatie van de activiteit en de te beschermen natuurwaarden is daarbij niet altijd doorslaggevend; het gaat er om of een bepaalde activiteit al dan niet de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied, waar habitattypen en leefgebieden van soorten onderdeel van uitmaken, kan aantasten.

Rond de Natura 2000-gebieden wordt, volgens sommige insprekers, een beschermingszone ingesteld van 3.000 meter. Dat is echter niet van toepassing op de beoordeling van effecten op Natura 2000-gebieden. In het kader van de Interimwet ammoniak en veehouderij³⁴ werd in verband met de ammoniakdepositie een zone van 3.000 meter gehanteerd. Binnen die zone was de beïnvloeding door een veehouderijbedrijf van verzuringsgevoelig gebied nog meetbaar. Tot deze grens kon een vergunningplicht voor deze verzuringsgevoelige gebieden aan de orde zijn. Deze grens is inmiddels vervallen. Natura 2000 is gericht op de bescherming van de in het gebied voorkomende habitattypen en soorten. Een exacte grens waar de externe werking ophoudt, is in algemene zin niet aan te geven. Dit wordt van geval tot geval beoordeeld. Bepalend is dus niet de afstand, maar of er sprake kan zijn van verslechtering of significante verstoring van natuurwaarden in het betreffende gebied.

Bestaand gebruik: peildatum en vergunningplicht

Het aanwijzen van een Natura 2000-gebied leidt niet tot een verbod op het verrichten van bepaalde handelingen zoals fietsen, wandelen of het laten loslopen van de hond. In het aanwijzingsbesluit staat alleen voor welke waarden het gebied is aangewezen, welke instandhoudingsdoelstellingen gelden en wat de grens van het betreffende gebied is. In het besluit zelf is niet aangegeven of, en onder welke voorwaarden, een activiteit kan worden toegestaan.

Op grond van de huidige Natuurbeschermingswet 1998 geldt een vergunningplicht voor activiteiten in en om Natura 2000-gebieden die gelet op de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant versturend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

³⁴ Wet van 9 juni 1994, houdende tijdelijke regeling inzake de ammoniakdepositie veroorzaakt door veehouderijen (Interimwet ammoniak en veehouderij). Staatsblad 1994, nr. 634.

In de wet is op deze vergunningplicht een uitzondering gemaakt voor bestaand gebruik. Bestaand gebruik is als gevolg van de wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 door de Crisis- en herstelwet altijd vergunningvrij, tenzij het gebruik een project is dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar dat afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kan hebben voor het desbetreffende Natura 2000-gebied. De Natuurbeschermingswet 1998 omschrijft bestaand gebruik als *“gebruik dat op 31 maart 2010 bekend is, of redelijkerwijs bekend had kunnen zijn bij het bevoegd gezag.”*

Om te voorkomen dat het bestaand gebruik de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied verslechtert en dat er door bestaand gebruik storende factoren optreden die geleid tot de instandhoudingsdoelstellingen een significant effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen draagt het bevoegd gezag de verantwoordelijkheid dat er in het gebied passende maatregelen genomen worden. In het uiterste geval kan dit betekenen dat op last van het bevoegd gezag het bestaande gebruik wordt stilgelegd.

In het beheerplan zal het bestaande gebruik beschreven moeten worden en zal zo nodig aan voorwaarden worden gebonden.

Doorwerking aanwijzing in andere plannen

De verplichting om Natura 2000-gebieden aan te wijzen volgt direct uit de Habitatrichtlijn en uit de Vogelrichtlijn. Mede op basis van Europeesrechtelijke uitspraken kan er bij de selectie en bij de begrenzing van Natura 2000-gebieden uitsluitend van ecologische criteria worden uitgegaan. Dat betekent in de praktijk dat de grenzen van deze gebieden zijn bepaald door het gebruik dat de betreffende planten- en diersoorten van het gebied maken. Terreindelen die van mindere kwaliteit zijn, kunnen deel uitmaken van Natura 2000-gebieden als herstel van die terreinen haalbaar is en als ze nodig zijn voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Daardoor zal de begrenzing van zo'n gebied niet in alle gevallen overeenkomen met de bestemming die in een vastgesteld bestemmingsplan aan het gebied is toegekend. In het uiterste geval zou dat kunnen betekenen dat een bepaalde bestemming die in een bestemmingsplan aan zo'n gebied rechtsgeldig is toegekend, toch niet gerealiseerd kan worden, omdat daarvoor geen vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 kan worden verleend. In paragrafen 4.2 en 6.1 van de Nota van Antwoord wordt hierop verder ingegaan. Ook voor reconstructieplannen³⁵, provinciale waterplannen en waterbeheerplannen van de waterschappen geldt een gelijksoortige situatie. Het kan zijn dat dit soort plannen nog onvoldoende concreet zijn om ze op de gevolgen voor Natura 2000-gebieden te toetsen, maar op een gegeven moment zullen al deze plannen, al dan niet bij hun nadere uitwerking, bij het opstellen van beheerplannen afgestemd worden (zie ook paragraaf 6.3.2 van de Nota van Antwoord).

Relatie met stikstof

Stikstof is een groot probleem bij de implementatie van Natura 2000 en daarmee het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen. Van de 166 aangewezen natuurgebieden in Nederland zijn er 133 stikstofgevoelig. In Nederland wordt het probleem van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden zwaarder gevoeld dan in de ons omringende landen. Dat heeft te maken met het feit dat we in een dicht bevolkt land leven, waarin kwetsbare natuur en bijvoorbeeld (snel)wegen dicht bij elkaar liggen. Om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren moet de neerslag van stikstof uit vooral landbouw, verkeer en industrie minder worden.

Tegen die achtergrond is het steeds moeilijker vergunningen te verlenen voor nieuwe economische activiteiten die tot extra uitstoot van stikstof (kunnen) leiden in en rond de natuurgebieden. Projecten kunnen alleen doorgang vinden indien aangetoond kan worden dat er geen verslechtering van de kwaliteit van de habitats³⁶ optreden en de instandhoudingsdoelstellingen van een gebied niet in gevaar komen.

³⁵ Plannen op grond van de Wet van 31 januari 2002, houdende regels inzake de reconstructie van concentratiegebieden (Reconstructiewet concentratiegebieden). Staatsblad 2002, nr. 115.

³⁶ Het betreft zowel stikstofgevoelige habitattypen als stikstofgevoelige leefgebieden van Natura 2000-soorten.

In het Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld is het habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110) het meest gevoelig voor stikstof³⁷.

In 2007 is het toetsingskader ammoniak en Natura 2000 vastgesteld. Met behulp van dit toetsingskader konden provincies relatief eenvoudig beoordelen of er zich nieuwe bedrijven konden vestigen. In maart 2008 oordeelde de Raad van State dat dit toetsingskader onvoldoende zekerheid biedt over het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Naar aanleiding van deze uitspraak heeft de minister van het voormalig ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de Taskforce Trojan ingesteld. Deze Taskforce heeft vervolgens een handreiking opgeleverd waarmee het bevoegd gezag maatwerk kan leveren bij de beoordeling van (nieuwe) activiteiten. Deze maatwerkoplossing bleek echter niet altijd werkbaar in de praktijk. Vervolgens is de commissie Huys gevraagd om een advies. Samengevat luidde dit advies dat er ruimte is voor economische ontwikkeling in Natura 2000 gebieden mits wordt zeker gesteld dat ecologische en economische doelen gelijktijdig en in samenhang worden beschouwd. Om dat uitgangspunt in de praktijk toepasbaar te maken is er gestart met de programmatische aanpak stikstof (PAS).

Duidelijk is dat het stikstofprobleem te groot is voor één partij. Essentie is dat de PAS in beeld brengt wat de bijdrage op verschillende niveaus (generiek, provinciaal, gebiedsgericht) en van verschillende sectoren (landbouw, verkeer, industrie) is aan de oplossing van het probleem. Onder oplossing verstaan we het geleidelijk maar onvermijdelijk omlaag brengen van de stikstofdepositie, waardoor de instandhoudingsdoelstellingen gerealiseerd kunnen worden, maar waarbij economische ontwikkelingen mogelijk blijven. Dit wil niet zeggen dat iedere economische ontwikkeling mogelijk blijft. Het incalculeren van ruimte voor economische ontwikkelingen (ontwikkelingsruimte) maakt onderdeel uit van de aanpak.

Meer informatie over de stand van zaken rond de PAS is te vinden op de website: <http://pas.natura2000.nl/>

Kaderrichtlijn Water

Bergvennen & Brecklenkampse Veld maakt deel uit van het stroomgebiedbeheerplan voor de Rijn-Delta³⁸ dat in het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) vastgesteld is. Natura 2000-gebieden zijn in de stroomgebiedbeheerplannen opgenomen als gebieden waar water een bijzondere bescherming behoeft. De in de stroomgebiedbeheerplannen opgenomen milieudoelstellingen en bijbehorende maatregelen moeten dan ook overeenstemmen met de doelen van Natura 2000. De afstemming van doelen en de weergave daarvan in het stroomgebiedbeheerplan beperkt zich tot die delen van de doelstellingen van Natura 2000 die een relatie hebben met de ecologische of chemische kwaliteit van het water.

Het stroomgebiedbeheerplan wordt uitgewerkt in de provinciale waterplannen en in waterbeheerplannen van waterschappen. Daar waar in de afstemming strijdigheid kan ontstaan wordt maatwerk toegepast en wordt afhankelijk van de situatie de KRW of de Vogel- en Habitatrichtlijnen als richtinggevend genomen. Tot gebiedsspecifiek maatwerk behoort bijvoorbeeld de door de waterschappen opgestelde Gewenst Grond en Oppervlakte Water Regimes (GGOR's)³⁹.

Waar nodig zullen de lokale watereisen en de daarvoor benodigde maatregelen verder worden uitgewerkt en in de Natura 2000-beheerplannen worden opgenomen.

Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 6.3.

Waterwinning

Zie ook Nota van Antwoord 4.5.2.

Natura 2000-gebieden nabij de grens

De aanwijzingsbesluiten (en ook de beheerplannen) worden opgesteld vanuit de nationale Natuurbeschermingswet. De Natuurbeschermingswet gaat echter niet over de grens heen. Er zal daarom een Nederlands beheerplan worden opgesteld dat enkel van toepassing is op het beschermde gebied op

³⁷ H.F. van Dobben, R. Bobbink, D. Bal en A. van Hinsberg, 2012. Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en leefgebieden van Natura 2000. Wageningen, Alterra. Alterra-rapport

³⁸ <http://www.kaderrichtlijnwater.nl/uitvoering/>

³⁹ De te nemen maatregelen voor grondwater worden gebiedsspecifiek vastgesteld via het GGOR in het stroomgebiedbeheerplan dat opgesteld wordt naar aanleiding van de Kaderrichtlijn Water (EU-richtlijn voor waterkwaliteit).

Nederlandse grond. Hierbij is samenwerking met het betreffende buurland een nadrukkelijk punt van aandacht. Zie ook Nota van Antwoord paragrafen 1.1.5 en 1.3.3.

Aangezien de Natuurbeschermingswet 1998 beperkt is tot Nederlands grondgebied, kan Nederland geen vergunningplicht worden opgelegd voor activiteiten die in een andere lidstaat plaatsvinden. Die andere lidstaat zal, volgens artikel 6 van de Habitatrichtlijn, zijn eigen nationale wetgeving moeten hanteren om te beoordelen of zo'n activiteit mogelijke gevolgen heeft voor een Nederlands Natura 2000-gebied. Andersom moet Nederland in het kader van een vergunningverlening een habitattoets uitvoeren, om te bepalen of activiteiten binnen onze landsgrenzen mogelijke effecten hebben op Natura 2000-gebieden in Duitsland of België. Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 4.3.3.

6 REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

De wijze waarop de instandhoudingsdoelstellingen al dan niet verwezenlijkt moeten worden, wordt in vele zienswijzen aan de orde gesteld. Zo wordt in verschillende zienswijzen de wens uitgesproken om de plannen zo te ontwikkelen dat daardoor de aanwezige natuurwaarden zich kunnen verbeteren en voor de komende generaties behouden blijven. Er wordt gewezen op de diverse vormen van ongewenst gebruik van het gebied. In weer andere zienswijzen is men van mening dat bepaalde vormen van gebruik geen negatieve invloed op de natuurwaarden hebben en wordt bepleit dat het huidige landgebruik ongehinderd voortgang moet kunnen vinden. In een ander verband wordt er zorg uitgesproken over de bescherming van habitattypen als zeer zwakgebufferde vennen (H3110) en zwakgebufferde vennen (H3130). Er wordt opgemerkt dat door de nationale procedure, waarbij eerst de gebieden worden aangewezen en doelstellingen worden geformuleerd en pas in een later stadium de beheerplannen worden opgesteld, aan sociaal-economische belangen voorbij wordt gegaan. Ook zou er in zijn algemeenheid onvoldoende duidelijkheid bestaan over het algehele ambitieniveau en de consequenties van de aanwijzing en het toekennen van instandhoudingsdoelstellingen. Tot slot geven verschillende insprekers aan betrokken te willen worden bij het opstellen van het beheerplan.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Volgorde aanwijzing en beheerplan

De Nota van Antwoord gaat in paragraaf 1.4 in op de relatie tussen de aanwijzingsbesluiten en de nog op te stellen beheerplannen. De onderbouwing van de keuze om niet gelijktijdig tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen en het beheerplan over te gaan wordt in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord uiteengezet.

Een verbijzondering hierop vormen de gebieden waar de provincies het voortouw hebben voor het opstellen van de beheerplannen. Op verzoek van de provincies heeft de minister van LNV in het Algemeen Overleg met de Tweede Kamer van 13 februari 2008 toegezegd te wachten met het definitief maken van de aanwijzingsbesluiten voor die gebieden waarvoor de provincie voortouwnemer is en die daarvoor door de provincie zijn aangemeld ("koppelingsafpraak"). De provincies zijn voor deze gebieden eerst in de gelegenheid gesteld met de betrokken partijen in de gebieden concept-beheerplannen op te stellen op basis van de ontwerp-aanwijzingsbesluiten. Deze afspraak beoogde draagvlak te creëren voor de beheerplannen en de implementatie daarvan en meer inzicht te geven in de haalbaarheid en betaalbaarheid van de instandhoudingsdoelstellingen en de begrenzing. De besluitvorming over de definitieve aanwijzingsbesluiten van deze gebieden is daarom uitgesteld tot na 1 september 2009. Voor dit Natura 2000-gebied zijn daarover afspraken gemaakt met de minister van LNV. In het kader van de "koppelingsafpraak" hebben de provincies tot 1 september 2009 de mogelijkheid gehad om gebiedsspecifieke wijzigingsvoorstellen in te dienen die voortkwamen uit de opgestelde concept-beheerplannen. De wijzigingsvoorstellen zijn in samenhang met de zienswijzen en op eenzelfde manier zorgvuldig in overweging genomen. Bij brief van 26 januari 2010 zijn de provincies op de hoogte gebracht van hoe de minister voornemens is met de voorstellen van de provincies in het definitieve besluit om te gaan. Binnen het reguliere proces van de aanwijzing zijn alle overige zienswijzen behandeld.

Voor de gebieden waarvoor op 1 september 2009 nog geen concept-beheerplan was opgesteld, geldt dat evident nieuwe inzichten uit het beheerplanproces eveneens in het reguliere aanwijzingstraject zijn meegenomen, ook hier met inachtneming van de ingediende zienswijzen.

Beheerplan en bestaand gebruik

Het aanwijzingsbesluit legt - naast de begrenzing - de instandhoudingsdoelstellingen vast waarvoor het gebied als Natura 2000-gebied is aangewezen. De instandhoudingsdoelstellingen geven op hoofdlijnen duidelijkheid over het ambitieniveau (zie ook paragraaf 4.1 van deze bijlage), in termen van "behoud" en "uitbreiding"/"verbetering" van de omvang en kwaliteit van betreffende aangewezen habitatype of leefgebied van een (vogel)soort. De uitwerking in omvang, ruimte en tijd van de instandhoudingsdoelstelling(en) uit het aanwijzingsbesluit, is een thema dat in een beheerplan thuishoort. Als er voor het realiseren van deze instandhoudingsdoelstellingen bepaalde specifieke maatregelen nodig zijn, dan behoort dit ook in het

beheerplan geregeld te worden. Dat kan betekenen dat er ook maatregelen buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied genomen moeten worden.

Zoals in paragrafen 1.5 en 4.2 van de Nota van Antwoord staat vermeld, kan bestaand gebruik een plaats in het beheerplan krijgen. Hierbij wordt zoveel mogelijk ruimte gelaten voor het continueren van bestaand gebruik, echter wel binnen de voorwaarden die de instandhoudingsdoelstellingen daaraan stellen. Uiteindelijk heeft het beheerplan een centrale rol als het gaat om de regulering van bestaand gebruik. In een beheerplan wordt concreet gemaakt hoe en op welke termijn de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied gerealiseerd kunnen worden. Het beheerplan zal duidelijkheid verschaffen over de vereiste ecologische randvoorwaarden ten behoeve van de instandhoudingsdoelstellingen en over de ruimtelijke samenhang met de omgeving. In het beheerplan zal dus ook aan de orde komen of bestaand gebruik (mogelijk onder voorwaarden) overeenkomstig het beheerplan kan worden uitgeoefend. Kan het bestaand gebruik niet overeenkomstig het beheerplan uitgeoefend worden en zorgt het bestaand gebruik ervoor dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied verslechtert of dat er door het bestaand gebruik storende factoren optreden die geleid tot de instandhoudingsdoelstellingen een significant effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen, dan moet het bevoegd gezag passende maatregelen treffen. Het bevoegd gezag kan dan de aanschrijvingsbevoegdheid gebruiken.

De opstellers van het beheerplan zullen onderling afstemmen hoe zij met bestaand gebruik om willen gaan en hoe zij dit in het beheerplan zullen opnemen. Mogelijk kan niet voor al het bestaand gebruik ten tijde van het vaststellen van het beheerplan worden bepaald wat het effect is op de instandhoudingsdoelstellingen. Voor deze gevallen zal dan een eventuele aanschrijving plaats moeten vinden indien blijkt dat er toch (significante) negatieve effecten zijn op de instandhoudingsdoelstellingen.

Jacht, wildbeheer en schadebestrijding worden gereguleerd door de bepalingen van de Flora- en faunawet. Dit betekent dat zienswijzen over dit onderwerp geen directe relatie hebben met de aanwijzing van Natura 2000-gebieden, maar met de bepalingen van de Flora- en faunawet. De huidige regels voor jacht en wildbeheer volgens de Flora- en faunawet zijn door de aanwijzing als Natura 2000-gebied niet gewijzigd. Over wildbeheer en schadebestrijding zijn afspraken gemaakt in het Faunabeheerplan. Zie verder paragraaf 6.4.2 van de Nota van Antwoord.

Betrokkenheid bij beheerplan

De wens om betrokken te worden bij het opstellen van het beheerplan en de diverse ideeën die daarover naar voren zijn gebracht, zoals over de samenhang met het waterbeheer aan Duitse zijde, zijn een goed signaal. De integrale benadering die het beheerplan voorstaat, kan alleen succesvol zijn bij voldoende betrokkenheid. Per gebied is één bevoegd gezag de zogenaamde voortouwnemer voor het opstellen van het beheerplan. Voor dit gebied is dat Provincie Overijssel.

Het is aan de voortouwnemer om grondeigenaren, gebruikers, andere overheden en belanghebbenden of vertegenwoordigers te betrekken bij het beheerplan. Belanghebbenden kunnen natuurlijk ook zelf het initiatief nemen de voortouwnemer of hun vertegenwoordigers te benaderen. Het is niet uitvoerbaar verzoeken om betrokkenheid bij het beheerplan, zoals verwoord in een aantal zienswijzen, door te zenden aan de voortouwnemer.

7 REACTIES OVER SCHADE

In een groot aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat er als gevolg van deze aanwijzing inkomens- en vermogensschade kan optreden. Men mist in het besluit een paragraaf over schade en het betalen van een schadevergoeding. Verder wordt aangevoerd dat bij het aannemen van de Habitatrictlijn de toezegging is gedaan dat de eigenaren en de gebruikers van de grond niet de financiële last van deze maatregelen hoeven te dragen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 biedt volgens de insprekers geen afdoende mogelijkheid voor compensatie. Verder zou de aanwijzing als Natura 2000-gebied een schending van het eigendomsrecht opleveren en in strijd zijn met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens. Ook de beperkingen van artikel 19d tot en met 19l en artikel 20 van de Natuurbeschermingswet 1998 zou een dermate zware verplichting opleveren dat het eigendom of het gebruikersrecht geen waarde van enige betekenis overhoudt. Er wordt in dit kader om een volledige schadeloosstelling gevraagd.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Schadevergoeding

Zoals in hoofdstuk 5 van de Nota van Antwoord over dit onderwerp staat vermeld, zijn in de aanwijzingsbesluiten geen aparte vergoedingsregelingen opgenomen. De huidige wettelijke regeling biedt namelijk voldoende mogelijkheden voor compensatie. Het gaat dan in het bijzonder om artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998.

De aanwijzingsbesluiten zullen naar verwachting niet snel een recht op schadevergoeding geven, omdat het aanwijzingsbesluit zelf over het algemeen geen beperkingen oplevert. Pas in het kader van het beheerplan of bij vergunningverlening kunnen beperkingen worden gesteld aan het bestaand gebruik, aan voorgenomen uitbreidingsmogelijkheden of aan de ontwikkeling van nieuwe activiteiten. Men komt in aanmerking voor schadevergoeding, indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1. er is schade geleden door een aanwijzing van een Natura 2000-gebied, door het weigeren van een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (of door een daaraan verbonden voorwaarde) of door bepalingen in het Natura 2000-beheerplan;
2. de schade behoort redelijkerwijs niet (geheel) voor eigen rekening te blijven;
3. de vergoeding van de schade is niet (voldoende) verzekerd door aankoop, onteigening of door andere maatregelen, zoals beheersubsidies.

Rol van het beheerplan bij schade

In de nog op te stellen Natura 2000-beheerplannen zal uiteindelijk worden bepaald wanneer en hoe de doelen gerealiseerd worden en welke maatregelen daarvoor noodzakelijk zijn. Pas op dat moment kan er een nauwkeurige kosteninschatting worden gemaakt. Er wordt grote waarde gehecht aan goede financiële dekking van de realisering van de doelen in de beheerplannen. Het bovenstaande houdt niet alleen in dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Het betekent ook dat de compensatie van mogelijke inkomens- en vermogensschade van de betrokken eigenaren en gebruikers aan de orde dient te komen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 is juist voor dit doel door de wetgever in de wet opgenomen en deze heeft gemeend daarmee een voldoende mogelijkheid voor nadeelcompensatie te bieden. Resolutie 2004/2164(INI) van het Europese Parlement over de financiering van Natura 2000, waarnaar verschillende keren in zienswijzen is verwezen, biedt dan ook geen grond voor de stelling dat artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 onvoldoende compensatiemogelijkheden zou bieden.

Eigendomsrecht

Van schending van het eigendomsrecht en van strijdigheid met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) is geen sprake. Artikel 1, eerste lid, van het Eerste Protocol van het EVRM bepaalt dat alle natuurlijke rechtspersonen recht hebben op het ongestoord genot van hun eigendom en dat niemand van zijn eigendom zal worden beroofd, behalve indien sprake is van algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht. De voorwaarden die worden gesteld aan het beheer van grond, die nodig is voor het

realiseren van het Natura 2000-netwerk, leveren geen aantasting op van het recht van eigendom. De bepaling uit het EVRM laat onverlet dat de Staat het recht heeft om die wetten toe te passen die noodzakelijk worden geacht om het gebruik van eigendom te reguleren in overeenstemming met het algemeen belang.

Wijzigingsbesluit Natura 2000-gebieden Duinen Terschelling, Duinen Schiermonnikoog, Lieftingsbroek, Fochteloërveen, Drentsche Aa-gebied, Drouwenerzand, Bergvennen & Brecklenkampse Veld, Aamsveen, Wooldse Veen, Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux

De Staatssecretaris van Economische Zaken

Gelet op artikel 15 van de Natuurbeschermingswet 1998;

Artikel 1

1. In het besluit van 30 januari 2009 (DRZO/2008-004, Stcrt. 2009, 38) tot aanwijzing van **Duinen Terschelling** als Natura 2000-gebied is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
2. In het in het vorige lid bedoelde besluit zijn aan artikel 1 de volgende habitatypes toegevoegd:
H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 2

4. In het besluit van 30 januari 2009 (DRZO/2008-006, Stcrt. 2009, 38) tot aanwijzing van **Duinen Schiermonnikoog** als Natura 2000-gebied is het volgende habitatype verwijderd:
H2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met *Empetrum nigrum*
5. In het in het vorige lid bedoelde besluit zijn aan artikel 1 de volgende habitatypes toegevoegd:
H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp.
 en andere zoutminnende soorten
H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
6. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 3

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-021; Stcrt. 2013,14643) tot aanwijzing van **Lieftingsbroek** als Natura 2000-gebied is het volgende habitatype verwijderd:
H91E0 * Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
2. In het in het vorige lid bedoelde besluit is aan artikel 1 het volgende habitatype toegevoegd:
H91D0 *Veenbossen
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 4

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-023; Stcrt. 2013,14643) tot aanwijzing van **Fochteloërveen** als Natura 2000-gebied is het volgende habitatype verwijderd:
H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
2. In het in het vorige lid bedoelde besluit is aan artikel 1 het volgende habitatype toegevoegd:
H2320 Psammofiele heide met *Calluna* en *Empetrum nigrum*
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 5

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-025; Stcrt. 2013,19978) tot aanwijzing van **Drentsche Aa-gebied** als Natura 2000-gebied is de instandhoudingsdoelstelling voor het volgende habitatype gewijzigd:
H7140 Overgangs- en trilveen
2. In het in het vorige lid bedoelde besluit zijn aan artikel 1 de volgende habitatypes toegevoegd:
H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen
H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 6

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-026; Stcrt. 2013,12211) tot aanwijzing van **Drouwenerzand** als Natura 2000-gebied is het volgende habitatype verwijderd:
H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het vorige lid bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 7

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-046; Stcrt. 2013,14643) tot aanwijzing van **Bergvennen & Brecklenkampse Veld** als Natura 2000-gebied is het volgende habitatype verwijderd:
H2310 Psammofiele heide met *Calluna* en *Genista*
2. In het in het vorige lid bedoelde besluit is aan artikel 1 het volgende habitatype toegevoegd:
H91D0 *Veenbossen
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 8

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-055; Stcrt. 2013,14643) tot aanwijzing van **Aamsveen** als Natura 2000-gebied is het volgende habitatype verwijderd:
H91D0 *Veenbossen
2. In het in het vorige lid bedoelde besluit zijn aan artikel 1 de volgende habitatypes toegevoegd:
H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
H7110 *Actief hoogveen
H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 9

1. In het besluit van 11 juni 2014 (PDN/2014-061; Stcrt. 2014,17732) tot aanwijzing van **Wooldse Veen** als Natura 2000-gebied is het volgende habitatype verwijderd:
H91D0 *Veenbossen
2. In het in het vorige lid bedoelde besluit is aan artikel 1 het volgende habitatype toegevoegd:
H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 10

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-132; Stcrt. 2013,14643) tot aanwijzing van **Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek** als Natura 2000-gebied is de instandhoudingsdoelstelling voor het volgende habitatype gewijzigd:
H6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
2. In het in het vorige lid bedoelde besluit is aan artikel 1 het volgende habitatype toegevoegd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 11

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-136; Stcrt. 2013,19978) tot aanwijzing van **Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux** als Natura 2000-gebied is het volgende habitatype verwijderd:
H5130 *Juniperus communis*-formaties in heide of kalkgrasland
2. In het in het vorige lid bedoelde besluit zijn aan artikel 1 de volgende habitatypes toegevoegd:
H3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische *Chara* spp. vegetaties
H7140 Overgangs- en trilveen
H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 11

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit wijzigingsbesluit treedt in werking op de dag na de bekendmaking in de Staatscourant.

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
w.g. Sharon A.M. Dijkema
d.d. 28 mei 2015

Dit aanwijzingsbesluit en de daarbij behorende Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd. De exacte periode en locatie worden vermeld in de bekendmaking die wordt gepubliceerd in de Staatscourant en in de advertentie die wordt gepubliceerd in gedrukte media en op internet.

Het aanwijzingsbesluit kan digitaal worden ingezien via de website www.rijksoverheid.nl/natura2000.

Belanghebbenden die hun zienswijze als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht naar voren hebben gebracht of die het redelijkerwijs niet verweten kan worden geen zienswijze naar voren te hebben gebracht, kunnen gedurende zes weken ná de bekendmaking beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA te Den Haag.

Nota van toelichting behorende bij het besluit tot wijziging van de besluiten waarmee Duinen Terschelling, Duinen Schiermonnikoog, Lieftingsbroek, Fochteloërveen, Drentsche Aa-gebied, Drouwenerzand, Bergvennen & Brecklenkampse Veld, Aamsveen, Wooldse Veen, Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek, en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux zijn aangewezen als Natura 2000-gebied

Inleiding

1. Bij de vaststelling van de habitattypenkaarten die in het kader van de samenstelling van de beheerplannen worden vervaardigd, blijkt in een aantal gevallen dat er in de aanwijzingsbesluiten instandhoudingsdoelstellingen zijn opgenomen voor habitattypen die in het gebied niet voorkomen. Deze waarden waren ook bij de aanmelding (2003) niet aanwezig. De consequentie hiervan is dat er maatregelen zouden moeten worden getroffen ter behoud, uitbreiding of verbetering van afwezige waarden. Dit is een onwenselijke situatie, omdat behoud en eventuele uitbreiding en verbetering uitgaan van de aanwezigheid van het betreffende habitatype. Dit wijzigingsbesluit dient ertoe om dergelijke afwezige waarden en de daarvoor gestelde doelen uit de besluiten te verwijderen. Het omgekeerde komt ook voor: tijdens het in kaart brengen van de habitattypen is de aanwezigheid van waarden vastgesteld die niet in het aanwijzingsbesluit zijn opgenomen. Die waarden worden middels dit besluit toegevoegd aan de gebieden waar ook waarden moeten worden verwijderd.
2. In deze nota van toelichting worden per gebied de noodzakelijke wijzigingen in de betreffende nota's van toelichting opgesomd waaronder de vaststelling van instandhoudingsdoelstellingen voor eerder niet onderkende waarden. Dit betreft achtereenvolgens: wijziging van de in het gebied aanwezige waarden (paragraaf 4.3), verwijdering en toevoeging van instandhoudingsdoelstellingen voor de verwijderde en toegevoegde waarden (5.3), onderbouwing voor de verwijderde en toegevoegde waarden (bijlage B.1) en toelichting op de toewijzing van de instandhoudingsdoelstellingen (bijlage B.4). In de tabel in de volgende paragraaf is een overzicht opgenomen van de aangebrachte wijzigingen. Verwijzingen naar habitattypen of subtypen die middels dit besluit zijn vervallen, in paragraaf 4.4 van de nota van toelichting van de oorspronkelijke aanwijzingen zijn hiermede ook vervallen.
3. Ten opzichte van het ontwerp is aan de Nota van toelichting een bijlage toegevoegd, die integraal onderdeel uitmaakt van het besluit. De bijlage omvat de nota van antwoord op de ontvangen zienswijzen. Dit betreft ook een nadere onderbouwing van het besluit. In totaal zijn in het kader van de terinzagelegging van het ontwerp acht zienswijzen ingediend die betrekking hebben op vijf van de 11 gebieden waarop dit wijzigingsbesluit betrekking heeft. In twee gevallen hebben de ingediende zienswijzen geleid tot aanpassing van het besluit (anders dan verbetering en aanvulling van de motivering). In het Natura 2000-gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046) is één van de twee toe te voegen habitattypen (H3160) komen te vervallen. Hetzelfde geldt voor één van de vijf voorgenomen toevoegingen (H9190) in het Natura 2000-gebied Aamsveen (055). Voor de overige wijzigingen in de instandhoudingsdoelstellingen geven de ingediende zienswijzen geen aanleiding om het ontwerpbesluit aan te passen.

4. Overzicht van de aangebrachte wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen (aangeduid als “doelen”).

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Aard van de wijziging(en)
004	Duinen Terschelling	Verwijdering subtype 2180C (door wijziging doel H2180) Toevoeging doelen H1320 en H6410
006	Duinen Schiermonnikoog	Verwijdering doel H2140 Toevoeging doelen H1310B en H1330A
021	Lieftingsbroek	Verwijdering doel H91E0 Toevoeging doel H91D0
023	Fochteloërveen	Verwijdering doel H3160 Toevoeging doel H2320
025	Drentsche Aa-gebied	Verwijdering H7140B (door wijziging doel H7140) Toevoeging doelen H2330 en H9120
026	Drouwenezand	Verwijdering doel H9190
046	Bergvennen & Brecklenkampse veld	Verwijdering doel H2310 Toevoeging doel H91D0
055	Aamsveen	Verwijdering doel H91D0 Toevoeging doelen H3130, H6410, H7110A en H9120
064	Wooldse Veen	Verwijdering doel H91D0 Toevoeging doel H6230
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	Verwijdering subtype H6510B (door wijziging doel H6510) Toevoeging doel H6430
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	Verwijdering doel H5130 Toevoeging doelen H3140, H7140A en H9190

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Duinen Terschelling (004) als Natura 2000-gebied (besluit van 30 januari 2009, DRZO/2008-004)

5. In de nota van toelichting worden in paragraaf 4.2.1 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) in de 1^e subparagraaf de volgende wijzigingen aangebracht:

- Van het volgende habitatype vervalt subtype C (subtypen A en B blijven gehandhaafd):

H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied

- De volgende habitatypen worden toegevoegd:

H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
Verkorte naam Slijkgrasvelden

H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
Verkorte naam Blauwgraslanden

6. In de nota van toelichting worden in hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen), paragraaf 5.3 de volgende wijzigingen aangebracht:

- De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H2180 wordt vervangen (noodzakelijk door de verwijdering subtype C):

H2180 **Duinbossen**

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit duinbossen, *droog* (subtype A) en duinbossen, *vochtig* (subtype B).

Toelichting Voor de subtypen droge en vochtige duinbossen geldt dat op Terschelling goede mogelijkheden aanwezig zijn voor uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit. Op termijn kan het gebied daarom een grote bijdrage leveren aan het landelijke doel voor beide subtypen. Voor alle waddeneilanden geldt dat de duinbossen vrij jong en nog volop in ontwikkeling zijn.

- Instandhoudingsdoelstellingen voor H1320 en H6410 worden toegevoegd:

H1320 **Slijkgrasvelden**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype dat voorkomt op een dynamische plek in de Cupido's Polder aan de noordzijde van De Boschplaat, kan door afslag bij hoogwater snel weer verdwijnen. Het is daarom niet mogelijk het voorkomen van het habitatype op die plek vast te leggen. Ook bestaat er geen zekerheid dat het elders in de Cupido's Polder weer direct zal ontstaan. Het bereiken van de doelstelling kan daarom worden beoordeeld in samenhang met het voorkomen van het habitatype op de nabijgelegen Boschplaat dat deel uitmaakt van het Natura 2000-gebied Waddenzee.

H6410 **Blauwgraslanden**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit

7. In de nota van toelichting worden in bijlage B.1 de volgende wijzigingen aangebracht:

De tekst van het derde punt wordt vervangen:

- In tegenstelling tot de aanwijzing komt het subtype *binnenduintrand* (H2180C) van het habitatype duinbossen te vervallen. De betreffende bosjes, die zijn gelegen in het Fomerumberbos en het Hoornsebos, betreffen jonge loofbosaanplant op plekken waar daarvoor dennenbos was. Er kan dan geen sprake zijn van een klimoprijke bosvegetatie zoals bij de aanwijzing werd verondersteld.

Twee nieuwe punten worden toegevoegd:

- In aanvulling op de aanwijzing (2009) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype slijkgrasvelden (H1320), dat voorkomt in Cupido's Polder ten noorden van de Vierde Duintjes op de

Duinen Terschelling (004)

Boschplaat (1,1 ha). Dit habitatype is in grotere oppervlakte aanwezig op de aangrenzende Boschplaat (ruim 50 ha), dat onderdeel uitmaakt van het Natura 2000-gebied Waddenzee.

- In aanvulling op de aanwijzing (2009) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype blauwgraslanden (H6410), dat verspreid voorkomt op een tiental plekken (3,8 ha). Het betreft voornamelijk de rompgemeenschap van blauwe knoop en blauwe zegge (*Carex panicea-Sucissa pratensis*).

8. In de nota van toelichting worden in bijlage B.4 de volgende wijzigingen aangebracht:

- Tabel en tekst met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor het habitatype H2180C vervallen.
- De volgende twee alinea's met betrekking tot de nieuwe habitatypes worden toegevoegd:

H1320 – Slijkgrasvelden					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	A2	doel aangepast ^b
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) In een deel van de gebieden mag het areaal afnemen ten gunste van het habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (H1310A)¹.

Vrijwel alle kweldergebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling met betrekking tot de oppervlakte sluit hierop aan. De zeer ongunstige kwaliteit van het habitatype in Nederland wordt veroorzaakt door het geheel of vrijwel geheel verdwenen zijn van de belangrijkste typische soort klein slijkgras. Daarvan komen geen goed ontwikkelde vormen meer voor. Het habitatype komt wel veel voor in een vorm met engels slijkgras, waarvan de kwaliteit lager wordt beoordeeld, omdat deze soort die hier niet van nature voorkomt maar in de vorige eeuw is aangeplant. Deze matige vorm ontstaat vaak op plekken waar kwelders eroderen. Daarom mag in een deel van de gebieden het areaal afnemen ten gunste van het habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (H1310A). Herstel van de kwaliteit van de door klein slijkgras gedomineerde vormen van het habitatype wordt op dit moment niet als haalbaar gezien, doordat de vegetaties tegenwoordig geheel uit engels slijkgras bestaan. Het landelijk doel is daarom behoud van de kwaliteit. De gebiedsdoelen zijn hiermee in overeenstemming.

H6410 – Blauwgraslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
005	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
021	Lieftingsbroek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

¹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Duinen Terschelling (004)

028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
065	Binnenveld	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanewater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempeland-West	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Het habitattypen blauwgraslanden komt in verspreid liggende gebieden in kleine oppervlakten voor. Van de circa 180 ha blauwgrasland in Nederland is ongeveer twee derde opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitattypen blauwgraslanden is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig"². De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor het merendeel van de gebieden geldt dat de doelen aansluiten bij de landelijke doelstelling van uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van het habitattypen. In een aantal gevallen is hiervan afgeweken en is er gekozen voor een behoudsdoelstelling voor de oppervlakte of de kwaliteit. De belangrijkste reden met betrekking tot de oppervlakte is dat er buiten het huidig voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn. De landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit van dit habitattypen kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. In het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) bijvoorbeeld wordt gezien de geïsoleerde ligging van het gebied geen potentieel herstel van de kwaliteit verwacht. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitattypen.

² De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Duinen Terschelling (004)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Duinen Schiermonnikoog (006) als Natura 2000-gebied (besluit van 30 januari 2009, DRZO/2008-006)

9. In de nota van toelichting worden in paragraaf 4.2.1 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) in de 1^e subparagraaf de volgende wijzigingen aangebracht:

- Het volgende habitattype (en het vermelde subtype B) vervalt:

H2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met *Empetrum nigrum*

- De volgende habitattypen worden toegevoegd:

H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende soorten

Verkorte naam Zilte pionierbegroeiingen

betreft het subtype:

H1310B Zilte pionierbegroeiingen (*zeevetmuur*)

H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)

Verkorte naam Schorren en zilte graslanden

betreft het subtype:

H1330A Schorren en zilte graslanden (binnendijks)

10. In de nota van toelichting worden in hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen), paragraaf 5.3 de volgende wijzigingen aangebracht:

- De instandhoudingsdoelstelling voor het habitattype H3160 vervalt.
- Instandhoudingsdoelstellingen voor H1310 en H1330 worden toegevoegd:

H1310 Zilte pionierbegroeiingen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit zilte pionierbegroeiingen, *zeevetmuur* (subtype B)

Toelichting Het habitattype komt voor op de grens met de Natura 2000-gebieden Waddenzee en Noordzeekustzone. Behoud van de oppervlakte geldt binnen de (sterke) natuurlijke fluctuaties, en de doelstelling kan worden bereikt door behoud van het dynamische landschap met dit habitattype, in het bijzonder op strandvlaktes. Het bereiken van de doelstelling kan worden beoordeeld in samenhang met het voorkomen van het habitattype op het nabijgelegen Groene Strand en de Oosterkwelder die deel uitmaken van resp. de Natura 2000-gebieden Noordzeekustzone en Waddenzee. De voorkomens in Duinen Schiermonnikoog vormen een samenhangend geheel met die in beide aangrenzende Natura 2000-gebieden.

H1330 Schorren en zilte graslanden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A).

Toelichting Het habitattype komt voor op de grens met de Natura 2000-gebieden Waddenzee. Behoud oppervlakte geldt binnen de natuurlijke fluctuaties tengevolge van erosie- en sedimentatie. In het Waddengebied is geen uitbreiding van oppervlakte van toepassing. Het habitattype komt voor ter hoogte van de Westerplas, aan de rand van de Kooiduinen en in de Kobbeduinen (zie bijlage B.1). Het bereiken van de doelstelling kan worden beoordeeld in samenhang met het voorkomen van het habitattype in de aangrenzende delen van Natura 2000-gebied Waddenzee op Schiermonnikoog.

11. In de nota van toelichting worden in bijlage B.1 de volgende wijzigingen aangebracht:

De tekst van het tweede punt wordt vervangen:

- In aanvulling op de oorspronkelijke aanwijzing (2009) is het gebied ook aangewezen voor het habitattype schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (H1330A). Het habitattype komt voor langs de wadkant ten zuidoosten van de Westerplas (0,2 ha), aan de oostzijde van de Kooiduinen en in een aantal laagten in de Kobbeduinen (totaal bijna 6 ha). Bij de aanwijzing was aangenomen dat het habitattype alleen in de aan de Waddenzee behorende gebiedsdelen van het eiland voorkomt (ruim 500 ha, waarvan enkele hectaren ten zuiden van de Westerplas).

Duinen Schiermonnikoog (006)

De tekst van het eerste punt wordt vervangen door de volgende twee punten:

- Conform de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar in aanvulling op de aanwijzing (2009), is het gebied ook aangewezen voor het habitatype Zilte pionierbegroeiingen. Dit betreft het subtype *zeevetmuur* (H1310B), dat voorkomt aan de noordzijde van de stuifdijk (0,4 ha) en in enkele laagten in de Kobbeduinen (evenals H1330A) (0,3 ha). De vegetatie betreft de plantenassociatie van Strandduizendguldenkruid en Krielparnassia (subassociatie met Aardbeiklaver). Ten noorden van de stuifdijk sluit het voorkomen van het habitatype aan op vergelijkbare vegetaties op het Groene Strand behorend tot het Natura 2000-gebied Noordzeekustzone (ca. 50 ha). Subtype B van het habitatype is ook aanwezig op de Oosterkwelder die grenst aan de Kobbeduinen (ca. 10 ha).
- In afwijking van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en ontwerpbesluit (2007) is het gebied niet aangewezen voor het habitatype zilte pionierbegroeiingen (H1310), *zeekraal* (subtype A) omdat uit de begrenzing blijkt dat dit subtype op dit eiland alleen in de aan de Waddenzee en Noordzeekustzone toegekende gebiedsdelen voorkomt.

Daarnaast wordt een nieuw punt toegevoegd:

- In afwijking van de aanwijzing (2009), is het gebied niet meer aangewezen voor het habitatype *duinheiden met kraaheide (H2140). Blijkens de beschikbare vegetatiekarteringen is het habitatype niet in het aangewezen gebied aanwezig.

12. In de nota van toelichting worden in bijlage B.4 de volgende wijzigingen aangebracht:

- De alinea met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor het habitatype H2140 vervalt.
- De volgende twee alinea's met betrekking tot de nieuwe habitattypen worden toegevoegd:

H1310B – Zilte pionierbegroeiingen, zeevetmuur Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle kweldergebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeevetmuur* (subtype B) is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

Duinen Schiermonnikoog (006)

H1330A - Schorren en zilte graslanden, buitendijks					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	A3	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Het overgrote deel van dit habitatype is opgenomen in Natura 2000 (>95% landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding is op oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Waddenzee (001) en Westerschelde & Saeftinghe (122) herbergen tezamen meer dan 80% van de landelijke oppervlakte en kunnen daarmee de grootste bijdrage leveren aan de herstelopgave. In de andere gebieden is het habitatype reeds in goede kwaliteit aanwezig (dus behoud is voldoende) of is herstel waarschijnlijk niet mogelijk door de aanleg van de stormvloedkering (Oosterschelde (118)). In het westelijke deel van de Westerschelde wijkt de oppervlakte kwelders sterk af van de natuurlijke situatie. Hier vindt nog steeds afbraak van schorren plaats. Daarom wordt hier uitbreiding van de oppervlakte nagestreefd.

Duinen Schiermonnikoog (006)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Lieftingsbroek (021) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-021)

13. In de nota van toelichting worden in paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) in de 1^e subparagraaf de volgende wijzigingen aangebracht:
- Het volgende habitatype (en het vermelde subtype C) vervalt:
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
 - Het volgende habitatype wordt toegevoegd:
H91D0 *Veenbossen
Verkorte naam Hoogveenbossen
14. In de nota van toelichting worden in hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen), paragraaf 5.3 de volgende wijzigingen aangebracht:
- De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H91E0 vervalt.
 - Een instandhoudingsdoelstelling voor H91D0 wordt toegevoegd:
H91D0 ***Hoogveenbossen**
Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
Toelichting Het habitatype is aanwezig op een vochtige plek in het bos waar het grenst aan elzenbroekbos.
15. In de nota van toelichting worden in bijlage B.1 de volgende wijzigingen aangebracht:
De tekst van het tweede punt wordt vervangen door de volgende tekst:
- In afwijking van de aanwijzing (2013), is het gebied niet aangewezen voor het habitatype vochtige alluviale bossen (H91E0). Het betreffende bos waaraan dit habitatype was toegekend, staat niet onder beekinvloed, één van de vereisten die op dit habitatype van toepassing zijn.
- Daarnaast wordt een nieuw punt toegevoegd:
- In aanvulling op de aanwijzing (2013), is het gebied ook aangewezen voor het habitatype *hoogveenbossen (H91D0) in de vorm van de plantenassociatie Zompzegge-Berkenbroek (*Carici curtae-Betuletum pubescentis*). Dit is aanwezig op één locatie aan de westzijde (1.200 m²).
16. In de nota van toelichting worden in bijlage B.4 de volgende wijzigingen aangebracht:
- De alinea met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor het habitatype H91E0C vervalt.
 - De volgende alinea met betrekking tot het nieuwe habitatype wordt toegevoegd:

Lieftingsbroek (021)

H91D0 – *Hoogveenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
021	Lieftingsbroek	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype hoogveenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het habitatype en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het habitatype nagestreefd. In de overige gebieden wordt volstaan met behoud van het habitatype. Bijvoorbeeld in het gebied Maasduinen (145) is het areaal waar het habitatype hoogveenbossen voor kan komen al volledig benut, waardoor er geen mogelijkheden voor uitbreiding zijn. Ook in het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer (018) wordt behoud van het habitatype beoogd. Hier is, gezien de hydrologie, geringe potentie voor het habitatype. In de laagveengebieden Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) en Oostelijke Vechtplassen (095) zijn kleine oppervlakten hoogveenbossen aanwezig, evenals in de Limburgse gebieden Meinweg (149) en Roerdal (150). Er is weinig potentie voor ontwikkeling van het habitatype in deze gebieden. In enkele van deze gebieden is echter wel potentie voor kwaliteitsverbetering. In de gebieden met hoogveenkernen komen hoogveenbossen voor rondom de hoogveen kern op de zandbodem (onder andere in de gebieden Witterveld (024), Witte Veen (054), Wooldse Veen (064)). Aangezien de prioriteit in deze gebieden bij de ontwikkeling van hoogveen ligt en de potenties ter verbetering van de kwaliteit en/of uitbreiding van de oppervlakte beperkt zijn, wordt hier slechts in beperkte mate gestreefd naar uitbreiding en/of kwaliteitsverbetering.

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Fochteloërveen (023) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-023)

17. In de nota van toelichting worden in paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) in de 1^e subparagraaf de volgende wijzigingen aangebracht:

- Het volgende habitatype (en het vermelde subtype C) vervalt:

H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren

- Het volgende habitatype wordt toegevoegd:

H2320 Psammofiele heide met *Calluna* en *Empetrum nigrum*
Verkorte naam Binnenlandse kraaiheibegroeiingen

18. In de nota van toelichting worden in hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen), paragraaf 5.3 de volgende wijzigingen aangebracht:

- De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H3160 vervalt.
- De instandhoudingsdoelstelling voor habitatype H2320 wordt toegevoegd:

H2320 Binnenlandse kraaiheibegroeiingen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

19. In de nota van toelichting worden in bijlage B.1 de volgende wijzigingen aangebracht:

De tekst van het tweede punt wordt vervangen door de volgende tekst:

- In afwijking van de aanwijzing (2013), is het gebied niet aangewezen voor het habitatype dystrofe natuurlijke poelen en meren (H3160). De betreffende vennen blijken alleen voor te komen in het hoogveenlandschap, waar deze vegetatiekundig deel uitmaken van het habitatype herstellende hoogvenen (H7120).

Daarnaast wordt een nieuw punt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanwijzing (2013), is het gebied ook aangewezen voor het habitatype binnenlandse kraaiheibegroeiingen (H2320). De betreffende kraaiheibegroeiingen zijn op enkele plekken in het centraal en oostelijk deel van het hoogveengebied aanwezig (in totaal ca. 3 ha).

20. In de nota van toelichting worden in bijlage B.4 de volgende wijzigingen aangebracht:

- De alinea met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor het habitatype H3160 vervalt.
- De volgende alinea met betrekking tot het nieuwe habitatype H2320 wordt toegevoegd:

Fochteloërveen (023)

H2320 – Binnenlandse kraaiheibegroeiingen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenezand	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
029	Holtigerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit

Ruim 50% van het habitatype binnenlandse kraaiheibegroeiingen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten op het aspect oppervlakte aan op de landelijke doelstelling. Verbetering van de kwaliteit is lokaal van belang voor herstel van populaties van onder andere levermossen en wolfsklauwen die nationaal bedreigd zijn. Deze doelstelling is neergelegd in de gebieden waar de beste mogelijkheden hiervoor liggen.

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Drentsche Aa-gebied (025) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-025)

21. In de nota van toelichting worden in paragraaf 4.2.1 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) in de 1^e subparagraaf de volgende wijzigingen aangebracht:

- Van het volgende habitatype vervalt subtype B (subtype A blijft gehandhaafd):

H7140 Overgangs- en trilveen
Verkorte naam Overgangs- en trilvenen

betreft het subtype:

H7140B Overgangs- en trilvenen (*veenmosrietlanden*)

- De volgende habitattypen worden toegevoegd:

H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen
Verkorte naam Zandverstuivingen

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei
(*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
Verkorte naam Beuken-eikenbossen met hulst

22. In de nota van toelichting worden in hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen), paragraaf 5.3 de volgende wijzigingen aangebracht:

- De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H7140 wordt vervangen (noodzakelijk door de verwijdering van subtype B):

H7140 Overgangs- en trilvenen

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (subtype A) .

Toelichting Op sommige locaties komen soortenrijke voorbeelden voor. Het gebied levert een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel voor het subtype trilvenen (subtype A). Door de sterke toestroming van grondwater is dit gebied één van de meest kansrijke gebieden voor verder herstel van de betreffende trilveen-begroeiingen. Door de grote variatie in grondwaterkwaliteit kunnen de boven-, midden- en benedenloop elk een specifieke kwaliteit leveren voor dit subtype.

- Instandhoudingsdoelstellingen voor H2330 en H9120 worden toegevoegd:

H2330 Zandverstuivingen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het voorkomen van dit habitatype betreft verstoven terreindelen van het Ballooërveld die mede zijn ontstaan door het voormalige militaire gebruik. De schaal en de omvang van de betreffende plekken zijn te klein om zonder beheer voort te bestaan.

H9120 Beuken-eikenbossen met hulst

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype is met name aanwezig in De Strubben en de Vijftig Bunder.

23. In de nota van toelichting worden in bijlage B.1 de volgende wijzigingen aangebracht:

- Het eerste punt wordt door de volgende tekst vervangen:
Conform de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar in aanvulling op de aanwijzing (2013) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zandverstuivingen (H2330). Het habitatype komt met enkele hectaren voor op een aantal plekken in het Ballooërveld.
- De laatste zin van het zevende punt (betreffende het voorkomen van H7140B) vervalt.
- Daarnaast worden nog twee nieuwe punten toegevoegd:

Drentsche Aa-gebied (025)

- In tegenstelling tot de aanwijzing komt het subtype *veenmosrietlanden* (H7140B) van het habitatype overgangs- en trilvenen te vervallen. De betreffende vegetatie komt voor op één plek maar dit betreft een te kleine oppervlakte voor kwalificatie als habitatype (< 100 m²).
- In aanvulling op de aanwijzing is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120) dat verspreid in het gebied voorkomt (ruim 40 ha). De grootste oppervlakten van dit bostype zijn te vinden in de Vijftig Bunder en in De Strubben. In het laatste bosgebied betreft het terreindelen die wat betreft bodemcondities niet voldoen aan de eisen voor het aangrenzende habitatype oude eikenbossen.

24. In de nota van toelichting worden in bijlage B.4 de volgende wijzigingen aangebracht:

- Tabel en tekst met betrekking tot de doelstelling voor het habitatype H7140B vervallen.
- De volgende twee alinea's met betrekking tot de habitattypen H2330 en H9120 worden toegevoegd:

H2330 – Zandverstuivingen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	conform ontwerp*
026	Drouwenezand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van het habitatype zandverstuivingen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype zandverstuivingen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De afwisseling van zandverstuivingen met stuifzandheiden met struikhei (H2310) is voor een groot aantal dieren, in het bijzonder vogels, belangrijk. Om deze reden zijn in veel heidegebieden van de hogere zandgronden deze twee habitattypen gecombineerd als doel. Het grootste deel van de gebiedsdoelstellingen sluit aan op de landelijke doelstelling. In de meeste gebieden waar een behoudsdoelstelling is neergelegd komt het habitatype slechts over een kleine oppervlakte voor en/of lijken de potenties voor herstel gering.

Drentsche Aa-gebied (025)

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftingsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan³. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd, waaronder: Lieftingsbroek (021), Mantingerbos (031), Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In deze gebieden is de kwaliteit van het habitatype reeds goed.

³ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

Drentsche Aa-gebied (025)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Drouwenerzand (026) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-026)

25. In de nota van toelichting wordt in paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) in de 1^e subparagraaf de volgende wijziging aangebracht:
- Het volgende habitatype vervalt:
H9190 Oude eikenbossen
26. In de nota van toelichting wordt in hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen), paragraaf 5.3 de volgende wijziging aangebracht:
- De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H9190 vervalt.
27. In de nota van toelichting wordt in bijlage B.1 de volgende wijziging aangebracht.
Een nieuw punt wordt toegevoegd:
- In tegenstelling tot het aanwijzingsbesluit is het gebied niet meer aangewezen voor het habitatype oude eikenbossen (H9190). Het bosperceel dat tot dit habitatype werd gerekend heeft niet de juiste vegetatiekundige samenstelling. Het betreft geen eiken-berkenbos maar naaldbos.
28. In de nota van toelichting worden in bijlage B.4 de volgende wijziging aangebracht:
- De alinea met betrekking tot de doelstelling voor het habitatype H9190 vervalt.

Drouwenerzand (026)

Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-046)

29. In de nota van toelichting wordt in paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) in de 1^e subparagraaf de volgende wijziging aangebracht:

- Het volgende habitatype vervalt:
H2310 Stufzandheiden met struikhei
- Het volgende habitatype wordt toegevoegd:
H91D0 *Veenbossen
Verkorte naam Hoogveenbossen

30. In de nota van toelichting wordt in hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen), paragraaf 5.3 de volgende wijziging aangebracht:

- De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H2310 vervalt.
- Instandhoudingsdoelstelling voor H91D0 wordt toegevoegd:
H91D0 ***Hoogveenbossen**
Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
Toelichting Een bosje aan de noordzijde van de Bergvennen betreft dit habitatype.

31. In de nota van toelichting worden in bijlage B.1 de volgende punten toegevoegd:

- In afwijking met de aanwijzing (2013) is het gebied niet meer aangewezen voor het habitatype stuifzandheiden met struikhei (H2310). De aanwezige struikheivegetaties blijken alle gerekend te moeten worden tot het habitatype droge heiden (H4030). Stuifzandheiden met struikhei zijn beperkt tot bodems die zijn gekarakteriseerd als vlakvaag- of duinvaaggronden (zie het Natura 2000 profielendocument 2008).
- In afwijking van het ontwerp-wijzigingsbesluit (2015) is het gebied niet aangewezen voor het habitatype zure venen (H3160). Op de habitatypenkaart was oorspronkelijk aan de rand van een ven dat behoort tot het habitatype Zeer zwakgebufferd venen (H3110) een zone opgenomen met een vegetatie die moest worden opgevat als het habitatype Zure venen (H3160). Na de publikatie van het ontwerp-wijzigingsbesluit bleek de feitelijke situatie echter niet goed te zijn geïnterpreteerd. De betreffende vegetatie bleek geen Rompgemeenschap met Knolrus en Veenmos (6RG4), maar een veenmosrijke vorm van de Associatie van Biesvaren en Waterlobelia (6Aa1) en dus behoort ook deze zone tot het habitatype Zeer zwakgebufferd venen (H3110).
- In aanvulling op de aanwijzing (2013) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype *hoogveenbossen (H91D0), dat aanwezig is aan de noordzijde van de Bergvennen (0,4 ha).

Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046)

32. In de nota van toelichting worden in bijlage B.4 de volgende wijzigingen aangebracht:

- De alinea met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor het habitatype H2310 vervalt.
- De volgende alinea met betrekking tot het habitatype H91D0 wordt toegevoegd:

H91D0 – *Hoogveenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
021	Lieftingsbroek	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunsummerheide	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype hoogveenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het habitatype en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het habitatype nagestreefd. In de overige gebieden wordt volstaan met behoud van het habitatype. Bijvoorbeeld in het gebied Maasduinen (145) is het areaal waar het habitatype hoogveenbossen voor kan komen al volledig benut, waardoor er geen mogelijkheden voor uitbreiding zijn. Ook in het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer (018) wordt behoud van het habitatype beoogd. Hier is, gezien de hydrologie, geringe potentie voor het habitatype. In de laagveengebieden Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) en Oostelijke Vechtplassen (095) zijn kleine oppervlakten hoogveenbossen aanwezig, evenals in de Limburgse gebieden Meinweg (149) en Roerdal (150). Er is weinig potentie voor ontwikkeling van het habitatype in deze gebieden. In enkele van deze gebieden is echter wel potentie voor kwaliteitsverbetering. In de gebieden met hoogveenkernen komen hoogveenbossen voor rondom de hoogveenkern op de zandbodem (onder andere in de gebieden Witterveld (024), Witte Veen (054), Wooldse Veen (064)). Aangezien de prioriteit in deze gebieden bij de ontwikkeling van hoogveen ligt en de potenties ter verbetering van de kwaliteit en/of uitbreiding van de oppervlakte beperkt zijn, wordt hier slechts in beperkte mate gestreefd naar uitbreiding en/of kwaliteitsverbetering.

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Aamsveen (055) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-055)

33. In de nota van toelichting wordt in paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) in de 1^e subparagraaf de volgende wijziging aangebracht:

- Het volgende habitatype vervalt:

H91D0 *Veenbossen

- De volgende habitatypes worden toegevoegd:

H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
Verkorte naam Zwak gebufferde vennen

H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
Verkorte naam Blauwgraslanden

H7110 *Actief hoogveen
Verkorte naam *Actieve hoogvenen

betreft het subtype:

H7110A *Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
Verkorte naam Beuken- eikenbossen met hulst

34. In de nota van toelichting wordt in hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen), paragraaf 5.3 de volgende wijzigingen aangebracht:

- De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H91D0 vervalt.

- Instandhoudingsdoelstellingen voor H3130, H6410, H7110A, H9120 en H9190 worden toegevoegd:

H3130 **Zwak gebufferde vennen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype is aanwezig in een poel in het zuidwesten van het gebied

H6410 **Blauwgraslanden**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitattype komt voor op één plek ten noorden van de hoogveenkern.

H7110 ***Actieve hoogvenen**

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit actieve hoogvenen, *hoogveenlandschap* (subtype A).

Toelichting Het voorkomen van het actief hoogveen, zoals in 2013 vastgesteld, is van redelijke kwaliteit. De plek heeft een grillige buitengrens die tussen nattere en drogere delen doorloopt. Een deel bestaat uit een goed ontwikkelde drijftil met veel bultvormers. Naast veel wrattig veenmos, gewone dophei en veenpluis komt ook pijpenstrootje voor, eenarig wollegras, enkele bulten met hoogveenmos en gewoon veenmos. Ook andere locaties zijn kansrijk voor het ontstaan van actief hoogveen. Alle locaties liggen aan de westkant van het veengebied tegen het Middenpad aan. Dit is het veengedeelte waar de veenlaag steeds dunner wordt en uitwigt tegen de keileemlaag en de minerale gronden richting de Glanerbeek. Er komen drijftillen van ca. 50 m² met een goed ontwikkelde vegetatie.

H9120 **Beuken-eikenbossen met hulst**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitattype komt in kleine oppervlakte voor in het westen van het gebied.

- In de toelichting op de instandhoudingsdoelstelling van het habitattype herstellende hoogvenen (H7120) vervallen de laatste twee zinnen.

35. In de nota van toelichting worden in bijlage B.1 de volgende wijzigingen aangebracht.

- De tekst van het eerste punt wordt vervangen door de volgende tekst:
In aanvulling op de aanwijzing (2013) is het gebied ook aangewezen voor het habitattype actieve hoogvenen, *hoogveenlandschap* (subtype A). In het ontwerpbesluit (2007) was voor dit habitattype een zg. complementair (ontwikkel)doel opgenomen, maar dit is in het aanwijzingsbesluit van mei 2013 vervallen⁴. Uit een in maart 2013 uitgevoerde veldinventarisatie⁵ is echter gebleken dat dit habitattype op één plek in het hoogveengebied aanwezig is (ruim 800 m²).
- Daarnaast worden vijf nieuwe punten toegevoegd:
 - In aanvulling op de aanwijzing (2013) is het gebied ook aangewezen voor het habitattype zwak gebufferde vennen (H3130) dat voorkomt in een poel in het zuidwesten van het gebied (0,1 ha). Het betreft de plantenassociatie van Vlottende bies (*Scirpetum fluitantis*).
 - In aanvulling op de aanwijzing (2013) is het gebied ook aangewezen voor het habitattype blauwgraslanden (H6410) dat voorkomt op één plek ten noorden van de hoogveen kern (0,4 ha). Het blauwgrasland betreft de rompgemeenschap van blauwe zegge en blauwe knoop (*Carex panicea-Sucissa pratensis*).
 - In aanvulling op de aanwijzing (2013) is het gebied ook aangewezen voor het habitattype beuken- en eikenbossen (H9120) dat op enkele plekken aanwezig is aan de westzijde van het gebied langs de Glanerbeekweg (1,8 ha). In het betreffende bos komen kenmerkende soorten als dalkruid, hulst en wilde kamperfoelie voor.
 - In afwijking van het ontwerp voor dit wijzigingsbesluit (2014) is het gebied niet aangewezen voor het habitattype Oude eikenbossen (H9190). Het voorkomen was onder meer gebaseerd op de aanwezigheid van een oude bosgroeiplaats. Op de plekken in het Aamsveen die op de habitattypenkaart van 2013 zijn aangeduid als het habitattype Oude eikenbossen (H9190), blijken kenmerkende plantensoorten voor oude bosgroeiplaatsen te ontbreken. Dit betekent dat de waardering "oude bosgroeiplaats" niet kan worden gehandhaafd en H9190 niet aanwezig is (zie ook toelichting in de bijlage onder Aamsveen).
 - In afwijking van de aanwijzing (2013) is het gebied niet aangewezen voor het habitattype hoogveenbossen (H91D0). Het betreffende berkenbroek is beperkt tot het hoogveenlandschap, waar deze deel uitmaakt van het habitattype herstellende hoogvenen (H7120).

⁴ De analyse van de implementatie van Natura 2000 in Nederland (Kamerstuk 32670 nr. 24) laat zien dat de bescherming van complementaire doelen onder het Natura 2000-regime niet expliciet door de Vogel- en Habitatrichtlijn wordt voorgeschreven. Daarom was dit doel niet opgenomen in het oorspronkelijke aanwijzingsbesluit.

⁵ Jansen, A.J.M., Ketelaar, R., Limpens, J., Schouten, M.G. & Tweel-Groot, 2013. Kartering van de habitattypen Actieve en Herstellende hoogvenen in Nederland. Bosschap, Driebergen.

36. In de nota van toelichting worden in bijlage B.4 de volgende wijzigingen aangebracht:
- De alinea met betrekking tot de doelstelling voor het habitatype H91D0 vervalt.
 - De volgende vijf alinea's met betrekking tot de instandhoudingsdoelstellingen voor de habitattypen H3130, H6410, H7110A, H9120 en H9190 worden toegevoegd:

H3130 – Zwakgebufferde vennen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerven	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x
057	Veluwe	behoud	behoud	C	conform ontwerp
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype zure vennen (H3160) is toegestaan⁶.

Het habitatype zwakgebufferde vennen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Ongeveer een derde van dit habitatype is opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De uitbreidingsopgave is neergelegd in de gebieden waar de beste mogelijkheden zijn en/of die in de toekomst een grote bijdrage kunnen leveren aan het landelijk doel (bijvoorbeeld Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux (136)). In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld voor de oppervlakte wordt uitbreiding nagenoeg niet mogelijk geacht omdat het habitatype bijvoorbeeld voorkomt in geïsoleerde poelen en er van nature geen nieuwe vennen bij zullen komen (Dwingelderveld (030), Boetelerveld (041), Dinkelland (049), Veluwe (057), Landgoederen Brummen (058), Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131), Boschhuizerbergen (144)), of omdat het habitatype al over een grote oppervlakte voorkomt (Kempenland-West (135)). Ook de landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd

⁶ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Aamsveen (055)

in de gebieden waar de potentie het hoogst is. In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld komt het habitatype mogelijk al in voldoende kwaliteit voor (Veluwe), in een aantal gevallen door recentelijke herstelwerkzaamheden (Regte Heide & Riels Laag (134), Boschhuizerbergen, Sarsven en De Banen (146)). In de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen zijn de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering nog onzeker. In vennen waar de habitatypen zeer zwakgebufferde vennen (H3110) en zwakgebufferde vennen (H3130) samen voorkomen, dient het beheer vooral gericht te zijn op het meer zeldzame en meer bedreigde habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110).

H6410 – Blauwgraslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
005	Duinen Terschelling	Behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	Behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	Behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
021	Lieftingsbroek	Behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	Behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	Behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	Behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	Behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
065	Binnenveld	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	Behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	Behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	Behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	Behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	Behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	Behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Het habitatype blauwgraslanden komt in verspreid liggende gebieden in kleine oppervlakten voor. Van de circa 180 ha blauwgrasland in Nederland is ongeveer twee derde opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype blauwgraslanden is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig"⁷. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor het merendeel van de gebieden geldt dat de doelen aansluiten bij de landelijke doelstelling van uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van het habitatype. In een aantal gevallen is hiervan afgeweken en is er gekozen voor een behoudsdoelstelling voor de oppervlakte of de kwaliteit. De belangrijkste reden met betrekking tot de oppervlakte is dat er buiten het huidig voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn. De landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. In het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) bijvoorbeeld wordt gezien de geïsoleerde ligging van het gebied geen potentieel herstel van de kwaliteit verwacht. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype.

H7110A – *Actieve hoogvenen, hoogveenlandschap					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage*	Besluit
023	Fochteloërveen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
024	Witterveld	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
033	Bargerveen	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
040	Engbertsdijksvenen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
061	Korenburgerveen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
064	Wooldse Veen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

(*) relatieve bijdragen aangepast aan landelijke de veldinventarisatie van dit habitatype in alle in aanmerking komende Natura 2000-gebieden die is uitgevoerd in de winter 2012/2013

Voor het habitatype actieve hoogvenen, *hoogveenlandschap* (subtype A), geldt dat het grootste deel in Nederland is opgenomen binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit als "zeer ongunstig" beoordeeld. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke doelstelling. Uit de Europese definitie van het habitatype herstellend hoogveen (H7120) blijkt dat met de verbetering van dit habitatype regeneratie van actief hoogveen (H7110) wordt beoogd. Verbetering van kwaliteit van de in de gebieden aanwezige herstellende hoogvenen zal uiteindelijk moeten leiden tot (verdere) ontwikkeling, uitbreiding en kwaliteitsverbetering van dit habitatype.

⁷ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Aamsveen (055)

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftingsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁸. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd, waaronder: Lieftingsbroek (021), Mantingerbos (031), Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In deze gebieden is de kwaliteit van het habitatype reeds goed.

⁸ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Wooldse Veen (064) als Natura 2000-gebied (besluit van 11 juni 2014, PDN/2014-064)

37. In de nota van toelichting wordt in paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) in de 1^e subparagraaf de volgende wijziging aangebracht:

- Het volgende habitatype vervalt:

H91D0 *Veenbossen

- Het volgende habitatype wordt toegevoegd:

H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van s submontane gebieden in het binnenland van Europa)
Verkorte naam *Heischrale graslanden

38. In de nota van toelichting worden in hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen), paragraaf 5.3 de volgende wijzigingen aangebracht:

- De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H91D0 vervalt.

- Een instandhoudingsdoelstelling voor H6230 wordt toegevoegd:

H6230 *Heischrale graslanden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit

Toelichting Ten gunste van verbetering kwaliteit van herstellend hoogveen (H7120) en uitbreiding omvang actief hoogveen (H7110A) is tijdelijke afname toegestaan. Door hydrologisch herstel van het hoogveen is het niet uitgesloten dat de abiotische omstandigheden op de betreffende plek zodanig wijzigt dat deze ongeschikt wordt voor het habitatype. Er is dan nog voldoende ruimte elders in het gebied om het type te laten ontwikkelen.

39. In de nota van toelichting worden in bijlage B.1 de volgende wijzigingen aangebracht:

Er worden twee nieuwe punten toegevoegd:

- In afwijking van de aanwijzing (2013), is het gebied niet aangewezen voor het habitatype hoogveenbossen (H91D0). Het betreffende bos blijkt alleen voor te komen in het hoogveenlandschap, waar het vegetatiekundig deel uitmaakt van het habitatype herstellende hoogvenen (H7120).
- In aanvulling op de aanwijzing (2013) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype *heischrale graslanden (H6230), dat in het noorden van het gebied voorkomt (180 m²).

40. In de nota van toelichting worden in bijlage B.4 de volgende wijzigingen aangebracht:

- De alinea met betrekking tot de doelstelling voor het habitatype H91D0 vervalt.
- De volgende alinea over de instandhoudingsdoelstelling voor habitatype H6230 wordt toegevoegd:

Wooldse Veen (064)

H6230 – *Heischrale graslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenenzand	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtigerveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
033	Bargerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
062	Willinks Weust	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
064	Wooldse Veen	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
156	Bemelerberg & Schiepersberg	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

Het habitatype heischrale graslanden heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Van de circa 100 ha heischrale graslanden in Nederland is ongeveer de helft opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In enkele gebieden wijkt de doelstelling betreffende de oppervlakte af van het landelijk doel en wordt behoud nagestreefd. De belangrijkste reden hiervoor is dat er buiten het huidige voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn, onder andere in Dinkelland (049). Het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype. In enkele andere gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel. Mogelijke redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van reeds goede kwaliteit (Bargerveen (033)) en geringe mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering (Dinkelland).

Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek (132)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek (132) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-132)

41. In de nota van toelichting wordt in paragraaf 4.2.1 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) in de 1^e subparagraaf de volgende wijzigingen aangebracht:

- Van het volgende habitatype vervalt subtype B (subtype A blijft gehandhaafd):

H6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)

- Het volgende habitatype wordt toegevoegd:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft de subtypen:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

42. In de nota van toelichting worden in hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen), paragraaf 5.3 de volgende wijzigingen aangebracht:

- De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H26510 wordt vervangen (noodzakelijk door de verwijdering subtype B):

H6510 Glanshaver- en vossenstaarthooilanden

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit glanshaver- en vossenstaarthooilanden, *glanshaver* (subtype A)

Toelichting Het habitatype komt goed ontwikkeld in kleine oppervlakte voor rond de Moerputten en op het oevertalud van het Drongelens Kanaal. In combinatie met lintvormige voorkomens in bermen die niet tot het habitatype worden gerekend, is dit habitatype van belang als leefgebied voor Pimpernelblauwtje en Donker pimpernelblauwtje

- De instandhoudingsdoelstelling voor H6430A wordt toegevoegd:

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A)

Toelichting Het habitatype komt in kleine oppervlakte voor in het zuidelijk deel van de Moerputten. Hier komt ook *Moeraslathyrus* voor, een bijzondere soort van moerassige ruigten. Het habitatype is van belang als leefgebied van het Donker pimpernelblauwtje.

43. In de nota van toelichting worden in bijlage B.1 de volgende wijzigingen aangebracht:

De volgende twee punten worden toegevoegd:

- In afwijking van de oorspronkelijke aanwijzing (2013) is het gebied niet meer aangewezen voor het habitatype Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (subtype B). De aanwezige grasvegetaties met grote pimpernel voldoen niet aan de definitie van de plantenassociatie van grote pimpernel en weidekervel, één van de associaties die tot subtype B wordt gerekend.
- In aanvulling op de oorspronkelijke aanwijzing (2013) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430) waarvan subtype A in geringe omvang voorkomt in het zuidelijk deel van de Moerputten.

Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek (132)

44. In de nota van toelichting worden in bijlage B.4 de volgende wijzigingen aangebracht:

- Tabel en tekst betreffende de doelstelling voor het habitatype H6510B vervallen.
- De volgende alinea met betrekking tot de instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H6430A wordt toegevoegd:

H6430A – Ruigten en zomen, <i>moerasspirea</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage^a	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
038	Rijntakken (Uiterwaarden IJssel, Gelderse Poort)	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oosterlijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
112	Biesbosch	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	conform ontwerp
152	Grensmaas	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) De weergegeven relatieve bijdragen betreffen een voorlopige inschatting, omdat er nog onduidelijkheid is over de landelijke oppervlakte van dit subtype.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De landelijk opgave is gericht op het behoud van de huidige verspreiding van deze ruigten die meestal lintvormige begroeiingen vormen. Bijzondere soorten van dit subtype zijn onder meer te verwachten in ruigten en zomen in extensief beheerde beekdalen die incidenteel overstromen met beekwater en in laagveenmoerassen. De gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-136)

45. In de nota van toelichting wordt in paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) in de 1^e subparagraaf de volgende wijziging aangebracht:

- Het volgende habitattype vervalt:

H5130 Jeneverbesstruwelen

- De volgende habitattypen worden toegevoegd:

H3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische *Chara* spp. Vegetaties
Verkorte naam Kranswierwateren

H7140 Overgangs- en trilveen
Verkorte naam Overgangs- en trilveen

betreft het subtype:

H7140A Overgangs- en trilveen (*trilvenen*)

H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
Verkorte naam Oude eikenbossen

46. In de nota van toelichting worden in hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen), paragraaf 5.3 de volgende wijzigingen aangebracht:

- De instandhoudingsdoelstelling voor het habitattype H5130 vervalt.

- Instandhoudingsdoelstellingen voor H3140, H7140A en H9190 worden toegevoegd:

H3140 **Kranswierwateren**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit

Toelichting Het habitattype komt voor in de Klotvennen (De Plateaux) in de directe nabijheid van de habitattypen zwak gebufferde vennen (H3130), *galigaanmoerassen (H7210) en vochtige heide, hogere zandgronden (H4010A).

H7140 **Overgangs- en trilvenen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit overgangs- en trilveen, *trilvenen* (subtype A)

H9190 **Oude eikenbossen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit

Toelichting Het habitattype is verspreid in geringe omvang vertegenwoordigd in het Leenderbos, Valkenhorst en op de Groote Heide (Heeze). Het laatste voorkomen is het grootste.

47. In de nota van toelichting worden in bijlage B.1 de volgende wijzigingen aangebracht:

Het 4^e punt wordt vervangen door de volgende tekst:

- Conform de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) maar in afwijking van de aanwijzing (2013) is het gebied niet meer aangewezen voor het habitattype jeneverbesstruwelen (H5130). Het is gebleken dat het voorkomen van jeneverbessen beperkt is tot min of meer solitaire struiken die elk van onvoldoende omvang zijn om tot het habitattype te worden gerekend (minimale oppervlakte 100 m²).

Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136)

Er worden drie nieuwe punten toegevoegd:

- In aanvulling op de aanwijzing (2013) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype kranwierwateren (H3140) dat voorkomt ten oosten van Het Goor en in de Klotvennen in het deelgebied De Plateaux (in totaal 0,5 ha).
- In aanvulling op de aanwijzing is het gebied ook aangewezen voor het habitatype overgangs- en trilveen, *trilvenen* (H7140A), dat voorkomt in de Ronde Vlaas (Leenderbos) (0,5 ha).
- In aanvulling op de aanwijzing (2013) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype oude eikenbossen (H9190) dat verspreid voorkomt in in het Leenderbos, Valkenhorst en op de Groote Heide ter hoogte van Heeze (in totaal 9 ha).

48. In de nota van toelichting worden in bijlage B.4 de volgende wijzigingen aangebracht:

- De alinea met betrekking tot de doelstelling voor het habitatype H5130 vervalt.
- De volgende alinea's met betrekking tot de instandhoudingsdoelstellingen voor de habitatypen H3140, H7140A en H9190 worden toegevoegd:

H3140 – Kranwierwateren					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x

Het overgrote deel van de landelijke oppervlakte van het habitatype kranwierwateren is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De twee gebieden met verreweg de grootste oppervlakten uitgestrekte kranwiervelden zijn de Natura 2000-gebieden Markermeer & IJmeer (073) en Veluwerandmeren (076). De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁹. Echter, niet alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan bij de landelijke doelstelling. In de gebieden Markermeer & IJmeer, Veluwerandmeren, Botshol (083) en Naardermeer (094) zijn zodanige oppervlaktes, van goede kwaliteit, van dit habitatype aanwezig, dat behoud voldoende is. In de gebieden Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092), Langstraat (130) en Sarsven en De Banen (146) is de kwaliteit van het habitatype reeds goed. Daarom is er hier op het aspect kwaliteit een behoudsdoelstelling geformuleerd.

⁹ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluiten Natura 2000-gebieden Markermeer & IJmeer en Veluwerandmeren (Stcrt. 2010, 2212).

Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux (136)

H7140A – Overgangs- en trilvenen, <i>trilvenen</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	doel toegevoegd ^x
065	Binnenveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x

Bijna drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (subtype A) is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”.¹⁰ De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Bijna alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke opgave. In de gebieden Vecht- en Beneden-Reggegebied (039) en IJsselmeer (072) wordt van de landelijke doelstelling afgeweken en zijn er behoudsdoelstellingen geformuleerd, omdat er in deze gebieden slechts geringe oppervlakten van dit subtype aanwezig zijn en er weinig zicht is op herstel.

¹⁰ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux (136)

H9190 – Oude eikenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A4	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	conform ontwerp ^x

Ruim drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype oude eikenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype oude eikenbossen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig"¹¹. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke doelstelling behoud van de kwaliteit en/of oppervlakte beoogd. Een reden hiervoor is dat de kwaliteit reeds goed is (bijvoorbeeld Drentsche Aa-gebied (025)). Een andere reden is dat het habitatype over slechts een geringe oppervlakte voorkomt, waardoor er geen potentie is om de kwaliteit te verbeteren (onder andere het gebied Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131)). Daarnaast geldt behoud van de oppervlakte wanneer uitbreiding ten koste gaat van andere waarden, (onder andere in Holtingerveld (029), waar uitbreiding ten koste zou gaan van het habitatype zandverstuivingen (H2330)).

¹¹ Staat van instandhouding en landelijke doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

1 INLEIDING

Op 4 maart 2015 is voor dit wijzigingsbesluit het ontwerp gepubliceerd dat betrekking heeft op de wijziging van instandhoudingsdoelstellingen van 11 Natura 2000-gebieden.

Dit ontwerp-wijzigingsbesluit heeft in de periode van 4 maart tot en met 15 april 2015 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat door 2 personen en 6 organisaties zienswijzen zijn ingediend. De meeste zienswijzen betreffen verwijdering of toevoeging van instandhoudingsdoelstellingen in één van de betreffende Natura 2000-gebieden. Eén zienswijze had betrekking op twee Natura 2000-gebieden. De zienswijzen betreffen de volgende Natura 2000-gebieden: Duinen Terschelling (004), Duinen Schiermonnikoog (006), Lieftingsbroek (021), Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046) en Aamsveen (055).

De zienswijzen worden in deze bijlage per gebied behandeld. De in de zienswijzen gemaakte opmerkingen zijn steeds cursief gezet waarna het antwoord volgt waarbij allereerst wordt aangegeven of de betreffende zienswijze tot wijziging van het besluit ten opzichte van het ontwerp heeft geleid tot aanpassing van het besluit. Vervolgens wordt daarvoor een nadere motivering gegeven voor zover die al niet volgt uit de aanpassing van het besluit. De antwoorden dienen in samenhang te worden gelezen met de wijzigingsteksten met betrekking tot bijlage B1 in de nota van toelichting bij dit wijzigingsbesluit.

2 BEANTWOORDING ZIENSWIJZEN

2.1 Duinen Terschelling (004)

Een inspreker stemt in met het schrappen van het habitatype Duinbossen, binnenduinrand (H2180, subtype C) aangezien dit habitatype niet in het gebied aanwezig blijkt te zijn. Dezelfde inspreker kan ook instemmen met het toevoegen van Blauwgraslanden (H6410) aangezien het habitatype ook daadwerkelijk voorkomt in de Duinen Terschelling. In het Natura 2000-beheerplan is hier ook al rekening meegehouden en worden maatregelen voorgesteld voor dit habitatype.

Deze onderdelen van de zienswijze vormt geen aanleiding om het ontwerpbesluit aan te passen.

Inspreker heeft echter bedenkingen ten aanzien van het opnemen van het habitatype Slijkgrasvelden (H1320). Dit habitatype komt mogelijk nog voor op de Cupido's polder. Het is hier heel dynamisch, waardoor het habitatype weggeslagen wordt door de zee. Een deel van de oostrand ligt inmiddels al in zee. De kans is groot dat dit habitatype er al niet meer is, of binnenkort verdwijnt. Inspreker stelt voor dit habitatype niet op te nemen. Een alternatief kan zijn om bij de formulering van het doel van dit habitatype een tekst op te nemen waarmee voorkomen wordt dat bij het verdwijnen van het habitatype de verplichting tot het nemen van maatregelen ontstaat. Wellicht kan dat door toevoeging van de volgende tekst:

"Het habitatype komt voor op de grens met het Natura 2000-gebied Noordzeekustzone. Behoud oppervlakte geldt binnen de natuurlijke fluctuaties tengevolge van erosie- en sedimentatie. Afname ten gunste van habitatype x is geaccepteerd indien de natuurlijke dynamiek zorgt voor erosie van het habitatype."

De zienswijze geeft aanleiding om het ontwerpbesluit aan te passen. Het niet opnemen van het habitatype zoals inspreker voorstelt is niet mogelijk. In een gebied voorkomende waarden kunnen niet worden weggelaten¹² omdat behoud niet mogelijk lijkt. Wel kan in de formulering van de instandhoudingsdoelstelling rekening worden gehouden met het dynamische karakter van het gebied van voorkomen. Dit wordt tot uitdrukking gebracht in de toelichting op de instandhoudingsdoelstelling waarin is aangegeven dat het bereiken van de doelstelling in samenhang kan worden beoordeeld met het voorkomen van het habitatype op de nabijgelegen Boschplaat dat deel uitmaakt van het Natura 2000-gebied Waddenzee.

¹² Zie bv. de uitspraak 201305336/1/R2 van 17 september 2014 van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State met betrekking tot het aanwijzingsbesluit Korenburgerveen van 25 april 2013.

Het voorstel tot verwijdering van habitattype H2180C uit de lijst van instandhoudingsdoelen betreft een Natura 2000-gebied waarin sinds november 2014 een vergunning voor gaswinning is aangevraagd bij het ministerie van Economische Zaken. Het terrein aan de noordwestzijde van het bos van Hoorn (grenzend aan een locatie waar H2180C is beschermd) is recent bij de voorbereiding van gaswinningsplannen aangeduid als mogelijke boorlocatie. Een inspreker is van mening dat ingrijpen in de bestaande situatie door verwijdering van een habitattype in de onderhavige situatie op Terschelling kan leiden tot een beroep op een zogenaamde lagere waardering van het beschermingsniveau binnen het beschermde natuurgebied, teneinde een locatie voor gaswinning binnen het gebied te legitimeren. Inspreker vindt het ongewenst om binnen de periode waarin het Ministerie EZ een besluit voorbereidt om op en rond Terschelling al dan niet gaswinning toe te staan, over te gaan tot verwijdering van habitattype H2180C uit het aanwijzingsbesluit van 30 januari 2009. Deze aanwijzing dient ten aanzien van dit habitattype te worden gehandhaafd indien en zolang niet onomstotelijk blijkt dat een verwijdering van een instandhoudingsdoel geen enkele invloed zal hebben op het vergunnen van winning van delfstoffen in dit gebied.

Ook een andere inspreker meent dat het verwijderen van een habitattype leidt tot een verlaging van het beschermingsniveau in het beschermde natuurgebied. Inspreker is van mening dat uitgesloten dient te worden dat een eventuele lagere natuurwaarde in dit gebied kan leiden tot het verlenen van een vergunning voor gaswinning in en rond dit gebied. Het toestaan van gaswinning binnen of grenzend aan een Natura 2000-gebied zal leiden tot uitholling van de beschermende intentie van de Natura 2000-regelgeving. Zware industriële activiteiten, zoals gaswinning op een locatie die omringd wordt door beschermd Natura 2000-gebied, zal de natuurwaarde van dat Natura 2000-gebied onmiskenbaar verminderen. Natuurbescherming zoals bedoeld met Natura 2000 en de ecologische hoofdstructuur zullen daarmee principieel worden ondermijnd. Inspreker verzoekt derhalve grondig te onderzoeken of de wijzigingen zoals worden voorgesteld, ingegeven zijn vanwege, de vergunningaanvraag tot gaswinning op en rond Terschelling. Indien er enig verband is tussen de criteria op grond waarvan gaswinning mogelijk wordt en het verwijderen van het genoemde habitattype, zal ons inziens het laatste niet moeten worden doorgevoerd.

De zienswijzen hebben niet geleid tot aanpassing van het wijzigingsbesluit. De enige reden voor het verwijderen van niet in Natura 2000-gebieden aanwezige waarden uit de betreffende aanwijzingsbesluiten is de komende vaststelling van de PAS-gebiedsanalyses en beheerplannen waarin het niet wenselijk is rekening te moeten houden met instandhoudingsdoelstellingen voor afwezige waarden. Dergelijke doelstellingen dienen geen enkel doel: er kunnen immers geen gerichte maatregelen worden genomen voor het behoud van iets dat er niet is. Ook bescherming tegen nieuwe ontwikkelingen op grond van deze waarden is niet mogelijk. Handhaving van dergelijke instandhoudingsdoelstellingen heeft daarom geen enkele zin. Het verwijderen van afwezige waarden uit de aanwijzingsbesluiten betreft naast Duinen Terschelling ook nog 10 andere Natura 2000-gebieden. Van deze gebieden waren de habitattypenkaarten eind 2014 gereed of was voldoende duidelijk dat er doelen zijn gesteld voor habitattypen die op de habitattypenkaart ontbreken (en ook niet in 2004 aanwezig waren) en dus niet aanwezig zijn. Het in procedure brengen van het ontwerp-wijzigingsbesluit staat dan ook niet in verband met de plannen voor gaswinning op Terschelling. Bovendien is het hoogstwaarschijnlijk dat alleen de aanwezigheid van Duinbossen, *binnenduinrand* (H2180C) doorslaggevend zou zijn voor het al of niet verlenen van een vergunning voor gaswinning. De eerdere aanwijzing van dit subtype berustte op een fout in de vegetatiekaart die ten grondslag lag aan de concept-habitattypenkaart. Op de definitieve habitattypenkaart zijn de betreffende vlakken vervangen door (zoekgebieden voor) subtype A van hetzelfde habitattype (H2180A). Ze blijven dan ook beschermd. De afwezigheid van H2180C betekent dus geenszins dat de betreffende bosjes "waardenloos" zijn geworden. Op de habitattypenkaart is de code H2180C vervangen door "ZGH2180" hetgeen betekent dat het met zekerheid habitattype duinbossen (H2180) betreft maar dat niet duidelijk is of om welk subtype het gaat (H2180A of H2180B, resp. droge of vochtige duinbossen). Ten tweede zijn in het Fomerumerbos en het Hoornsebos waar H2180C zou voorkomen, ook de beide andere subtypen van H2180 aanwezig (bijna een kwart van beide bossen betreft H2180), en het aangrenzende open duingebied is nagenoeg vlakdekkend bedekt met een scala van duinhabitattypen (zie de overzichtskaart van habitattypen opgenomen in de ontwerp-PAS-gebiedsanalyse Duinen Terschelling, figuur 2.2a-2c, pag. 7-8). Ook bevinden zich in de duinen leefgebieden van soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Veel van deze waarden zijn gevoeliger voor ingrepen zoals gaswinning in en nabij het gebied dan duinbossen (H2180).

Een inspreker stelt vast dat bosbeheer en vegetatieontwikkeling zaken zijn van lange adem. Het past niet dat een aanwijzing uit 2009 reeds enkele jaren later weer wordt verwijderd. Aan de beschrijving in hoofdlijnen van het Aanwijzingsbesluit van 2009 ligt ten grondslag de bescherming en langzame omvorming van de verschillende potentieel waardevolle habitat typen naar kwalitatief hoogwaardige habitat-typen in het Natura 2000 gebied. De habitattypen in beschermde zones, die bij de aanwijzing in 2009 in beperkte mate aangetroffen werden, kunnen door langdurige en gericht beheer maatregelen tot ontwikkeling worden gebracht. Inspreker verwijst verder naar het profiel van het habitatype dat in 2008 is opgesteld. Inspreker verzoekt het habitatype Duinbossen, binnenduinrand (H2180C) als waarde te handhaven. De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het wijzigingsbesluit. Het heeft geen enkele zin een instandhoudingsdoelstelling op te nemen voor een subtype van een habitatype dat niet in het Natura 2000-gebied aanwezig is en ook in het recente verleden niet aanwezig was. De instandhouding van het gebied moet worden gericht op de aanwezige Natura 2000-waarden en niet op waarden die misschien ooit nog eens zullen ontstaan. Daarbij wordt in aanmerking genomen dat het subtype in 13 andere Nederlandse Natura 2000-gebieden een instandhoudingsdoelstelling heeft, waardoor een belangrijk deel van de landelijke oppervlakte binnen Natura 2000 bescherming geniet.

2.2 Duinen Schiermonnikoog (006)

Een inspreker stemt in met het schrappen van het habitatype Duinen met kraaiheide (H2140) aangezien dit habitatype niet in het gebied aanwezig blijkt te zijn.

De zienswijze vormt geen aanleiding om het ontwerpbesluit aan te passen.

Een inspreker heeft bedenkingen bij het toevoegen van de habitattypen Zilte pionierbegroeiingen (H1310) en Schorren en zilte graslanden (H1330). Deze habitattypen liggen op het Groene Strand. Het betreft hier waarschijnlijk een verschil tussen de fysieke en de virtuele werkelijkheid in het geografisch informatiesysteem. Oftewel, het habitatype komt mogelijk in werkelijkheid niet voor binnen Duinen Schiermonnikoog. Het habitattypenbestand is bovendien gebaseerd op verouderde informatie. Deze habitattypen zouden niet moeten worden opgenomen. Bovendien moet het Natura 2000-beheerplan worden aangevuld, terwijl het gebiedsproces net is afgerond.

De zienswijze geeft aanleiding om het ontwerpbesluit aan te passen. Het niet opnemen van beide habitattypen zoals inspreker voorstelt is niet mogelijk. In een Natura 2000-gebied voorkomende waarden kunnen niet zomaar worden weggelaten¹². Wel kan in de formulering van de instandhoudingsdoelstelling rekening worden gehouden met de beperkte voorkomens van beide habitattypen in combinatie met het voorkomen in aangrenzende Natura 2000-gebieden waarmee Duinen Schiermonnikoog een samenhangend geheel vormt. Dit wordt tot uitdrukking gebracht in de toelichtingen op de betreffende instandhoudingsdoelstellingen waarin is aangegeven dat het bereiken van de doelstellingen in samenhang dient te worden beoordeeld met het voorkomen van beide habitattypen op het nabijgelegen Groene Strand en op de Oosterkwelder die deel uitmaken van resp. het Natura 2000-gebied Noordzeekustzone en het Natura 2000-gebied Waddenzee. Overigens zei erop gewezen dat Zilte pionierbegroeiingen, Zeevetmuur (H1310B) en/of Schorren en zilte graslanden, buitendijks (H1330A) niet alleen voorkomen in de omgeving van het Groene Strand maar ook in de Kobbeduinen, langs de Kooiduinen en nabij de Westerplas in terreindelen die deel uitmaken van het Natura 2000-gebied Duinen Schiermonnikoog.

2.3 Lieftingsbroek (021)

*Een inspreker stelt vast dat in het gebied goed ontwikkelde elzenbroekbossen voorkomen, die zich ook uitbreiden. Vegetatiekundig vallen deze onder het habitatype *Vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen (H91E0, subtype C). Of ook aan de voorwaarde is voldaan dat dit bos onder directe invloed staan van de beek en/ of gevoed worden door grondwater afkomstig van aangrenzende hoger gelegen gebieden is discussie mogelijk. De laagte waarin het elzenbroekbos zich bevindt, word niet overstroomd door de beek. Wel zijn door het opzetten van de beek en door inrichtingsmaatregelen in de directe omgeving van het bos de waterstanden sterk verhoogd (>0.6m boven maaiveld in winter/vroege voorjaar, gedeeltelijke droogval in*

zomer). Bij recent vegetatiekundig onderzoek in het gebied werden geen directe kwelverschijnselen waargenomen, maar in grote delen van het elzenbroekbos stond het water ver boven maaiveld. De inspreker pleit ervoor het habitattype te handhaven in afwachting van nader hydrologisch onderzoek naar de grondwaterinvloed.

De zienswijze is niet overgenomen. Beïnvloeding van de waterhuishouding van het elzenbroekbos in het gebied via inundatie of kwel kan alleen al worden uitgesloten op grond van de grote afstand tot de beek: de Ruiten Aa ligt op een afstand van hemelsbreed 800 tot 1000 meter van het elzenbroekbos. Beekinvloed is slechts mogelijk op korte afstand van de beekloop. De hoge waterstanden moeten dan ook het gevolg zijn van kwel uit hogere gronden. De voorwaarde van beekinvloed blijkt ook uit de definitie van het habitattype zoals opgenomen in de Europese handleiding¹³: "Riparian forests of *Fraxinus excelsior* and *Alnus glutinosa*, of temperate and Boreal Europe lowland and hill watercourses (44.3: *Alno-Padion*); [...] All types occur on heavy soils (generally rich in alluvial deposits) periodically inundated by the annual rise of the river (or brook) level, but otherwise well-drained and aerated during low-water."

Volgens een inspreker is het habitattype Hoogveenbossen (H91D0) niet aangetroffen bij een recent uitgevoerde vegetatiekartering. Hoewel de boomlaag op de lokatie die op de habitattypenkaart is aangemerkt als H91D0, wordt gedomineerd door berk en veenmossen met een relatief hoge bedekking, valt het meetpunt vegetatiekundig volgens inspreker onder de wilgenbroekstruwelen (36Aa02) (richting elzenbroek, 39Aa02) en is het verder verwijderd van berkenbroek (40Aa02). De inspreker verzoekt dan ook dit habitattype niet toe te voegen.

De zienswijze is niet overgenomen. De aanwezigheid van het habitattype is gebaseerd op vegetatieopnamen uit 1995 en 2004, bevestigd door de habitatkartering van 2008. De locatie en de omgrenzing zijn op de habitattypenkaart van december 2014 gecorrigeerd op basis van veldwaarnemingen van de beheerder. Het habitattype bestond in 1995 uit de typische subassociatie van het Zompzegge-Berkenbroek en in 2004 (dus ten tijde van het plaatsen van het gebied op de communautaire lijst) uit de subassociatie met melkeppe van het Zompzegge-Berkenbroek. Het staat dus vast dat H91D0 aanwezig was en beschermd moet worden. De in de zienswijze genoemde wilgen stonden er in 2004 ook al en waren ook toen al geen reden om de vegetatie te rekenen tot een wilgenstruweel (waarin immers geen berken met veenmossen kunnen domineren). In de recente vegetatiekartering waarnaar wordt verwezen, is de plek die op de goedgekeurde habitattypenkaart¹⁴ is opgenomen als H91D0, aangeduid met de vegetatiecodes LA1 en Q1/LA1. Deze codes staan voor resp. elzenbroekbossen (type van Zwarte els en Elzenzegge) en complex van grauwwilgstruweel en elzenbroek. Nergens uit de vegetatiekartering blijkt dat rekening is gehouden met de aanwezigheid van het habitattype hoogveenbossen (H91D0). Helaas is blijkbaar in het kader van de recente kartering geen vegetatieopname verricht in het bosje dat op de habitattypenkaart is aangeduid als H91D0. Slechts op één plek in het rapport wordt het habitattype H91D0 genoemd (pag. 20), maar het is onduidelijk of dit specifiek de H91D0-locatie betreft: "Een indeling bij de Veenbossen H91D0 is niet mogelijk vanwege het ontbreken van een goed ontwikkelde moslaag met veenmossen. De schommelingen in de waterstand zijn te groot om een veenmoslaag te kunnen laten ontwikkelen." Deze uitspraak is immers in tegenspraak tot wat inspreker in zienswijze zegt over de aanwezigheid van veenmossen. Waarschijnlijk wordt bedoeld dat door het verhogen van het waterpeil de bedekking door veenmossen zeer recent is afgenomen. Mocht daardoor sprake zijn van een verslechtering van de kwaliteit van H91D0, dan nog is dat geen reden om van bescherming af te zien. Een verslechtering sinds het ingaan van de bescherming van het gebied (2004) mag niet worden vertaald in het niet meer beschermen van het betreffende habitat.

Dezelfde inspreker maakt naar aanleiding van een recente vegetatiekartering ook een aantal opmerkingen over het voorkomen van enkele andere habitattypen die in het gebied voorkomen.

Deze opmerkingen worden hier verder buiten behandeling gelaten omdat ze geen consequenties hebben voor het al dan niet opnemen van instandhoudingsdoelstellingen in het besluit. De vaststelling van de habitattypenkaart, die onderdeel uitmaakt van het beheerplan en de PAS-gebiedsanalyse, valt buiten het kader van de wijziging van het aanwijzingsbesluit. Het aanwijzingsbesluit betreft alleen de vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen en de begrenzing van het gebied.

¹³ Interpretation Manual of European Union Habitats - EUR28 (European Commission, 2013)

¹⁴ Deze kaart is in bijlage 2 opgenomen in de PAS-gebiedsanalyse (ontwerp van 22 december 2014)

2.4 Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046)

Een inspreker, die eigenaar is van gronden rondom het gebied, stelt vast dat de habitattypen zure vennen (H3160) en veenbos (H91D0) zijn toegevoegd. Dit is kennelijk gebeurd op grond van de habitatkaart uit de PAS-gebiedsanalyse, waarop 2 plekken staan ingetekend waar deze 2 habitats zouden voorkomen. Na bezichtiging van deze plekken komt inspreker tot de conclusie dat deze habitats niet aanwezig zijn of niet in een zodanige hoeveelheid dat deze als habitat aangemeld dient te worden. De toevoeging van twee habitattypen dient dan ook teniet worden gedaan.

De zienswijze heeft wat betreft het habitatype H3160 geleid tot aanpassing van het besluit (zie onder). Voor het ontwerp-wijzigingsbesluit was de habitatypenkaart, zoals opgenomen in de PAS-gebiedsanalyse, het uitgangspunt. Het habitatype zal weer van de habitatypenkaart worden verwijderd.

Enkele insprekers stellen vast dat het habitatype zure vennen is toegevoegd. In de toelichting staat het zure ven voorkomt langs het Rietven in de Bergvennen. Dit ven zou een omvang hebben van 110 m². Deze insprekers hebben in het veld geen apart ven vastgesteld. Ter plekke is enkel het zeer zwak gebufferde ven te zien. Er zou duidelijk iets te zien moeten zijn omdat een zuur ven nou eenmaal een andere waterkwaliteit heeft als een zeer zwak gebufferd ven. Het op de habitatkartering aangegeven gebied maakt integraal deel uit van het type zeer zwak gebufferde vennen (H3110). Om deze reden verzoeken de insprekers dit habitatype niet in het aanwijzingsbesluit op te nemen.

De zienswijzen met betrekking tot het habitatype zure vennen (H3160) zijn overgenomen: het habitatype wordt niet toegevoegd aan de instandhoudingsdoelstelling van het gebied. De voorgenomen toevoeging blijkt te berusten op een verkeerde interpretatie van het vegetatietype waarop de toekenning van het habitatype was gebaseerd. De betreffende vegetatie betrof geen Rompgemeenschap met Knolrus en Veenmos (6RG4), maar een veenmosrijke vorm van de Associatie van Biesvaren en Waterlobelia (6Aa1) en dus behoort deze zone tot het habitatype Zeer zwakgebufferd vennen (H3110) waartoe het aangrenzende ven ook behoort.

Ook een andere inspreker wijst erop dat ter plaatse langs het Rietven in de Bergvennen het habitatype Zure vennen (H3160) niet voorkomt. Ter nadere staving van het standpunt van cliënt, wordt verwezen naar een notitie van Onderzoekscentrum B-Ware. Daaruit volgt helder en zonder voorbehoud dat gelet op het Profielendocument (2008) geen sprake is van Zure vennen (H3160). Daarbij zij opgemerkt dat het enkele feit dat er Knolrus en Veenmos in een rompgemeenschap langs een oever voorkomt, niet maakt dat sprake is van een zuur ven. Er moet ook water zijn dat aan de gestelde kwalificaties voldoet als opgenomen in het Profielendocument. Ter plaatse is daar per definitie geen sprake van, nu sprake is van zeer zwakgebufferd water. Voorts wijst B-Ware erop dat de aanwijzing van een oever dat onderdeel uitmaakt van een zeer zwakgebufferd ven, als zuur ven tot ongewenste complicaties kan leiden in het beheer. Juist nu niet tegelijkertijd zuur water en zeer zwak gebufferd water aanwezig kan zijn.

De zienswijze is overgenomen: zie voor een toelichting het vorige antwoord.

Enkele insprekers stellen vast dat ook het habitatype hoogveenbossen (H91D0) is toegevoegd.

Een inspreker merkt op dat in het op de habitatkaart ingetekende gebied sporadisch natuurtypen voorkomen, welke hoogveenbossen typeren. In de buitenste zone van het gebied komt dit habitatype niet voor, hier zijn enkel berken aanwezig. Middenin het gebied is erg open met zelfs open water. Wat over blijft is een stuk waar wellicht de natuurtypen voorkomen welke hoogveenbossen typeren. Dit stuk is gearceerd op de bijgevoegde foto, opgemeten is dit stuk 850 m². Volgens het Profielendocument is 1000 m² vereist voor het opnemen van dit habitatype.

Andere insprekers bevestigen dat op de plek welke aangemerkt staat als veenbos (hoogveenbossen), enige bebossing in de vorm van berken aanwezig is. Enkel is de buitenkant (12 m) van het aangemerkte gebied zeker geen veenbos. Dit betreft gewone berkenopslag. In het midden van het aangemerkte gebied is een grote open plek (onbebost) met daar middenin open water (ook geen veenbos). Het overige deel zou wellicht als veenbos door kunnen, echter zetten insprekers daar vraagtekens bij. Bij het bekijken van luchtfoto's heeft één van de insprekers geconstateerd dat het overige deel welke wellicht veenbos is, circa 700 m² bedraagt. Dit is veel minder dan de 1000 m² welke volgens het Natura 2000 Profielendocument wordt voorgeschreven als minimum-oppervlakte van bos. Ook een andere inspreker betwijfelt het voorkomen van hoogveenbosvegetatie, en als dat zo zou zijn is de oppervlakte zeker minder dan 0,1 ha.

De zienswijzen met betrekking tot het habitatype hoogveenbossen (H91D0) zijn niet overgenomen. De situatie op de plek ten noorden van de Bergvennen is naar aanleiding van de ingediende zienswijzen aan een nader onderzoek onderworpen. Het bosje betreft een berkenbroekbos (ca. 71 x 62 m², 4024 m²) in een langzaam verlandende pingoruïne. Van het water resteert een bospoel met veenmos, pitrus en lisdodde. De poel, die niet tot een habitatype behoort, is niet groter dan op de habitatypenkaart is aangeduid (335 m²). Het bosje bestaat uit de boomsoort zachte berk: volwassen bomen, waarvan de grootste zo'n 10-15 meter hoog zijn. Het gehele bosje is nat, met veel veenmos op de bodem met her en der ook veenpluis en op de wat drogere delen pijpenstrootje. Het gehele bosje behoort tot de plantenassociatie van Zompzegge-Berkenbroek (*Carici curtae-Betuletum pubescentis*, 40Aa2), één van de vegetatietypen die worden gerekend tot het habitatype Hoogveenbossen. Aan de randen komen ook wilgenstruiken voor, maar dat past in de definitie van het vegetatietype. De oppervlakte van habitatype H91D0 in het bosje bedraagt ruim 4000 m². Ook al zou de oppervlakte van de poel iets groter zijn (de digitale versie van topografische kaart 1: 10.000 vermeldt 523 m²) dan nog bedraagt de omvang van het habitatype in het bosje veel meer dan de vereiste minimum-oppervlakte van 1000 m² (nl. 3836 m²).

Een inspreker is onaangenaam verrast door deze wijziging. De gebiedsanalyse voor dit Natura 2000-gebied is nog niet eens vastgesteld en nu al komt het ministerie met een wijzigingsbesluit. Eén habitatype wordt verwijderd en twee worden er toegevoegd. De gebiedsanalyse zal hierop moeten worden aangepast omdat deze habitattypen hierin niet zijn opgenomen. Wat betekent dit voor de te nemen maatregelen? Vergen deze twee habitattypen extra maatregelen die niet in de huidige gebiedsanalyse zijn opgenomen? Heeft dit ook betekenis voor de ontwikkelingsruimte voor dit gebied? Deze tussentijdse wijzigingen zijn uitermate ongewenst en ondermijnen het draagvlak temeer daar het ministerie daarop geen enkele manier over communiceert. Uit publicaties van de rijksoverheid moet worden vernomen dat dit ontwerp-wijzigingsbesluit is genomen. Deze wijziging mag niet leiden tot extra maatregelen die mogelijk schadelijk zijn voor de (ontwikkeling van de) agrarische bedrijven in de omgeving van dit Natura 2000-gebied.

Een andere inspreker wil allereerst opmerken dat het opmerkelijk is dat er habitats worden toegevoegd aan het besluit. Het gebied is nu al bijna 10 jaar aangemerkt als Natura 2000 dan wel Habitatrichtlijngebied, het is dan opmerkelijk dat pas wanneer het beheerplan/gebiedsanalyse voor een groot deel gereed is weer nieuwe habitats opduiken. Dit bemoeilijkt enkel het proces en zal de een snelle planuitwerking tegen werken. De zienswijzen hebben wat bovenstaande opmerkingen betreft, niet geleid tot aanpassing van het besluit. De wijzigingen die voortvloeien uit dit wijzigingsbesluit, beogen ervoor te zorgen dat de habitattypen die in het beheerplan en in de PAS-gebiedsanalyse worden behandeld, overeenstemmen met de vermelding van habitattypen op de habitatypenkaart. Dat is in dit geval verbeterd voor de inwerkingtreding van de PAS omdat anders maatregelen hadden moeten worden opgenomen voor afwezige habitattypen. Handhaving van instandhoudingsdoelstellingen voor afwezige waarden kan de volledigheid van de gebiedsanalyse ondermijnen omdat dan niet voor alle instandhoudingsdoelstellingen maatregelen zijn opgenomen. De toevoeging van habitatype H91D0 betekent niet dat in de PAS-gebiedsanalyse en in het beheerplan extra maatregelen dienen te worden getroffen. Ook heeft de toevoeging geen invloed op de ontwikkelingsruimte. Op de betreffende plek wordt de kritische depositiewaarde van habitatype H91D0 (1786 Mol N/ha/jaar) niet overschreden. Bovendien wordt het bosje aan drie zijden omgeven door een habitatype (H6230vka) met een lagere kritische depositiewaarde (714 Mol N/ha/jaar). De uniforme algemene voorbereidingsprocedure die van toepassing is op de wijziging van aanwijzingsbesluiten ex artikel 10a van de Natuurbeschermingswet 1998, is bedoeld om belanghebbenden te informeren over voorgenomen aanpassingen van dergelijke besluiten. Deze wijziging was overigens al aangekondigd in de PAS-gebiedsanalyse zoals die op 24 december 2014 door Gedeputeerde Staten van Overijssel is vastgesteld (paragraaf 2.8, pagina 13): "Het habitatype Stuifzandheiden met struikhei (H2310) komt niet voor binnen het Natura 2000-gebied. [...] Een wijziging van het aanwijzingsbesluit op dit punt zal binnenkort in procedure worden gebracht om de instandhoudingsdoelen voor Stuifzandheiden met struikhei uit het aanwijzingsbesluit te verwijderen. [...] Op de habitatypenkaart van Bergvennen & Brecklenkampse Veld zijn ook de habitattypen Zure vennen (H3160) en Hoogveenbossen (H91D0) weergegeven. Deze habitattypen komen niet voor in het aanwijzingsbesluit en worden in deze PAS-gebiedsanalyse niet verder uitgewerkt. Indien voor deze habitattypen doelen worden toegevoegd bij de hiervoor genoemde wijziging van het aanwijzingsbesluit, dan zal de gebiedsanalyse hierop tevens aangepast worden."

2.5 Aamsveen (055)

De inspreker merkt op dat de huidige boszone ten westen van de Glanerbeek begin 19e eeuw geheel bestond uit opgaand bos en hakhout. Op de Topografisch Militaire Kaart (1850) staat geen opgaand bos aangegeven maar wel strubbenbos/moerasbos. Dit duidt op een oude bosgroeiplaats. Echter uit de Bonnekaart (1900) en de kaart uit 1929 blijkt dat er vrijwel geen bos aanwezig was maar heide en hooilanden. In dit geval is er dus geen sprake van continu aanwezig oud bos. Slechts in enkele bospercelen zijn oud-bosplanten die deze periode hebben overleefd en waarvan de vegetatie aangeeft dat er begin 19e eeuw bos stond. De locaties met het habitatype Oude eikenbossen (H9190) herbergen echter geen oud-bossoorten vandaar het verzoek dit habitatype te schrappen.

De zienswijze is overgenomen: het habitatype oude eikenbossen (H9190) wordt niet toegevoegd aan de instandhoudingsdoelstelling van het gebied. Rond 1850 was weliswaar op de betreffende plekken bos aanwezig (zg. oude bosgroeiplaats, één van de voorwaarden voor de aanwezigheid van dit habitatype bij gebrek aan oude eiken) maar begin 20e eeuw was het bos verdwenen en vervangen door heide en hooilanden. Dit hoeft geen bezwaar te zijn voor de toekening van de waardering "oude bosgroeiplaats" zolang er maar aanwijzingen zijn dat de kenmerkende soorten van dergelijke plekken de afwezigheid van bos hebben overleefd. In geval van heide is dit goed mogelijk maar in geval van hooilanden minder waarschijnlijk. Op de plekken in het Aamsveen die op de habitatypenkaart van 2013 zijn aangeduid als het habitatype Oude eikenbossen (H9190), ontbreken deze kenmerkende soorten. Dit betekent dat de waardering "oude bosgroeiplaats" niet kan worden gehandhaafd en H9190 niet aanwezig is.